ECCLESIASTICUS

די חכמה פון יאָשקע דער זון פון סיראַטש

קאַפּיטל1

1דער פּראָלאָג פון די חכמה פון יאָשקע דער זון פון סיראַטש .ווייל א סך און גרויסע זאכן זענען אונז איבערגעגעבן געווארן דורך די תורה און די נביאים ,און דורך אנדערע וואס זענען נאכגעגאנגען זייערע טרעפ ,פאר דעם וואס ישראל דארף געלויבט ווערן פאר לערנען און חכמה ;און פון וואָס ניט בלויז די לייענער מוזן ווערן בערייש זיך ,אָבער אויך די וואס ווילן צו לערנען קענען נוץ די וואָס זענען אָן ,סיי דורך רעדן און שרייבן :מיין זיידע יאָשקע ,ווען ער האט זיך פיל געגעבן צו לייענען פון די געזעץ .און די נביאים ,און אַנדערע ביכער פֿון אונדזערע עלטערן ,און האָבן אין זיי באַקומען אַ גוטן משפט ,האָט זיך געצויגן אויך אויף זיך צו שרייבן עפּעס וועגן לערנען און חכמה ;צו די כוונה אַז די וואס ווילן צו לערנען ,און זענען אַדיקטיד צו די זאכן ,קען נוץ פיל מער אין לעבן לויט די געזעץ .דעריבע ר לאז ט אי ך אי ר בעטן , ז יי זאל ן אי ם לייענע ן מי ט חיים ט או ן אויפמערקזאמקיי ט או ן אונד ז שענקן , ווא ם מי ר זגינע ן זי ך צ ו קומע ן פו ן עטלעכ ע ווערטער , וועלכ ע מי ר האב ן זי ך געארבע ט צ ו אויסטייטשן . וואָרום די זעלבע זאַכן ,וואָס ווערן געזאָגט אויף עבֿרית ,און איבערגעזעצט אויף אַן אַנדער לשון ,האָבן אין זיי ניט דעם זעלבן כּוח ,און ניט נאָר די דאָזיקע זאַכן ,נאָר די תּורה אַליין ,און די נבֿיאים ,און די איבעריקע ביכער ,האָבן נישט קיין קליינעם אונטערשייד ,ווען מען רעדט זיי אויף זייער אייגענע שפּראַך .וואָרום אין דעם אַכט און דרײַסיקסטן יאָר ,וואָס איך בין געקומען קיין מִצרַיִם ,ווען עווערגעטעס איז געווען מלך ,און דאָרטן פֿאַרבליבן עטלעכע מאָל ,האָב איך געפֿונען אַ בוך פֿון קיין קלייניקייט .ניצן גרויס וואך און בקיאות אין יענעם פלאַץ צו ברענגען דעם בוך צו אַ סוף ,און שטעלן עס אַרויס פֿאַר זיי אויך , וואָס אין אַ פרעמד לאַנד זענען גרייט צו לערנען ,גרייט צו לערנען פריער אין שטייגער צו לעבן נאָך די געזעץ .אַלע חכמה קומט פֿון גאָט ,און איז מיט אים אויף אייביק.

2ווער קען ציילן דעם זאַמד פון ים ,און די טראָפּן פון רעגן ,און די טעג פון אייביקייט?

3ווער קען דערקענען די הייך פון הימל ,און די ברייט פון דער ערד ,און די טיף ,און חכמה?

4חכמה איז באשאפן געווארן איידער אַלע זאכן ,און די שכל פון חכמה איז פון אייביקייט.

5דאָס וואָרט פון גאָט דער אויבערשטער איז דער קוואל פון חכמה ;און אירע וועגן זײַנען אייביקע געבאָט.

6צו וועמען איז אנטפלעקט געווארן דער שורש פון חכמה ?אָדער ווער האָט געקענט אירע עצות?

7צו וועמען איז די וויסן פון חכמה אנטפלעקט געווארן ?און ווער האט פארשטאנען איר גרויס דערפאַרונג?

8עס איז איינער קלוג און גרויס צו זיין דערשראָקן ,דער האר ישב אויף זיין טראָן.

9און ער האָט זי באשאפן ,און האָט זי געזען ,און האָט זי געציילט ,און האָט זי אויסגעגאָסן אויף אַלע זיינע מעשים.

10זי איז מיט אַלע פלייש לויט זיין מתנת ,און ער האט זי געגעבן צו די וואס ליב אים.

11די יראת ה 'איז כּבוד ,און כבוד ,און שִׂמְחָה ,און אַ כתר פוּן שׂמחה.

12די יראת ה 'מאכט א לב צהלה ,און שענקט שִׂמְחָה און שִׂמְחָה ,און חַיים ארוכים.

13ווער סע ירא ה ,'עס וועט זיין מיט אים צום סוף ,און ער וועט מצא חן אין דעם יוֹם פוּן זיין מות.

14צו מורא די האר איז דער אָנהייב פון חכמה ,און עס איז געווען באשאפן מיט די געטרײַ אין די טראכט.

15אַן אייביק יסוד האָט זי בנה מיט מענטשן ,און מיט זייער זאָמען וועט זי ממשיך זײַן.

16צו יראת ה 'איז מלאך פוּן חכמה ,און ממלא די אנשים מיט אירע פירות.

17זי מלא זייער גאַנצן הויז מיט חפצים , און די שׂרים מיט איר תבואה.

18די יראת ה 'איז אַ כתר פון חכמה ,וואָס מאכט שלום און געזונט געזונט צו בליען ;ביידע וואָס זענען די מתנות פון גאָט ,און עס פארגרעסערט זייער פרייד וואָס ליבע אים.

19די חכמה גיט גשם פוּן שׂכל און דַעַת פוּן תבונה פוּן מעמד ,און רום זיי צו כבוד וואָס חזקה איר.

20דער שורש פוּן חכמה איז צו יראת ה ,'און אירע צַעְף זײַנען חַיים ארוכים.

21די מורא פון די האר טרײַבן אַוועק זינד ,און ווו עס איז פאָרשטעלן ,עס קערט אַוועק גרימצארן.

22א מענטש כועס קען נישט זיין גערעכטפארטיקט ;וואָרום דער וויקלונג פֿון זײַן גרימצאָרן וועט זײַן זײַן אומקום.

23א מענטש וועט טרער פאַר אַ צייט ,און דערנאָך וועט שפּרינג צו אים פרייד.

24ער וועט סתיר זייַנע דברים פאַר אַ צייט ,און די ליפּן פוּן רַבִּים וועלן דערציילן זיין חכמה.

25די משלים פון וויסן זענען אין די אוצרות פון חכמה;

26אויב דו חפץ חכמה ,היט די מצוות ,און ה 'וועט דיר געבן.

27וואָרעם די מורא פון ה 'איז חכמה און לימוד ,און אמונה און עניוות זייַנען זיין פאַרגעניגן.

28ניט פאַרטראַכטן די מורא פון די האר ווען דו ביסט אָרעם ,און ניט קומען צו אים מיט אַ טאָפּל האַרץ.

29זייט נישט קיין צבוע אין די אויגן פון מענטשן ,און היט זיך גוט וואס דו רעדט.

30זאָלסט דיך ניט דערהויבן ,כדי דו זאָלסט ניט פאַלן ,און ברענגען בושה אויף דיין נפש ,און אַזוי גאָט גלה דייַנע סודות ,און זאָל דיך אַראָפּוואַרפן אין מיטן פון דער עדה ,מחמת דו ביסט ניט געקומען אין אמת צו יראת ה ,'נייערט דיין האַרץ .איז פול מיט שווינדל.

קאַפּיטל2

1מיין זון ,אויב דו קומסט דינען ה ,'גרייט דיין נפש פאר נסיון.

2ישר דייַן לֵב ,און הלך תּמיד ,און זאָלסט נישט אײַלן אין צייט פון צרה.

3דבק צו אים ,און זאָלסט זיך ניט אַוועקגיין ,כּדי דו זאָלסט מערן ווערן בײַ דײַן לעצטן סוף.

4אַלץ וואָס ווערט געבראַכט אויף דיר ,נעם מיט פריילעכקייט ,און זייט סבלנות ווען דו ווערסט זיך ענדערן אין אַ שפל.

5וואָרעם זָהָב ווערט בחן אין אֵש ,און נָשִׁים נָשִׁים בְּתוֹר פוּן צרות.

6גלויבֿ אין אים ,און ער וועט דיר העלפן ;מאַכן דיין וועג רעכט ,און צוטרוי אין אים.

7איר וואָס ירא ה ,'ווארט אויף זיין חֶסֶד ;און גיי ניט אַוועק ,כּדי איר זאָלט ניט פֿאַלן.

8איר ,וואָס ירא ה ,'גלויבט אים ;און דײַן שכר וועט ניט פֿאַרלאָזן.

9איר וואָס ירא ה ,'האָפֿן אויף גוטס ,און אויף אייביק פרייד און רחמנות.

10קוק אויף די דורות פון אַלט ,און זען ;האט זיך אמאל פארזיכערט אויף ה ,'און איז געווארן פארשעמט ?אָדער איז עמיצער געבליבן אין זײַן מורא , און איז פֿאַרלאָזן ?אָדער וועמען האָט ער פֿאַראַכט ,וואָס האָט אים גערופֿן?

11ווארים ה 'איז פול מיט רחמנות און רחמנות ,ליידיגקייט ,און זייער רחמים ,און פארגעבן זינד ,און היט אין צייט פון צרות.

12וויי צו מורא הערצער ,און חלומות הענט ,און די זינדיקע וואָס גייט אין צווי וועגן!

13וויי צו דעם וואס איז שוואך הארץ !ווארים ער גלויבט ניט ;דרום וועט ער ניט באַשיידיקט ווערן.

14ווי אייך ,וואָס האָבן פאַרלוירן סבלנות !און וואָס וועט איר טאָן ,ווען גאָט וועט אײַך באַזוכן?
15די ,וואָס ירא ה ,'וועלן נישט פאָלגן זיין דָבָר ;און די וואָס האָבן אים ליב ,וועלן היטן זײַנע וועגן.
16די ,וואָס ירא ה ,'וועלן זוכן דאָס וואָס איז גוט ,וואָס איז אים חן ;און די ,וואָס האָבן אים ליב ,וועלן זאַט ווערן מיט דער תּורה.
17די ,וואָס ירא ה ,'וועלן גרייטן זייערע הערצער ,און זייערע נפשות עני פאַר זיינע אויגן;
18אַזוי צו אמר :מיר וועלן פאַלן אין די הענט פון ה ,'און נישט אין די הענט פון מענטשן ;וואָרעם ווי זיין כבוד איז ,אַזוי איז זיין רחמנות.

קאַפּיטל3

1הערט צו מיר אײַער אָב , קינדער , און טוט דערנאָך , כּדי איר זאָלט זיין זיכער.
2וואָרעם ה 'האָט נתן דעם אָב כבוד איבּער די בָּנִים ,און ער האָט חזק די רשות פוּן דער אֵם איבּער די זין.
3ווער עס מכבד זיין אָב ,מכפּר אויף זײַנע זינד;
4און דער ,וואָס מכבד זיין מוטער ,איז ווי איינער וואָס זאמלט אוצרות.
5ווער עס מכבד זיין אָב ,וועט שׂמח זיין פוּן זײַנע בָּנִים ;און אַז ער טוט זײַן תּפִילה ,וועט מען אים הערן.
6דער ,וואָס מכבד זיין אָב ,וועט האָבן אַ לעבן לאַנג ;און דער ,וואָס איז פאָלגן צו גאָט ,וועט זיין אַ טרייסט פּאַר זיין מוטער.
7דער ,וואָס ירא ה ,'וועט כּבוֹד זײַן פֿאָטער ,און ער וועט עבד צו זיינע עלטערן ,ווי צו זיינע אדונים.
8כבד דיין אָב און דיין מוטער אין דבור און אין מעשה ,כּדי אַ ברכה זאָל קומען אויף דיר פון זיי.
9וואָרום די ברכה פֿון דעם פֿאָטער מאַכט די הײַזער פֿון קינדער ;אבער די קללה פון דער מוטער ווארצלט אויס יסודות.
10זאָלסט זיך נישט כבוד אין דער בושה פוּן דיין אָב ;וואָרום דער שאַנד פֿון דײַן פֿאָטער איז דיר ניט קיין כּבֿוד.
11ווארים דער כבוד פון א מענטש איז פון דעם כבוד פון זיין פאטער ;און אַ מוטער אין בושה איז אַ חרפה פאַר די קינדער.
12מײַן זון ,הילף דיין פאטער אין זיין עלטער ,און ניט צער אים אַזוי לאַנג ווי ער לעבט.
13און אויב זיין פארשטאנד פארפעלט ,האט סבלנות מיט אים ;און ניט פֿאַראַכט אים ווען דו ביסט אין דיין פול שטאַרקײַט.
14וואָרעם דער עזר פוּן דײַן אָב וועט נישט שכח ווערן ,און אנשטאט חַטָאת וועט מען צוגעלייגט ווערן דיך אויפצובויען.
15אין דעם יוֹם פוּן דײַן צרה וועט עס זכר ווערן ;אויך דײַנע זינד וועלן צעלאָזן ,ווי אייז אין דעם שיינעם וואַרעמער וועטער.
16דער וואס פארלאזט זיין פאטער איז ווי אַ חילול השם ;און דער וואָס צעריסן זײַן מוטער איז געשאָלטן :פֿון גאָט.
17מיין זון ,גיי ווייטער מיט דיין געשעפט אין עניוות ;אזוי וועסטו באליבט ווערן פון דעם באוויליקט.
18און וואָס גרעסער דו ביסט ,אַלץ מער אַניוועסדיק ,און וועסט מצא חן פאַר ה.'
19רַבִּים זײַנען אין בָּמוֹת ,און פוּן מוניטין ,אָבער פאַר די עניוים זײַנען גילוי סודות.
20וואָרעם גרויס איז די מאַכט פוּן ה ,'און ער ווערט כבוד פוּן די שפל.
21זאָלסט נישט זוכן דאָס וואָס איז צו שווער פאַר דיר ,און נישט חקר דאָס וואָס איז העכער דיין שטאַרקייט.
22אָבער וואָס איז דיר צוה ,טראַכט דערויף מיט יראת שמים ,ווארים עס איז ניט נויטיק פֿאַר דיר צו זען מיט דיינע אויגן די זאכן וואָס זענען אין געהיים.
23זייט ניט נײַגעריק אין אומנייטיק ענינים :פֿאַר מער זאכן זענען געוויזן צו דיר ווי מענטשן פֿאַרשטיין.
24ווארים א סך זענען פארפירט מיט זייער אייגענער נישטיקע מיינונג ;און אַ שלעכטער חשד האָט איבערגעריסן זייער משפט.
25אָן אויגן וועסטו פעלן ליכט ;זאָלסט ניט זאָגן די ידע ,דעריבער אַז דו האָסט ניט.
26א לֵב עִקְשִׁין וועט רַע רַע לְעוֹלָם ;און דער ,וואָס האָט ליב אַ געפאַר ,וועט אונטערגיין אין איר.
27אַן עִקְבֶּנֶת לֵב וועט זײַן עמוס מיט צער ;און דער רשָע וועט אָנכאַפּן זינד אויף זינד.
28אין דער עונש פון די גאווה איז נישטא קיין סגולה ;וואָרום דער פֿלאַך פֿון שלעכטס האָט זיך באַוואָרצלט אין אים.
29דאָס לֵב פוּן די חכמים וועט פאַרשטיין אַ משל ;און אַן אויער אַקעגן איז דער חשק פֿון אַ חכם.
30וואַסער וועט שטילן אַ פֿײַער ;און צדקה מאכט כפרה אויף זינד.
31און דער ,וואט באקומט גוטס ,געדענקט דאס ,וואס קען קומען נאכדעם ;און אַז ער פֿאַלט ,וועט ער געפֿינען אַ שטייגער.

קאַפּיטל4

1בּני ,זאָלסט נישט רמאי די עני פוּן זײַנע נפשות ,און זאָלסט נישט חכה די אֵיבְנִים אויגן.
2זאָלסט נישט צער אַ נפש רעב ;און ניט דערצערענען אַ מענטש אין זיין נויט.
3לייג נישט מער צרות צו א הארץ וואס איז צער ;און דו זאלסט נישט געבן צו דעם וואָס איז נויטיק.
4זאָלסט נישט אָפּוואַרפן די תחנון פוּן די עָנִי ;און זאָלסט ניט אָפּקערן דײַן פּנים פֿון אַן אָרעמאַן.
5זאָלסט ניט אָפּטאָן דײַן אויג פֿון דעם אָב ,און ניט געבן אים קיין געלעגנהייט דיך צו קללן;
6וואָרעם אַז ער וועט דיך קללה אין דער מרירות פוּן זיין נפש ,וועט זיין תפלה שמע פון דעם וואָס אים האָט עשה.
7נעם דיר די אהבת העדה ,און כוב דיין קאפ צו א גדול.
8זאָל עס דיך נישט צער צו בּרעטן דיין אויער צו דעם אָרעמאַן ,און אים ענטפערן מיט עניוות.
9נצל דעם וואָס ליידט פוּן דער יָד פוּן דעם עוֹשֵק ;און זאָלסט ניט שוואַך זײַן ווען דו זיצט אין משפּט.
10זיי ווי אַ פאטער צו די יתום ,און אַנשטאָט פון אַ מאַן צו זייער מוטער :אַזוי וועסטו זיין ווי דער זון פון דעם העכסטן ,און ער וועט ליב האָבן דיך מער ווי דיין מוטער.
11די חכמה רום אירע בָּנִים ,און לקח די וואָס זוכן איר.
12דער ,וואָס האָט איר ליב ,האָט ליב דאָס לעבן ;און די וואָס זוכן איר פּרי ,וועלן פֿול ווערן מיט פֿרייד.
13דער וואָס האלט איר פעסט וועט ירשענען כבוד ;און ווּ נאָר זי גייט אַרײַן ,וועט גאָט בענטשן.
14די וואָס דינען איר זאָל דינען דעם קודש ,און די וואס ליב איר האָט גאָט ליב.
15ווער עס גיט אויער צו איר ,וועט משפט די גוֹיִם;
16אויב אַ מענטש וועט זיך צו איר ,ער זאָל איר ירש ;און זײַן דוֹר וועט זי אַרבן.
17וואָרעם ערשטנס וועט זי הלך מיט אים אין דרכי עקלקלות ,און ברענגען אויף אים פחד און אימה ,און אים פּײַניקן מיט איר מוסר ,ביז זי וועט זיך בטח אויף זיין נשמה ,און אים פּרוּוון לויט אירע געזעצן.
18דעמאלט וועט זי זיך אומקערן צו אים דעם ישר וועג ,און אים נחם ,און אים ווייזן אירע סודות.

19אָבער אַז ער וועט זיך עשׂה ,וועט זי אים עזב ,און אים נתן צו זיין חורבה.
20היטן די געלעגנהייט ,און היט אייך פון בייז ;און זאָלסט זיך ניט שעמען ,אַז עס קומט צו דייַן זעל.
21וואָרעם עס איז אַ בושה וואָס ברענגט זינד ;און עס איז אַ בושה וואָס איז כבוד און חן.
22און זאָלסט דיך נישט נפל די יראת שמים אויף דייַן נפש.
23און היט זיך נישט צו רעדן , וועגן עס איז אַ געלעגנהייט צו טאָן גוטס , און ניט באַהאַלטן דיין חכמה אין איר שיינקייט.
24ווארים מיט די רייד וועט מען באקאנט ווערן חכמה ,און לערנען דורך דעם דבור פון דער צונג.
25רעד נישט קעגן דעם אמת ;אָבער פאַרשעמט זיך פון דער טעות פון דיין אומוויסנדיקייט.
26זאָלסט ניט פאַרשעמט זיך צו מודה זיין דיינע זינד ;און ניט צווינגען דעם גאַנג פֿון טײַך.
27זאָלסט דיך נישט מאַכן פאַר אַן אָדָם פאַר אַ נָפָל ;און ניט אָננעמען דעם מענטש פון די גוואַלדיק.
28שטרעבט נאָך דעם אֶמת בּיז מות ,און ה 'וועט לחם פאַר דיר.
29זאָלסט נישט חָפָּס אין דייַן לשון ,און אין דייַנע מעשים רפה און פַּטֶל.
30זאָלסט נישט זיין ווי אַן ארי אין דיין הויז ,און זאָלסט ניט זיין ווי אַ לייַוונט צווישן דיין עבדים.
31זאָל נישט אויסגעשטרעקט ווערן דייַן יָד צו קבלה ,און סגר ,ווען דו זאָלסט גמול.

קאַפּיטל5

1זאָלסט ניט נתן דייַן לֵב אויף דייַן סחורה ;און זאָלסט ניט זאָגן :איך האָב גענוג פֿאַר מייַן לעבן.
2זאָלסט ניט נאָכיאָגן דייַן מחשבה און דייַן כּוח ,צו הלך אין די וועגן פֿון דייַן האַרצן;
3און זאָלסט נישט אמר :ווער וועט מיך פקד פאַר מייַנע מעשים ?וואָרום פֿאַר וואָר וועט גאָט זיך נקמה מאַכן דייַן שטאָלץ.
4זאָלסט ניט זאָגן :איך האָב געזינדיקט ,און וואָס איז מיר געשען ?וואָרום גאָט איז לײדן ,וועט ער דיך ניט אַוועקלאָזן.
5וועגן נחת ,זייט נישט אָן מורא צו לייגן זינד צו זינד:
6און זאג נישט זיין רחמנות איז גרויס ;פֿאַר דער פֿיל פֿון מייַנע זינד וועט ער זייַן שלום ,וואָרום פֿון אים קומען רחמנות און גרימצאָרן ,און זייַן גרימצאָרן רוקט אויף זינדיקע.
7זאָלסט נישט עזב זיך צו פנה צו ה ,'און זאָלסט נישט סור פון טאָג צו טאָג ;וואָרעם פלוצים וועט יצא דער גרימצארן פון ה ,'און אין דיין בטחון וועסטו אבד ווערן ,און וועסט אומקומען אין טאָג פון נקמה.
8זאָלסט נישט נתן דייַן לֵב אויף הֶבֶר פוּן שָׁמוֹת ,וואָרעם זיי וועלן דיר נישט רווח אין יוֹם פוּן רָעָה.
9ניט ווינט מיט יעדער ווינט ,און ניט גיין אין אַלע וועג;
10זייט פעסט אין דיין שכל ;און דייַן וואָרט זאָל זייַן דאָס זעלבע.
11זייט גיך צו הערן ;און זאָל דיין לעבן זיין אָפנהאַרציק ;און מיט געדולד געבן ענטפער.
12אויב דו האָסט שכל ,ענה דיין חבר ;אויב ניט ,לייג דיין האַנט אויף דיין מויל.
13כבוד און בושה איז אין דיבור ,און די צונג פון מענטש איז זיין פאַל.
14זאָלט איר ניט גערופֿן ווערן אַ לוחש ,און זאָלסט ניט ליגן מיט דייַן צונג ,וואָרום אַ בושה איז אויף דעם גנב ,און אַ משפט רעה אויף דער צווייטער צונג.
15זייט נישט וויסנדיק פון קיין זאַך אין אַ גרויס ענין אָדער אַ קליין זאַך.

קאַפּיטל6

1אנשטאט א חבר ווערט נישט קיין אויב ;וואָרום דערמיט וועסטו ירשענען אַ שלעכטן נאָמען ,בושה און חרפה ;אַזוי זאָל אַ זינדיקער וואָס האָט אַ צווייטער צונג.
2זאָלסט דיך נישט גדל אין דער עצה פוּן דייַן לֵב ;כּדי דייַן נשמה זאָל ניט צעריסן ווערן ,ווי אַ אָקס ,וואָס בלאָנדזשעט אַליין.
3וועסטו אכל דייַנע עלים ,און אבד דייַן פרוכט ,און דיך עזב ווי אַ יבש.
4אַ נפש רעה וועט אבד דעם וואָס עס האָט ,און וועט אים צוחק צו זייַנע שונאים.
5לשון מתוק וועט מערן פריינט ,און אַ לשון לשון וועט מערן ברכה.
6זייט אין שלום מיט פילע ;אָבער האָבן נאָר איין יועץ פון אַ טויזנט.
7אויב דו וועסט באַקוּמען אַ חָבֵר ,פּרוּווט אים צוּערשט ,און זאָלסט נישט געאײלט אים צוּ קרעדיטן.
8וואָרעם עמיצער איז אַ חָבֵר פאַר זיין אייגענעם מעמד ,און וועט נישט פאַרבּלײַבן אין יוֹם פוּן דייַן צרה.
9און עס איז פאַראַן אַ חבר ,וואָס האָט זיך פנה צו שנאה ,און ריב וועט גלה דייַן חרפה.
10ווידער ,איינער חבר איז אַ באַגלייטער ביַי די טיש ,און וועט ניט פאָרזעצן אין דעם טאָג פון דיין צאָרעס.
11אָבער אין דייַן שָׂפָה וועט ער זייַן ווי דיר ,און וועט עז איבּער דייַנע עבדים.
12אויב דו וועסט ירד ווערן ,וועט ער זיין קעגן דיר ,און וועט זיך סתר פון דייַן פנים.
13שייד דיך פון דייַנע שונאים ,און היט זיך אויף דייַנע חברים.
14אַ געטריי חבר איז אַ שטאַרק הגנה ,און דער ,וואָס האָט געפֿונען אַזאַ איינער ,האָט געפֿונען אַן אוצר.
15גאָרנישט קעגנגעשטעלט אַ געטרייַ פרייַנד ,און זיין מעלה איז ווערטפול.
16א פריינד געטריי איז די רפואה פון לעבן ;און די וואָס האָבן מורא פֿאַר גאָט ,וועלן אים געפֿינען.
17ווער סע ירא ה 'וועט שורלי זיין פריינדשאפט ,וואָרעם אזוי ווי ער איז ,אזוי וועט אויך זיין חבר זיין.
18בּני ,אסף תּורה פון דייַן נְעוּרוֹת און און וועסט מצא חכמה ביז דייַן זקנה.
19קום צו איר ווי איינער וואָס חרש און זייַע ,און וואַרטן אויף איר גוט פרוכט :פֿאַר איר זאָלט ניט זיין שווער צו אַרבעטן אויף איר ,אָבער איר וועט עסן מיד פון איר פירות.
20זי איז מְאֹד רַעְמָה לְאִתְלַמְּדָן :דער ,וואָס איז אָן בינה ,וועט נישט בלייבן מיט איר.
21זי וועט שכב אויף אים ווי אַ שטאַרק שטיין פון משפט ;און ער וועט זי פֿון אים פֿאַרוואַרפֿן ביז עס וועט זייַן לאַנג.
22ווארים חכמה איז לויט איר נאמען ,און זי איז נישט אנטפלעקט פאר פילע.
23הייב אוזן ,מיין זון ,נעם מיין עצה ,און זאָלסט ניט אָפּזאָגן מיין עצה;
24און דייַנע רגלים זאָלן אַרייַנטאָן אין אירע פֿעלקער ,און דייַן האַלדז אין איר קייט.

25בויג זיך דייַן אַקסל, און נשא זי, און זאָלסט נישט צער מיט אירע כְּבָדוֹת.
26קום צו איר מיט דייַן גאַנצן האַרצן, און היט אירע דרכים מיט דייַן גאַנצן כּוח.
27חקר, און זוכ, און זי וועט דיר באקאנט ווערן, און ווען דו האסט איר כאפן, לאז זי נישט גיין.
28ווארים צום לעצט וועסטו געפינען איר מנוחה, און דאס וועט זיך אומקערן צו דיין פרייד.
29דעמאלט וועלן אירע קנעץ זיין אַ שטאַרק הגנה פֿאַר דיר, און אירע קייטן אַ מאַנטל פון כבוד.
30ווארים עס איז אויף איר אַ גילדענע צירונג, און איר בענד זענען פּורפּל שטריק.
31זאָלסט איר אָנטאָן איר ווי אַ בגד פון כבוד, און איר זאָלט זי אָנטאָן אַרום דיר ווי אַ כתר פון שמחה.
32מיין זון, אויב דו ווילסט, וועסטו לערנט ווערן, און אויב דו וועסט פעלן דיין מיינונג, וועסטו זיין חכמה.
33אויב דו האסט ליב צו הערן, וועסטו באקומען פארשטאנד, און אויב דו בוק דיין אויער, וועסטו זיין קלוג
34שטעל זיך אין דער המון פון די זקנים; און דבק צו דעם חכם.
35זייט גרייט צו הערן יעדער דיבור פון גאָט; און זאָלן דיך ניט אַנטלויפֿן די משלים פֿון שכל.
36און אויב דו וועסט זען אַ מענטש פון שכל, קום דיך צו אים, און זאָל דיין פֿיס טראָגן די טרעפּ פון זיין טיר.
37זאָל דיין מיינונג זיין אויף די געזעצן פון ה', און הרהר תּמיד אין זייַנע מצוות: ער וועט תקן דייַן לֵב, און דיר נתן חכמה לויט דיין חפץ.

קאַפּיטל7

1טו נישט קיין רָעָה, אַזוי וועט קיין רָעָה נישט בוא צו דיר.
2סור זיך פֿון דעם עוֹלם, און עוֹן וועט זיך סור פֿון דיר.
3בני, זאָלסט נישט זרע אויף די תּוֹרים פֿון אומגערעכטיקייט, און זאָלסט זיי נישט קצירן זיבן מאָל.
4זאָלסט נישט בקש פֿון ה' כבוד, און נישט פֿון דעם מלך דעם כסא כבוד.
5זאָלסט דיך נישט גערעכט פאַר ה'; און זאָלסט זיך ניט באַרימען מיט דייַן חכמה פֿאַרן מלך.
6זוכסט נישט צו זיין ריכטער, ווייל זיי קען נישט אוועקנעמען די רשעות; טאָמער זאָלסטו מורא האָבן פֿאַר דעם מענטש פֿון דעם גיבור, אַ שטראָם אין דעם וועג פֿון דייַן יושר.
7זאָלסט נישט פגע אויף דער המון פֿון אַ עִיר, און וועסט דיך נישט נפל צווישן הָעָם.
8בינדן נישט איין זינד אויפן אנדערן; וואָרום אין איינעם וועסטו ניט באַשטראָפֿט ווערן.
9זאָלסט נישט אמר: אלוקים וועט ראה אויף דעם רב פֿון מייַנע קרבנות, און אַז איך קרב צו אלוקים העליונים, וועט ער עס אָננעמען.
10זייט נישט חלש, ווען דו האָסט דייַן תפלה, און פאַרזאָרגט נישט צו געבן צדקה.
11לאַך קיין אָדָם צו בוז אין דער מרירות פֿון זיין נפש, וואָרעם פאַראַן איינער וואָס דערנידעריקט און דערהויבט.
12זאָלסט נישט טַן אַ שקר אויף דייַן אחי; און טאָן ניט ווי דיין פרייַנד.
13זאָלסט נישט מאַכן קיין שקר; וואָרעם דער מנהג דערפון איז נישט גוט.
14זאָלסט ניט נוצן פֿיל ווערטער אין אַ המון זקנים, און טאָן ניט פיל פּלאַפּלען ווען דו דאַוונט.
15נישט הָנא עָבֵד עָבֵד, און נישט חֲזָלָה, וואָס דער אייבערשטער האָט גזר.
16זאָלסט דיך ניט צאָלן צווישן דער המון זינדיקע, נייערט געדענקט, אַז דער גרימצארן וועט ניט לאנג בלייבן.
17דערנידעריק זיך זייער, וואָרעם די נקמה פון די רשעים איז אֵש און וואָרעם.
18זאָלסט בשום אופן נישט טוישן אַ חבר פאַר קיין גוטס; ניט קיין געטרייַער ברודער פֿאַרן גאָלד פֿון אופיר.
19זאָלסט ניט פאַרלאָזן אַ קלוגע און גוטע פרוי, וואָרעם איר חן איז העכער פון גאָלד.
20ווייל דייַן עֶבֶד עשׂה באמת, זאָלסט אים נישט בעטן צו רָעָה, און נישט דעם שכוּרה וואָס איז זיך גאַנצן נתן פאַר דיר.
21זאָל דייַן נפש אהב אַ גוטן עֶבֶד, און אים נישט רחם פֿון חירות.
22האסטו בהמות? האָבן אַן אויג צו זיי, און אויב זיי זענען פֿאַר דיין נוץ, האַלטן זיי מיט דיר.
23האסטו קינדער? לערנען זיי, און זיך בויגן זייער האַלדז פון זייער יוגנט.
24האָסטוּ טעכטער? היט זיך מיט זייער לייַב, און באַווייַז דיך ניט פֿריילעך צו זיי.
25נשא דייַן בַּת, און אַזוי וועסטו עשׂה אַ דבר כבד; אָבער נתן זי צו אַ איש חכם.
26האָסטוּ אַן אִשָּׁה לויט דייַן מחשבה? זאָלסט זי ניט פֿאַרלאָזן, אָבער גיב דיך ניט איבער צו אַ ליכטיקער פֿרוי.
27כבד דייַן אָב מיט דייַן גאַנצן לֵב, און נישט שכח די יסורים פֿון דייַן אִם.
28געדענק אַז דו ביסט געבוירן געוואָרן פון זיי; און ווי קענסטו זיי פֿאַרצאָלן די זאַכן וואָס זיי האָבן דיר געטאָן?
29ירא ה' מיט דייַן גאַנצן נפש, און יראת שמים צו זיינע כהנים.
30האט ליב דעם וואס האט דיך געמאכט מיט דיין גאנצער כח, און זיינע משרתים זאלט נישט עזב.
31ירא ה', און כבוד דעם כהן; און גיב אים זייַן חלק, אַזוי ווי דיר איז באַפֿוילן געוואָרן; דאָס ערשטע פֿרוכט, און דאָס שולדאָפּפֿער, און די מתּנה פֿון די פֿלייצעס, און דאָס קרבן פֿון קדושה, און דאָס ערשטע פֿון די הייליקע זאַכן.
32און שטרעק דייַן האַנט צו די אָרעמע, כּדי דיין ברכה זאָל שלים ווערן.
33אַ מתּנה האָט חן אין די אויגן פון איטלעכער לעבעדיקער; און פֿאַר די מתים האַלטן עס ניט.
34זאָלסט ניט זיין מיט די, וואָס וויינען, און טרויערן מיט די, וואָס טרויערן.
35זייט נישט פּאַמעלעך צו באַזוכן די קראַנק, ווייַל דאָס וועט מאַכן דיך ליב געהאט.
36אַלץ וואָס דו וועסט נעמען אין האַנט, געדענקט דעם קץ, און דו וועסט קיינמאָל נישט עשׂה.

קאַפּיטל8

1זאָלסט נישט ריב מיט אַ גביר, כדי דו זאלסט נישט פאַלן אין זיינע הענט.
2זאָלסט זיך נישט שׂים מיט אַן עושר, כּדי ער זאָל דיך נישט שׂים; וואָרעם דאָס גאָלד האָט שחת רבים, און דאָס לֵב פוּן מלכים הפך.
3זאָלסט זיך נישט ריב מיט אַן איש וואָס איז פול מיט צונג, און זאָלסט נישט צונף עצים אויף זיין אֵש.
4זאָלסט נישט שפּיצן מיט אַ גס רוח, כדי דייַנע אבות זאָלן נישט בוש ווערן.
5זאָלסט נישט חרף זיין אַן אָדָם, וואָס קערט זיך פוּן זינד, נייערט געדענקט, אַז מיר זענען אַלע ווערט צו עונש.
6זאָלסט נישט שאָדן אַן איש אין זיין זקנה, וואָרעם עטלעכע פון אונדז זענען ישן.

7זאָלסט זיך נישט שׂמח איבער דײַן גרעסטן פײַנט זײַנען מות ,נייערט געדענקט ,אַז מיר שטאַרבן אַלע.
8זאָלסט נישט בוז דעם דבר פון די חכמים ,נאָר ידע דיך מיט זייערע משלי ;וואָרעם פון זיי וועסטו לערנען חינוך ,און ווי צו דינען גדלים מיט נחת.
9זאלסט נישט פעלן דעם דיבור פון די זקנים ,וואָרעם זיי האָבן זיך אויך געלערנט פון זייערע אבות ,און וועסט לערנען פון זיי שׂכל ,און צו ענטפערן ווי נויטיק.
10זאָלסט ניט אָנצינדן די גחלים פון אַ זינדיקן ,כדי דו זאָלסט ניט פאַרברענט ווערן מיט דער פלאַם פון זיין פייער.
11זאָלסט זיך נישט קום אין כּעס פאַר אַ רָעָה ,כדי ער זאָל נישט שכב דיך לכד אין דײַנע דברים.
12זאָלסט ניט לײַען צו דעם וואָס איז שטאַרקער פון דיר ;וואָרום אויב דו האָסט אים געלייענט ,ציט עס אָבער פאַרפֿאַלן.
13זייט נישט אבטחה איבער דיין כח ;ווארים אויב דו ביסט אוודאי ,היט זיך עס צו באצאלן.
14גיי נישט צו משפט מיט אַ שופט ;וואָרום לויט זײַן כּבוד וועלן זיי משפּטן פֿאַר אים.
15זאָלסט ניט רייס אויף דעם וועג מיט אַ דאַר יונגערמאַן ,כדי ער זאָל ניט זיין שווער צו דיר :פֿאַר ער וועט טאָן לויט זיין אייגן רצון ,און דו וועסט אומקומען מיט אים דורך זיין נאַרישקייט.
16זאָלסט נישט ריב מיט אַ כעסן ,און נישט גיין מיט אים אין אַ בדד :פֿאַר בלוט איז ווי גאָרנישט אין זיין אויגן ,און ווו עס איז קיין הילף ,ער וועט צעשטערן דיך.
17זאָלסט זיך נישט באַראַטנ מיט אַ שוטה ;וואָרום ער קען ניט האַלטן אַן עצה.
18טאָן ניט קיין סוד פאַר אַ פרעמדער ;וואָרום דו ווייסט ניט וואָס ער וועט אַרויסברענגען.
19זאָלסט נישט עפֿענען דײַן לֵב צו איטלעכער ,כדי ער זאָל דיך נישט גמלה מיט אַ חכם.

קאַפּיטל9

1זאָלסט נישט קנא זיין אויף דער אִשָּׁה פון דײַן חֵיק ,און איר זאָלט איר נישט לערנען אַ רעה קעגן דיר.
2נישט נתן דײַן נפש צו אַן אִשָּׁה ,צו שׂים איר רגל אויף דײַן ממון.
3זאָלסט זיך נישט טרעפן מיט אַן זונה ,כדי דו זאלסט נישט פאַלן אין אירע שטרויכלונגען.
4זאָלסט ניט געניסן פיל מיט דער חברה פון אַ זינגערין ,כּדי זאָלסט נישט לקח ווערן מיט אירע נסיונות.
5ניט קוק אויף אַ דינסט ,אַז דו זאלסט נישט פאַלן דורך די זאכן וואָס זענען טײַער אין איר.
6נישט נתן דײַן נפש צו זנות ,כּדי דו זאלסט נישט אבד דײַן נחלה.
7זאָלסט ניט היט זיך רונד אַרום דיר אין די רחובות פון דער עִיר ,און דו זאָלסט נישט נדד אין איר בדד.
8סור דײַן אויג פון אַן אִשָּׁה יפה ,און ראה נישט אויף אַן אַנדערס יוֹפִי ;ווארים פילע זענען פארפירט געווארן דורך די שיינקייט פון אַ פרוי ;וואָרום דערמיט ווערט ליבשאַפֿט אָנגעצונדן ווי אַ פֿײַער.
9זאָלסט זיך גאָר ניט זיצן מיט אַ ווײַב פֿון אַן אַנדער מאַן ,און זאָלסט ניט זיצן מיט איר אין דײַנע אָרעם ,און ניט אויסגעבן דײַן געלט מיט איר בײַם ווײַן ;כּדי דײַן האַרץ זאָל ניט נײַג צו איר ,און דו וועסט אַזוי פֿון דײַן חשק פֿאַלן אין צעשטערונג.
10זאָלסט ניט פאַרלאָזן אַן אַלטער חבר ;וואָרום דער נײַער איז ניט פֿאַרגלײַכלעך מיט אים :אַ נײַער פֿרײַנט איז ווי אַ נײַער ווײַן ;ווען עס איז אַלט , זאָלסטו עס טרינקען מיט פאַרגעניגן.
11זאָלסט ניט מקנא זיין אין דער כבוד פון אַ זינדיקער ,ווײַל דו ווייסט ניט וואָס וועט זיין זיין סוף.
12זאָלסט נישט הנאה האָבן אין דער זאַך וואָס די רשָׁעים האָבן פאַרגעניגן ;אָבער געדענקט ,אַז זיי וועלן ניט פֿאַרשטראָפֿט ווערן ביז זייער קבֿר.
13היטן דיך פון דעם איש וואָס האָט כח צו הרג ;און זאָלסט ניט באַפֿרײַען אין דער מורא פֿון טויט ,און אויב דו וועסט קומען צו אים ,זאָלסט ניט קיין שולד טאָן ,כּדי ער זאָל ניט נעמען דײַן לעבן איצט;
14ווי נאָענט ווי דו קענסט ,השער אויף דיין חבר ,און היוו עצה מיט די חכמים.
15זאָל זיין דײַן דבר מיט די חכמים ,און דיין כל דבר אין דער תּורה פון דעם אויבן.
16און זאָלן נאָר מענטשן עסן און טרינקען מיט דיר ;און זאָל דײַן כבוד זײַן אין דער מורא פֿון גאָט.
17פאַר דער יָד פון דעם מַעֲשֶׂה זאָל געלויבט ווערן די מַעֲשֶׂה ,און דער חכם פון הָעָם פאַר זײַן דבר.
18אַ מענטש מיט אַ לשון הרע איז מסוכן אין זיין שטאָט ;און דֶער וָואס עֶר אִיז גִיזָאגְט אִיז גִיוֶוען.

קאַפּיטל10

1אַ שופט חכם וועט לערנען זיין עם ;און די רעגירונג פון אַ קלוג מענטש איז געזונט אָרדערד.
2אַזוי ווי דער שופט פון הָעָם איז ער אַליין ,אַזוי זײַנען זײַנע שׂרים ;און וואָס פֿאַר אַ מענטש דער פֿירשט פֿון דער שטאָט איז ,דאָס זײַנען אַלע וואָס ווינען אין איר.
3אַן אומחכם מלך אבד זיין עם ;אבער דורך דער פארזיכטיגקייט פון די וואס זענען אין מאכט וועט די שטאט באוואוינט ווערן.
4די מאַכט פון דער ערד איז אין דער האַנט פון די האר ,און אין דער צייט ער וועט שטעלן אויף איר איינער וואָס איז נוצלעך.
5אין דער יָד פון ה 'איז דער שָׂגְלָה פון אָדָם ,און אויף דעם איש פון דעם סופר וועט ער נתן זײַן כּבוד.
6זאָלסט ניט שנאה צו דײַן רֵעֶן פאַר יעדן עוולה ;און טאָן גאָרנישט דורך ינדזשוריאַס פּראַקטיסיז.
7גאווה איז שנאה פאר אלוקים און אָדָם ,און דורךביידע טוט מען עוֹן.
8צוליב אומגערעכטע מַעֲשִׂים ,שאָדן ,און עשירות ,וואָס איז געבויגן מיט רמאות ,ווערט די מלוכה איבערגעזעצט פון איין פאָלק צום אַנדערן.
9פארוואס איז ערד און אפר גאווה ?עס איז ניט מער שלעכט זאַך ווי אַ זשעדנע מענטש :פֿאַר אַזאַ איינער פאַרקויפט זיין אייגן נשמה ;וואָרום בשעת ער לעבט ,וואַרט ער אַוועק זײַנע געדערעם.
10דער רופא שניידט אַוועק אַ לאַנגע קרענק ;און דער וואָס איז היינט אַ מלך מאָרגן וועט שטאַרבן.
11ווארים ווען אַ מענטש איז טויט ,ער וועט ירשענען די קריכן ,בהמות און וואָרעם.
12דער התחלה פון גאווה איז ווען איינער גייט אַוועק פון גאָט ,און זיין האַרץ איז קערט אַוועק פון זיין מאַכער.
13ווארים גאווה איז דער אנהייב פון זינד ,און דער וואס האט זי וועט שפך אויס תועבה ,און דעריבער ה 'האָט געבראַכט אויף זיי צרות זר ,און האָט זיי אומגעבראַכט.
14ה 'האָט אַראָפּגעוואָרפן די כּסאות פון גַאִים שׂרים ,און האָט קום די עניו אויף זייער אָרט.
15ה 'כרת די שרשים פון די גָאוֹת ,און נטע די שפל אויף זייער מקוֹם.
16און ה 'האָט הפך מדינות פון די גוֹיִם ,און האָט זיי אבד בִּיז די יסודות פון הָאָרֶץ.

17ער האָט לקח עטלעכע פוּן זיי ,און האָט זיי פאַרטיליקט ,און האָט פאַרהערט זייער זכר פון דער ערד.
18נישט געמאַכט איז גאווה פאַר גברים ,און קיין כעס פאַר די וואָס זיינען געבוירן געוואָרן פוּן אַן אִשָּׁה.
19די וואָס ירא ה 'זייַנען אַ זֶרַע זֶרַע ,און די וואָס האָבן אים אהב אַן צמח כבוד ;די וואָס זייַנען נישט אכטונג אויף דער תּוֹרה זייַנען אַ זֶרַע מְשֻׁבָּע ;די
וואָס יבערברענגען די מצוות זענען אַ אָפּנאַרן זאָמען.
20צווישען אחים איז דער גבאי כבוד ;אַזוי זייַנען די וואָס האָבן מורא פֿאַר גאָט אין זייַנע אויגן.
21די יראת ה 'גייט פארן רשות השגחה ;אבער גסות און גאווה איז איר אבד.
22צי ער איז עשיר ,איידעלע ,אָדער אָרעם ,זייער כבוד איז די יראת ה.'
23עס איז ניט פּאַסיק צו בוז דעם עני וואָס האָט שכל ;און עס איז ניט באַקוועם צו גרויסן אַ זינדיק מענטש.
24גרויסע מענטשן ,און שופטים ,און גבאים ,וועלן כבוד ווערן ;און עס איז ניטאָ קיין גרעסערער ווי דער וואָס האָט מורא פֿאַר גאָט.
25צו דעם עֶבֶד וואָס איז חָכָם וועלן די פרוּרים עשׂה עבד ,און דער וואָס האָט ידע וועט נישט חרטה ווערן ,ווען ער ווערט רפואה.
26זייט נישט חכם אין עשה דייַן עסק ;און זאָלסט זיך ניט באַרימען אין דער צייַט פֿון דייַן צרה.
27בעסער איז דער ,וואָס מישט ,און האָט שפע אין אַלץ ,ווי דער ,וואָס באַרימערט זיך ,און פעלט לחם.
28מייַן זון ,כבוד דיין נפש אין עניוות ,און געבן איר כבוד לויט איר כּבֿוד.
29ווער וועט גערעכטיק זיין דעם וואָס זינדיקט קעגן זיין אייגן נשמה ?און ווער וועט כּבֿוד דעם וואָס פֿאַרשעמט זייַן לעבן?
30דער עני ווערט כבוד פאַר זיין כישרון ,און דער עשיר ווערט כבוד פאַר זיין עשירות.
31דער ,וואָס ווערט כבוד אין דלות ,וויפיל מער אין עושר ?און דער ,וואָס איז שאַנד אין עושר ,וויפֿל מער אין אָרעמקייט?

קאַפּיטל11

1די חכמה הייבט אויף דעם קאָפּ פון דעם וואָס איז פוּן שפל ,און לאָזט אים ישב צווישן גדלים.
2זאלסט נישט לויבן אן איש פאר זיין יופי ;און ניט אַף אַ מענטש פֿאַר זיין ויסוויינִיקסט אויסזען.
3די בין איז קליין צווישן די פליען ;אָבער איר פרוכט איז די הויפּט פון זיס זאכן.
4זאָלסט זיך ניט באַרימען מיט דייַן לבוש און דייַנע קליידער ,און זיך ניט דערהויבן אין דעם טאָג פֿון כּבֿוד :וואָרום די מעשׂים פֿון גאָט זייַנען ווונדער ,
און זייַנע מעשׂים צווישן מענטשן זייַנען סתרים.
5פילע מלכים האָבן זיך געזעצט אויף דער ערד ;און איינער וואָס איז קיינמאָל געדאַנק פון האט טראָגן די קרוין.
6פילע גבורים זענען געווען זייער שאַנד ;און די ערליכע איבערגעגעבן אין די הענט פון אנדערע.
7זאָלסט נישט באַשולדיקן איידער דו האָסט בחן דעם אֶמת :פאַרשטייט ערשט ,און דאַן תוכחה.
8ענה נישט איידער דו האָסט געהערט די סיבה ,און זאָלסט נישט קטע מענטשן אין צווישן פון זייער רעדן.
9זאלסט נישט ריב אין א זאך וואס איז דיר נישט נוגע ;און זיצט נישט אין משפט מיט זינדיקע.
10בּני ,זאָלסט זיך נישט פאַרמישן מיט רַב זאַכן ;און אַז דו גייסט נאָכדעם ,ועסטו ניט קריגן ,און זאָלסט ניט אַנטלויפֿן מיט אַנטלויפֿן.
11פאַראַן איינער ,וואָס מאַטערט ,און טוט יסורים ,און האָט געאיילט ,און איז נאָך מער הינטער זיך.
12ווידער ,עס איז אן אנדער וואָס איז פּאַמעלעך ,און האט נויט פון הילף ,פעלן פון פייקייַט ,און פול פון אָרעמקייַט ;אָבער דאָס אויג פֿון גאָט האָט אים
געקוקט צום גוטן ,און האָט אים אויפֿגעשטעלט פֿון זייַן נידעריקן נחלה.
13און ער האָט אויפגעהויבן זיין קאָפּ פון צרה ;אַזוי אַז פילע וואָס געזען עס האָבן זיך געחידושט פון אים.
14שָׁגְלוּת און צרות ,חַיים און מות ,דלות און עושר ,בוא פוּן ה.'
15חכמה ׳וויסן ׳און פארשטאנד פון דער תורה ׳זענען פון די הער ׳ליבע ׳און דער וועג פון גוט מעשים ׳זענען פֿון אים-
16טעות און פינצטערניש האט זייער אָנהייב צוזאַמען מיט זינדיקע ,און בייז וועט פאַרשטערן מיט די וואס כבוד אין איר.
17די מתנת ה 'בּליבּט בּייַ די אֱלֹקִים ,און זיין חֶסֶד ברענגט שגשוג אויף אייביק.
18דאָרטן איז דער וואָס ווערט עשיר דורך זיין זַכְתָּה און קנפּ ,און דאָס איז דער חלק פון זיין שכר;
19ווייל ער האט געזאגט :איך האב געפונען מנוחה ,און איצט וועט עסן שטענדיק פון מיין סכוירע ;און ער ווייס דאָך ניט ,וואָס צייַט וועט קומען אויף
אים ,און אַז ער מוז דאָס איבערלאָזן צו אַנדערע ,און שטאַרבן.
20זייט פעסט אין דיין בונד ,און זיין באַקאַנט מיט אים ,און זקן אין דיין אַרבעט.
21ניט וווּנדער אין די מעשים פון זינדיקע ;אָבער פֿאַרזיכער זיך אין גאָט ,און בלייַבט אין דייַן מי ,וואָרום אַ גרינגע זאַך איז אין די אויגן פֿון גאָט
פּלוצעם צו מאַכן אַן אָרעמאַן רייך.
22די ברכה פוּן ה 'איז אין שכר פוּן די אֱלֹקִים ,און פִּתְאוֹם מַשְׂט אֶת זַיין בִּרְכָה.
23זאָלסט ניט זאָגן :וואָס נוץ איז פאַר מיין דינסט ?און וואָס פֿאַר גוטס זאָל איך האָבן ווייַטער?
24ווידער ,זאג נישט :איך האב גענוג ,און איך פאַרמאָג פילע זאכן ,און וואָס בייז וועט איך האָבן דאָ נאָך?
25אין יוֹם פוּן שָׁגְלוּת איז אַ שכחה פוּן עָנִי ,און אין יוֹם פוּן עָנִי איז מער נישטא קיין זכר פוּן שָׁגָל.
26ווארים עס איז אַ גרינג זאַך צו די האר אין דעם טאָג פון טויט צו שכר אַ מענטש לויט זיינע וועגן.
27די צרה פון אַ שעה מאכט אַ מענטש שכח פאַרגעניגן ,און אין זיין סוף וועט זיין גילוי זיין מעשים.
28משפט קיין ברוך פאַר זיין מות ,וואָרעם אַ מענטש וועט זיין באקאנט אין זיינע קינדער.
29ניט איטלעכער בּרענגען אין דייַן בּית ,וואָרעם דער רֶמֶר האָט רַב מַסְלוֹת.
30אַזוי ווי אַ חוּפּה לקח און שומר אין אַ שטייַג ,אַזוי איז דאָס לֵב פוּן די גאווה ;און ווי אַ שפּיאָן ,היט ער אויף דיין פאַל.
31וואָרעם ער שכב און הפך גוט אין רָע ,און אין וואָס ווערט הלל וועט שׂים אויף דיר.
32פוּן אַ ניצוץ פוּן אֵש ווערט אַ הויפן גחלים אָנגעצונדן ,און אַ חטא ווארט אויף בלוט.
33היט זיך אויף אַ רשע ,וואָרעם ער טוט רשעות ;כדי ער זאָל ניט ברענגען אויף דיר אַ אייביקע שטראָף.
34נעם אַ פֿרעמדע אין דייַן הויז ,און ער וועט דיך צערענען ,און דיך אויסקערן פֿון דייַן אייגענעם.

קאַפּיטל12

1ווען דו ווערסט טאָן גוטס וויסן ווערמען דו טוסט עס ;און זאָלסט דיר דאַנקען פֿאַר דייַנע בענעפיטן.
2עשׂה גוט צו דעם רֶקֶד ,און ווערסט מצא אַ שכר ;און אויב ניט פון אים ,נאָך פון דעם העכסטן.
3קיין גוטס קען נישט קומען צו דעם ,וואָס איז שטענדיק פאַרנומען מיט שלעכטס ,און ניט צו דעם ,וואָס גיט ניט קיין צדקה.

4גיב צו דעם פרומקייט, און העלף נישט א זינדיקן.
5טו גוט צו דעם שפל, אבער גיב נישט צו דעם רשעים: האלט צוריק דיין ברויט, און נישט געבן אים, כדי ער זאל דיך נישט קענען דערמיט, ווארים אדרבא וועסטו באקומען 2 מאל אזויפיל שלעכטס פאר אלע גוטס וואס דו וועסט האבן. געטאָן צו אים.
6וואָרעם דער אייבערשטער האָט פיינט די זינדיקע , און ער וועט גמול נקמה צו די רשָעים , און היט זיי קעגן דעם גוואַלדיק טאָג פון זייער שטראָף.
7גיב צום גוטן, און העלף נישט דעם זינדיקן.
8א חבר קען נישט זיין באקאנט אין ווויילטאָג, און אַ פיינט קענען ניט זיין פאַרבאָרגן אין צרות.
9אין דעם שֶׂגְלוּת פּון אַ אָדָם וועלן צער ווערן שונאים, אָבער אין זיין צרות וועט אַפילו אַ חבר עזב.
10זאָלסט זיך קיינמאָל נישט בטח אויף דיין אויב; וואָרעם אַזוי ווי ברזל פאַרזשאַווערט, אַזוי איז זיין רשעות.
11הגם ער האָט זיך דערנידעריקט, און גייט זיך צעבריייט, היט זיך גוט און היט זיך פֿאַר אים, און וועסט זייַן פֿאַר אים, אַזוי ווי דו האָסט אָפּגעווישט אַ זָגל, און וועסט וויסן, אַז זייַן זשאַווער איז גאָר ניט אָפּגעמעקט געוואָרן.
12זאָלסט אים נישט שטעלן בײַ דיר, כדי ער זאָל נישט קום אויף דיין אָרט, ווען ער האָט דיך הפך; און זאָל ער ניט זיצן בײַ דייַן רעכטער האַנט, כּדי ער זאָל ניט זוכן דייַן זיצפּלאַץ, און דו וועסט צום לעצטן געדענקען מייַנע ווערטער, און ווערט דערמיט געשטעקט.
13ווער וועט רחם אויף אַ חן וואָס איז ביסן מיט אַ נחש, אָדער אויף די וואָס קומען צו ווילד חיות?
14אַזוי איינער וואָס גייט צו אַ זינדיקער, און איז מיט אים טמא אין זיינע זינד, ווער וועט רחמנות?
15א ווייַלע וועט ער בלייבן ביי דיר, אבער אויב דו וועסט אנהייבן צו פאלן, וועט ער נישט האלטן.
16א שונא רעדט מיט זייַנע ליפּן מיט זייַנע ליפּן, אָבער אין זיין האַרצן האָט ער זיך פאַרשטאַנען ווי צו וואַרפן דיך אין אַ גרוב; ער וועט וויינען מיט זיינע אויגן, אָבער אויב ער וועט געפינען געלעגנהייט, וועט ער זיך נישט זאַט מיט בלוט.
17אויב וועט בוא אויף דיר צרות, וועסטו אים דאָרטן ערשט געפינען; און כאָטש ער האָט זיך געמאַכט דיך צו העלפֿן, וועט ער דיך אונטערמינערן.
18ער וועט שאָקלען זיין קאָפּ , און קלאַפּן מיט די הענט , און ווישן פיל , און טוישן זיין פּנים.

קאַפּיטל13

1דער, וואָס נגע מיט פעך, ווערט דערמיט טמא; און דער, וואָס האָט זיך מיט אַ שטאָלץ מענטש, וועט זיין ווי אים.
2זאָלסט דיך ניט באַשולדיקן איבער דיין מאַכט בשעת דו לעבסט; און האָבן ניט קיין חברותאשאפט מיט איינער וואָס איז מעכטיקער און רייך ווי איר אַליין: פֿאַר ווי שטימען דער קעסל און די ערדישע טאָץ צוזאַמען? וואָרום אויב איינער ווערט געשלאָגן קעגן אַנדערן, וועט ער צעבראָכן ווערן.
3דער עושר האָט עשׂה עָשָׂה, און ער האָט מַחם מיט דעם; דער אָרעמאַן איז עָלֶד, און ער מוז אויך בקש.
4אויב דו וועסט זיין פאר זיין רווח, וועט ער דיך ניצען; אָבער אויב דו האסט גאָרנישט, וועט ער דיך עזב.
5אויב דו האָסט עפּעס, וועט ער לעבן מיט דיר; יאָ, ער וועט דיך צערענען, און וועט זיך ניט צער דערפֿאַר.
6אויב ער האָט דיך נויט, וועט ער דיך נאַרן, און שמייכלען צו דיר, און דיך נתן תקווה; ער וועט דיך שיין רעדן, און זאָגן: וואָס ווילסטו?
7און ער וועט דיך שעמען מיט זייַנע מאכלים , ביז ער וועט דיך טרוקן צוויי מאָל אָדער דריי מאָל , און צום לעצט וועט ער דיך לאַכן צו בוז דערנאָך , ווען ער וועט דיך זען , ער וועט פאַרלאָזן דיך , און שאָקלען מיט זיין קאָפּ צו דיר.
8היט אייך, אז דו ווערסט נישט פארפירט און ווערט נישט ירד אין דיין פרייהייט.
9אויב דיך ווערט פארבעטן פון אַ גִבּוֹר, זאָלסט דיך זיך צוריקציען, און נאָך מער וועט ער דיך פאַרבעטן.
10זאלסט נישט דריק אויף אים, כדי דו זאלסט נישט שוב ווערן; שטעל זיך נישט ווייַט, כדי דו זאלסט נישט פארגעסן ווערן.
11זייט נישט גלייך צו אים אין די רעדן, און גלויבט ניט זיין פילע ווערטער: פֿאַר מיט פיל קאָמוניקאַציע וועט ער דיך פּרווון, און סמיילינג צו דיר וועט באַקומען אויס דיין סיקריץ.
12אָבער אין אכזריות וועט ער שׂים דייַנע דברים, און ער וועט נישט שׂונה צו עשׂה דיר רָעָה, און דיך שׂום אין תפיסה.
13היט זיך, און היט זיך גוט, וואָרעם דו גיסט אין סכנה פון דייַן מפלט;
14האָב ליב ה 'דייַן כל חיה, און קרא צו אים פאַר דייַן ישועה.
15איטלעכער בהמה האָט ליב זיין געגליכן, און איטלעכער האָט ליב זיין רֵעַ.
16כל בָּשָׂר איז צוּם מִין, און אַ מענטש וועט זיך דבק צו זיין ווי.
17וואָס חבֿרה האָט דער וואָלף מיט דעם לאַם? אַזוי דער זינדיקער מיט די פרום.
18וואָס איז פאַראַן צווישן דעם היענע און אַ הונט? און וואָס שלום צווישן די רייך און די אָרעם?
19אַזוי ווי דער חִזָרָה איז דער טרף פון אַריה אין דער מדבר, אַזוי עסן די עשירים דעם אָרעמאַן.
20ווי די גַאִים שׂנא ענוה, אַזוי האָבן די עשירים תעב דעם עני.
21אַ עשיר מאַן וואָס הייבט זיך אָן צו פאַלן, ווערט אויפגעהאַלטן פון זיינע חברים; אָבער אַן אָרעמאַן, וואָס איז אַראָפּ, ווערט אַוועקגעטריבן דורך זיינע חברים.
22אַז אַ עשיר איז געפֿאַלן, האָט ער אַ סך עוזרים; ער רעדט זאַכן, וואָס מע זאָל ניט רעדן, און נאָך מענטשן האָבן אים גערעכטפארטיקט; ער האָט גערעדט קלוג, און האָט ניט געקענט האָבן קיין אָרט.
23אַז אַ עשיר רעדט, האַלט איטלעכער זייַן צונג, און זע, וואָס ער זאָגט, רומן זיי אים ביז די וואלקנס; אָבער אויב דער אָרעמאַן רעדט, זאָגן זיי: וואָס איז דאָס? און אַז ער שטראָפּט, וועלן זיי העלפֿן אים איבערצוברענגען.
24גוט איז עשירות פאַר דעם וואָס האָט נישט קיין זינד, און דלות איז רעה אין דעם פֶּה פּוּן די רשָעים.
25דאָס לֵב פון אַ אָדָם ענדערט זייַן פּנים, צי דאָס איז צום גוטן, צי דאָס איז צום רָע, און אַ לֵב שְׂמְחָה מאַכט אַ שׂמחה.
26אַ פּנים איז אַ סימן פון אַ לב וואָס איז אין שגשוג; און די מִשְׁפָּה מְשְׁפָּלִים איז אַ מְיַגֵעֵי דֶער מִשְׁפָּח.

קאַפּיטל14

1וואויל איז דער מענטש וואס האט נישט גליטשן מיט זיין מויל, און איז ניט געפּרעגלט מיט די פילע זינד.
2וואויל איז דער וואס זיין געוויסן האט אים ניט פארמשפט, און וואס איז ניט געפאלן פון זיין האָפענונג אין די האר.
3עשירות איז נישט שיין פאַר אַ כובע, און וואָס זאָל אַ קנאה טאָן מיט געלט?
4דער, וואָס קבץ מיט זיין אייגענעם נפש, קבץ צוּם אַנדערע, וואָס זאָלן אויסברענגען זיין פאַרמעגן מיט צרות.
5דער, וואָס איז רשע פאַר זיך אַליין, פאַר וועמען וועט ער זיין גוט? ער זאָל זיך ניט געניסן פֿון זייַן סחורה.
6עס איז נישטא קיין ערגער ווי דער, וואס איז זיך מקנא; און דָאס איז אַ גַוָלָה פּוּן זַיין רָשָׁע.

7און אויב ער טוט גוטס ,טוט ער עס אומווילן ;און צום לעצט וועט ער דערציילן זײַן רשעות.
8דער קנאי האט אן אויג רעה ;ער קערט אָפּ זײַן פּנים ,און פֿאַראַכט מענטשן.
9אַן אויג פון אַ חן איז נישט שבע מיט זיין חלק ;און די זינד פֿון דעם רשָע האָט פֿאַרטריקנט זײַן זעל.
10אַן אויג רָשע איז מקנא זיין לֶחֶם ,און ער איז אַ כֹּרֶן בײַ זיין טיש.
11בני , לויט דײַן יכל , טוֹב צו דיר ,און נתן ה 'זיין קרבן.
12געדענקט ,אַז דער מָוֶת וועט ניט מאריך קומען ,און אַז דער בונד פֿון דעם קֶבֶר ווערט דיר ניט געוויזן.
13עשה גוטס צו דיין חבר איידער דו ווערסט מות ,און לויט דיין כָּבוֹת תשטך דײַן יָד און נתן אים.
14זאָלסט דיך נישט גנאי פון דעם יוֹם-טוֹב ,און זאָל דיך נישט עבר די חלק פון אַ תאוה.
15זאָלסטו ניט איבערלאָזן דײַנע יסורים צום אַנדערן ?און דײַן מי צו טיילן מיט גוֹרל?
16גיב ,און לקח ,און קדש דײַן נפש ;וואָרום ס'איז נישטאָ קיין זאַכן אין קבֿר.
17כל בָּשָׂר איז ישן ווי אַ בגד ;וואָרעם דער בונד איז פון אָנהייב אָן ,וועסט מות דעם מות.
18ווי פון די גרין בלעטער אויף אַ דיק בוים ,עטלעכע פאַלן ,און עטלעכע וואַקסן ;אזוי איז דער דור פון פלייש און בלוט ,איינער קומט צו אַ סוף ,און אנדערן איז געבוירן.
19איטלעכן מלאכה ווערט פארפוילט און פארצערט ,און איר ארבעטער זאל גיין מיט.
20וואויל איז דער מענטש ,וואָס טראַכט גוטס אין חכמה ,און וואָס טראַכט וועגן הייליקע זאכן דורך זיין שכל.
21דער ,וואָס היט אויף אירע דרכים אין זיין לֵב ,וועט אויך פֿאַרשטיין אין אירע סודות.
22הלך איר נאָך ווי אַ שֶׁדֶר ,און שכב אין אירע דרכים.
23דער ,וואָס קדחת אין אירע חלונות ,זאָל אויך צוהערן צו אירע דלתות.
24דער ,וואָס הלנתט לעבען איר הויז ,זאָל אויך אָנטאָן אַ שטיפט אין אירע ווענט.
25ער זאל שטעל צו איר זיין אוהל , און זאל לון אין א לינה וואו גוטס זענען.
26זיינע בָּנִים זאָל ער שׂים אונטער איר מקלט ,און אונטער אירע עֲנָפִים זאָל ער ישן.
27דורך איר וועט ער זיין געהיים פון היץ ,און אין איר כבוד וועט ער וואוינען.

קאַפּיטל15

1דער ,וואָס ירא ה ,'וועט עשׂה גוטס ,און דער ,וואָס ידע די תּוֹרה ,וועט זי קריגן.
2און ווי אַ מוטער וועט זי אים אַנטקעגן ,און אים נעמען ווי אַ ווייב חתונה געהאט מיט אַ בתולה.
3מיט לחם פון שכל וועט זי אים אכל ,און מַיִם פון חכמה וועט זי אים געבן צו טרינקען.
4ער וועט זיין אויף איר ,און וועט ניט זיין יזיז ;און וועט זיך אויף איר פֿאַרשטיין ,און וועט ניט פֿאַרשעמט ווערן.
5זי וועט אים רום איבער זייַנע שכנים ,און אין מיטן פון דער עדה וועט זי פתח זיין פֶּה.
6ער וועט מצא שִׂמְחָה און אַ עֶטֶר פון שִׂמְחָה ,און זי וועט אים ירשענען אַן עוֹלם שֵׁם.
7אָבער נאַרישע מענטשן וועלן ניט דערגרייכן צו איר ,און זינדיקע וועלן נישט זען איר.
8ווארים זי איז ווײַט פון גאווה ,און מענטשן וואָס זענען ליגנער קענען ניט געדענקען איר.
9תהילה איז נישט אין דעם מויל פון אַ זינדיקער ,ווײַל עס איז נישט געשיקט אים פון די האר.
10וואָרעם הלל וועט אמר ווערן מיט חכמה ,און ה 'וועט עס מצליח זיין.
11זאָלסט נישט אמר :דורך ה 'בין איך נפל ,וואָרעם דו זאָלסט נישט טאָן דאָס וואָס ער האָט פיינט.
12זאָלסט ניט זאָגן ,ער האָט מיך געמאַכט ,וואָרעם דעם חטא האָט ער ניט נויט.
13ה 'האָט פיינט אַלע תועבה ;און די ,וואָס האָבן מורא פֿאַר גאָט ,האָבן עס ניט ליב.
14ער אליין האט געמאכט דעם מענטש פון אָנהייב ,און האט אים איבערגעלאָזן אין דער האַנט פון זיין עצה;
15אויב דו ווילסט ,צו היטן די מצוות ,און צו טאָן אַקסעפּטאַנס אמונה.
16אֵש און מַיִם האָט ער געשטעלט פאַר דיר ;שטרעשט אַרויס דיין האַנט צו צי דו ווילסט.
17איידער דער מענטש איז לעבן און טויט ;און צי אים איז געפעלן וועט אים געגעבן ווערן.
18ווארים די חכמה פון די האר איז גרויס ,און ער איז גוואַלדיק אין מאַכט ,און זעט אַלע זאכן.
19און זייַנע אויגן זייַנען אויף די וואָס ירא אים ,און ער ידע איטלעכער מַעֲשֶׂה פוּן אָדָם.
20ער האָט קיינעם נישט באַפוילן צו טאָן רשעות ,און קיינעם האָט ער נישט נתן רשיון צו חטא.

קאַפּיטל16

1איר זאָלט נישט חפץ אַ המון בנים נישט-נוזלים ,און זאָלסט נישט חפץ אין בנים רשעים.
2כאָטש זיי מערן זיך ,זאָלסט זיך ניט פרייען אין זיי ,סיידן די מורא פון די האר איז מיט זיי.
3זאָלסט זיך נישט בטח אויף זייער לעבן ,און נישט שׂים כבוד צו זייער המון ;וואָרעם דער צדיק איז בעסער ווי טויזנט ;און עס איז בעסער צו שטאַרבן אָן קינדער ,ווי צו האָבן די רשעים.
4וואָרעם מיט איינעם וואָס האָט בינה וועט מלא ווערן די עִיר ,אָבער די משפחות פון די רשָעים וועלן גיך ווערן שממה.
5אזויפיל האב איך געזען מיט מיינע אויגן ,און מיין אויער האט געהערט גרעסערע זאכן ווי די דאזיקע.
6אין דער עדת פון די רשָעים וועט א שׂר ווערן ;און אין אַ ווידערשפּעניקן פֿאָלק ווערט דער גרימצאָרן אין פֿײַער.
7ער איז נישט נחת געוואָרן צו די זקנים ,וואָס זייַנען נפל אין דער שטאַרקייט פון זייער טיפשות.
8און ער האָט נישט שׂונה דעם מָקוֹם וואָס לוט האָט געוואוינט ,און ער האָט זיי נגעל פאַר זייער גאוה.
9ער האט נישט רחם געווען אויף דעם פאלק פון אובדן ,וואס זענען אוועקגענומען געווארן אין זייערע זינד;
10און אויך נישט די 600,000 פוסגייער ,וואס זענען געווען אסף אין דער קשיות פון זייער הארץ.
11און אויב עס איז צווישן די מענטשן אַ שטרענג האַלדז ,עס איז ווונדער אויב ער אַנטלאָפן אָן באַשטראָפט :פֿאַר רחמנות און גרימצארן זענען מיט אים ;ער איז גוואַלדיק צו פאַרגעבן ,און אויסגיסן מיאוס.
12אַזוי ווי זיין חֶסֶד איז גרויס ,אַזוי איז אויך זיין תיקון :לויט זייַנע מעשים משפט אַ מענטש
13דער זינדיקער וועט ניט אַנטלאָפן מיט זיין שלל ,און די סבלנות פון די פרום וועט ניט זיין סאַסטיינאַבאַל.

14מאַכן וועג צו יעדער אַרבעט פון רחמנות :פֿאַר יעדער מענטש וועט געפֿינען לויט זיינע מעשים.
15און ה 'האָט פאַרגליווערט פּרעהן ,כּדי ער זאָל אים נישט קענען ,כּדי זיינע שטאַרקע מַעשׂים זאָלן ידע ווערן פאַר דער וועלט.
16זיין רחמנות איז אנטפלעקט צו יעדער באַשעפעניש ;און ער האָט אָפּגעשיידט זײַן ליכט פֿון דער פֿינצטערניש מיט אַ שטאַרקן.
17זאָלסט נישט אמר :איך וועל מיך סתר פוּן ה ;'זאָל מיר מיך זכר פוּן אויבן ?איך וועל ניט געדענקען צווישן אַזוי פילע מענטשן :פֿאַר וואָס איז מיין נשמה צווישן אַזאַ אַ ינפאַנאַט נומער פון באשעפענישן?
18הִנֵּה ,דער הימל ,און דער הימל פֿון הימל ,דער טיף ,און די ערד ,און אַלץ ,וואָס אין איר איז ,וועלן זיך גערירט ,ווען ער וועט באַזוכן.
19אויך די בערג און יסודות פון דער ערד ווערן געציטערט מיט ציטערניש ,ווען ה 'קוקט אויף זיי.
20קיין האַרץ קען נישט טראַכטן וועגן די זאכן ,און ווער איז ביכולת צו פאַרשטיין זיינע וועגן?
21עס איז אַ שטורעם וואָס קיין מענטש קענען זען :פֿאַר די מערסט טייל פון זיינע מעשים זענען פאַרבאָרגן.
22ווער קען דערקלערן די מעשים פון זיין גערעכטיקייט ?אָדער ווער קען זיי פאַרטראָגן ?וואָרום זײַן בונד איז ווײַטן ,און דער פּרוּוו פֿון אַלץ איז צום סוף.
23דער ,וואָס חפץ בינה ,וועט חשב אויף הבל ,און אַ טָעֶל טוֹבֶת מַשְׂאִית נְבִילוֹת.
24מייַן זון ,שמע צו מיר ,און לערנען וויסן ,און צייכן מיין ווערטער מיט דיין האַרץ.
25איך וועל ווייזן דֶרֶת אין וואָג ,און איך וועל דערקלערן זיין דַעַת פּוּק.
26די מעשים פוּן ה 'ווערן געטאָן אין מִשפּט פוּן אָנהייבּ אָן ,און פוּן דער צייט וואָס ער האָט זיי עשׂה ,האָט ער זיי פוּן זיינע חלקים פוּן אֶת-הַמָּשִׂים.
27ער האָט עשׂה זייַנע מַעֲשֶׂה לְעוֹלָם ,און אין זיין יָד זייַנען די ראשים פוּן זיי ביז דָור-דורות ;זיי זייַנען נישט עמל ,און זיי ווערן נישט יגע ,און נישט פסק פון זייערע מעשים.
28קיינער פון זיי שטערט נישט דעם אַנדערן ,און זיי וועלן קיינמאָל נישט פאָלגן זיין וואָרט.
29נאָך דעם האָט ה 'געקוקט אויף דער ערד ,און האָט זי אָנגעפילט מיט זייַנע ברכות.
30מיט כל חיה האָט ער כסה איר פנים ;און זיי וועלן זיך ווידער אומקערן אַרײַן.

קאַפּיטל17

1ה 'האָט באשאפן דעם מענטש פוּן דער ערד ,און האָט אים שוב אין איר שוב.
2און ער האָט זיי געגעבן ווייניק טעג ,און אַ קורצע צייט ,און אויך מאַכט איבער די זאכן אין איר.
3און ער האָט זיי ענה מיט כוח אַליין ,און האָט זיי געמאַכט לויט זיין צלם;
4און זיי האָבן נתן פחד פוּן אָדָם אויף כל בָּשָׂר ,און האָט אים נתן שליטה אויף בהמות און עופות.
5און זיי האָבן לקח פון די 5 פעולות פוּן ה ,'און אין6 טן אָרט האָט ער זיי נתן בינה ,און אין7 טן דבור אַ מפרש פוּן זייַנע חכמים.
6עצה ,און אַ צונג ,און אויגן ,אויערן ,און אַ האַרץ ,ער האָט זיי געגעבן צו פֿאַרשטיין.
7און ער האָט זיי אָנגעפילט מיט דַעַת פון שׂכל ,און האָט זיי נתן טוב און רָע.
8ער האָט נתן זיין אויג אויף זייער לֵב ,כּדי ער זאָל זיי ווייזן די גדלות פוּן זייַנע מעשים.
9ער האָט זיי געגעבן צו כבוד אין זיינע וואונדער אויף אייביק ,כּדי זיי זאָלן דערקלערן זיינע מעשים מיט שׂכל.
10און די אויסדערוויילטע זאָלן הלל זיין שֵׁם קדש.
11אחוץ דעם האט ער זיי נתן ידע ,און די תורה פון לעבן פאר א נחלה.
12און ער האָט מיט זיי כרת אַן עוֹלָם בְּרִית ,און האָט זיי נתן זייַנע משפטים.
13זייערע אויגן האבן ראה די כבוד פון זיין כבוד ,און זייערע אויערן האבן געהערט זיין קוֹל כבוד.
14און ער האט צו זיי געזאגט :היט אייך פון אלע אומגערעכטיקייט ;און איטלעכער האָט ער געבאָטן וועגן זײַן חבֵר.
15זייערע דרכים זייַנען לְעוֹלָם פאַר אים ,און זיי וועלן נישט נסתר ווערן פוּן זייַנע אויגן.
16איטלעכער פון זיין יוגנט איז געגעבן צו בייז ;און זיי האבן זיך ניט געקאנט מאכן פליישלעכע הערצער פאר שטיינער.
17וואָרעם אין דער חלוקה פוּן די גוֹיִם פוּן דער כל הָאָרֶץ האָט ער שׂים אַ מנהיג איבער כל עם ;אָבער ישׂראל איז דער חלק פֿון גאָט.
18וועמען ער ,זייענדיק זיין בְכוֹר ,שפּייזט מיט מוסר ,און ער גיט אים דאָס ליכט פון זיין אַהֲבָה ,פאַרלאָזט אים נישט.
19דעריבער זענען אַלע זייערע מעשים ווי די שֶׁמֶש פאַר אים ,און זיינע אויגן זייַנען תּמיד אויף זייערע דרכים.
20קיין פוּן זייערע אומגערעכטע מַעשׂים איז נישט פאַרבאָרגן פאַר אים ,נייערט אַלע זייערע זינד זייַנען פאַר ה.'
21אָבער ה ,'וואָס איז חן און ידע זייַן מַעֲשֶׂה ,האָט זיי נישט עזב און נישט עזב ,נאָר זיי האָט זיי שׂוֹר.
22די צדקה פון אַ מענטש איז ווי אַ זיצונג מיט אים ,און ער וועט היטן די גוטן פון מענטשן ווי אַ עפּל פון די אויג ,און געבן תשובה צו זיינע זין און טעכטער.
23דערנאָך וועט ער אויפשטיין און זיי שכר ,און נתן זייער גמול אויף זייערע קעפּ.
24אָבער צוּ די ,וואָס האָבן תשובה געטאָן ,האָט ער זיי געבענטפערט ,און האָט געטרייסט די ,וואָס האָבן נישט קיין סבלנות.
25קער זיך אום צו ה ,'און עזב דייַנע חטאים ,עשה דייַן תפלה פאר זיין פנים ,און ווייניק.
26קער זיך ווידער צו דעם אויבערשטן ,און קער זיך אַוועק פון רשעות :פֿאַר ער וועט פירן דיך אויס פון פינצטערניש אין די ליכט פון געזונט ,און האַס דייַן תועבה.
27ווער וועט הלל דעם אויבערשטן אין קבר ,אַנשטאָט פון די וואָס לעבן און דאַנקען?
28פון די מתים ווערט הוֹדָה ,אַזוי ווי פוּן אַן נישט-איין ,פון די מתים :די לעבעדיקע און געזונטע אין האַרצן וועלן לויבן ה.'
29ווי גרויס איז די חֶסֶד פוּן ה 'אֱלֹקֵינוּ ,און זיין רחמים צו די וואָס זיך פנה צו אים אין קדושה!
30ווארים אלעס קען נישט זיין אין מענטשן ,ווארים דער זון פון מענטש איז ניט ימאָרטאַל.
31וואָס איז ליכטיק ווי די זון ?אָבער זייַן ליכט פֿאַרלאָזט ;און בָּשָׂר וּבְגָל יִשְׂרָאֵל רָעָה.
32ער ראה די מאַכט פון די הייך פון הימל ;און אַלע מענטשן זענען נאָר ערד און אש.

קאַפּיטל18

1דער ,וואָס לעבט אויף אייביק ,האָט באַשאַפן אַלץ בכלל.
2נאָר ה 'איז אַ צדיק ,און קיין אַנדערער איז נישטאָ אַחוץ ער,

3וואס רעגירט די וועלט מיט זיין דלאָניע ,און אַלץ פאָלגן זיין רצון :פֿאַר ער איז דער מלך פון אַלע ,דורך זיין מאַכט טיילט הייליקע זאכן צווישן זיי פון חלומות.
4צו וועמען האָט ער געגעבן מאַכט צו דערקלערן זיינע מעשים ?און ווער וועט דערוויסן זיינע איידעלע מעשים?
5ווער וועט צאָלן די שטאַרקייט פון זיין מלכות ?און ווער וועט אויך דערציילן זײַנע רחמים?
6די מַעשׂים פון ה 'נפלאות ,פוּן זיי זאָל גאָרנישט לקח ווערן ,און קיין זאַך טאָר זיי נישט נתן ווערן ,און די ערד פוּן זיי קען נישט מצא ווערן.
7אַז אַ מענטש האָט געטאָן ,דאַן הייבט ער אָן ;און אַז ער וועט אַוועקלאָזן ,וועט ער זײַן ספֿק.
8וואָס איז דער מענטש ,און צו וואָס דינט ער ?וואָס איז זײַן גוטס ,און וואָס איז זײַן שלעכטס?
9די צאָל פון טעג פון אַ מענטש איז העכסטן הונדערט יאָר.
10ווי אַ טראָפּן מַיִם צום ים ,און אַ שטיין אין פאַרגלײַך פון זאַמד ;אזוי זענען טויזנט יאר צו די טעג פון אייביקייט.
11דעריבער איז ה 'סבלני מיט זיי ,און שפך אויף זיי זיין רחמנות.
12ער האָט ראה און ראה זייער קץ צו זיין רעה ;דרום האָט ער געמערט זײַן רחמנות.
13דער חֶסֶד פוּן אָדָם איז צו זיין רֵעַ ;אָבער די חֶסד פֿון גאָט איז אויף אַלע לײַבער :ער באַשטראָפֿט ,און שפּײַכט ,און לערנט און ברייט ווי אַ פּאַסטע זײַנע שאָף.
14ער האָט רחמנות אויף די ,וואָס באַקומען מוסר ,און וואָס זוכן זיינע משפטים.
15בּני ,זאָלסט נישט מָעוֹם דײַנע מעשים טובים ,און זאָלסט נישט נוצן דברי-אומנע ,ווען דו נתן עפּעס.
16זאָל נישט דער טָ שׂים די חום ?אַזוי איז אַ וואָרט בעסער ווי אַ מתּנה.
17זע ,איז נישט אַ וואָרט בעסער ווי אַ מתנה ?אבערביידע זיינען מיט א גנעדיקן מאן.
18אַן כסיל וועט יסַחֵר עָבָד ,און אַ מתנת קנאות אכל די אויגן.
19לערנט איידער דו רעדסט ,און נוצט פיזיק ,אדער דו ביסט קראנק.
20פאַר מִשפט זאָלסטו דיך בודקים ,און אין דעם טאָג פון ביקור וועסטו געפינען רחמים.
21דערנידעריק זיך איידער דו ביסט קראַנק ,און אין דער צייט פון זינד טאָן תשובה.
22זאָל גאָרנישט פאַרהאַלטן דיך צו צאָלן דיין נדר אין דער צייט ,און ניט פאַרהאַלטן ביז טויט צו זיין גערעכטפארטיקט.
23איידער דו וועסט דאווענען ,גרייט דיך ;און זייט נישט ווי איינער וואס פרובירט דעם האר.
24טראכט אויף דעם גרימצארן וואס וועט זיין צום סוף ,און די צייט פון נקמה ,ווען ער וועט אפקערן זיין פנים.
25ווען דו האסט גענוג ,געדענק די צייט פון הונגער ,און ווען דו ביסט רייך ,טראכט אויף דלות און נויט.
26פוּן דער מאָרגן ביזן אָבן ווערט ענדערט די צייט ,און אַלץ ווערט געטאָן פאַר ה.'
27אַ חכם וועט מורא האָבן אין אַלץ ,און אין דעם טאָג פון זינדיקן וועט ער זיך היטן פון עבירה ,אָבער אַ כסיל וועט ניט אָבסערווירן צייט.
28איטלעכער מאַן מיט שכל ווייסט חכמה ,און וועט הלל דעם וואָס האָט זי מצא.
29און די ,וואָס זײַנען געווען מיט פאַרשטאַנד אין רייד ,זענען אויך אַליין געוואָרן קלוג ,און זיי האָבן אַרויסגעגאָסן מיינע משלים.
30גיי נישט נאָך דיינע תאוות ,נייערט האלט דיך אפ פון דיינע תאוות.
31אַז דו וועסט נתן דייַן נפש די תאוות וואָס איר ווילט ,וועט זי דיך מאַכן פאַר אַ לעג פאַר דיינע שונאים וואָס דיך רעה.
32זאָלסט זיך נישט געניסן פון אַ סך שמחה ,און זאָלסט נישט בּונדן צוּ איר טוֹב.
33זאָלסט ניט מאַכן אַ קבצן דורך סעודה אויף אַנטלייַען , ווען דו האָסט גאָרנישט אין דיין ארנק : פֿאַר דייַן אייגן לעבן וועסטו שכב , און דיך וועט רעדן.

קאַפּיטל19

1אַן עמל ,וואָס איז געגעבּן געוואָרן צו שיכרות ,וועט ניט זיין עשיר;
2ווייַן און פרויען וועלן מאַכן מענטשן פון שכל צו פאַלן אַוועק ,און דער וואָס איז דבק צו זונות וועט ווערן חוצפּה.
3עש און תולעים וועלן אים נחל , אוּן אַ נָחִיק וועט לקח ווערן.
4דער ,וואָס איז שנעל צו געבן קרעדיט ,איז ליכטיק ;און דער ,וואָס זינדיקט ,וועט זיך באַליידיקן קעגן זײַן אייגענעם זעל.
5דער ,וואָס האָט הנאה אין רשעות ,וועט פאַרמשפט ווערן ;אָבער דער ,וואָס אַנטקעגנשטעלן זיך תענוגות ,כתר זיין לעבן.
6דער ,וואָס קען הערשן זיין צונג ,וועט לעבן אָן ריב ;און דער וואָס האָט פֿײַנט פלאַפּלען ,וועט האָבן ווייניקער שלעכטס.
7זאָלסט ניט איבערחזרן דעם אַנדערן ,וואָס איז דיר געזאָגט געוואָרן ,און דו וועסט קיינמאָל ניט זיין ערגער.
8צי עס איז צו אַ פרייַנד אָדער אַ פייַנט ,רעדן ניט וועגן אנדערע מענטשן ס לעבן ;און אַז דו קענסט אָן אַ רעה ,זאָלסטו זיי ניט אַנטפּלעקן.
9ווארים ער האט דיך געהערט און געהיט ,און ווען עס קומט צייט וועט ער דיך פיינט האבן.
10אויב דו האסט געהערט א דבר ,זאל עס מות מיט דיר ;און זײַט מוטיק ,עס וועט דיך ניט צעברעכן.
11אַ כסיל בּרעט מיט אַ דָּבָר ,ווי אַן אִשָּׁה פוּן אַ יֶלֶד.
12ווי אַ חץ וואָס קלעבט זיך אין אַ מענטש'ס ירך ,אַזוי איז אַ וואָרט אין בטן כסיל.
13ווארפט א חבר ,אפשר האט ער עס נישט געטון ,און אויב ער האט עס געטון ,זאל ער עס מער נישט טוהן.
14ווארפט דיין חבר ,אפשר האט ער עס נישט געזאגט ,און אויב ער האט ,זאל ער עס נישט רעדן ווידער.
15ווארפט א פריינד :ווארים אסאך מאל איז עס א לשון הרע ,און גלויבט נישט יעדע מעשה.
16עס איז איינער וואָס גליטשט אין זיין רייד ,אָבער ניט פון זיין האַרץ ;און ווער איז דער ,וואָס האָט ניט באַליידיקט מיט זײַן צונג?
17שמע דייַן רֵעַ איידער דו וועסט אים מאיים ;און ניט כעס ,געבן פּלאַץ צו די געזעץ פון דעם העכסטן.
18די יראת ה 'איז דער ערשטער שריט צו זיין אנגענומען פון אים ,און חכמה קריגט זיין ליבשאַפט.
19די וויסן פון די מצוות פון די האר איז די לערנונג פון לעבן :און די וואס טאָן זאכן וואָס ביטע אים וועט באַקומען די פרוכט פון דעם בוים פון ימאָרטאַליטי.
20יירא פוּן ה 'איז כּל חכמה ;און אין גאַנצן חכמה איז דער עבֿודה פֿון דער תּוֹרה ,און דער וויסן פֿון זײַן אַלמאַכט.
21אויב אַ קנעכט וועט זאָגן צו זיין האר ,איך וועל ניט טאָן ווי עס איז גוט פֿאַר דיר ;כאטש ער טוט עס נאכדעם ,מאכט ער צער דעם וואס שפייזט אים.
22די וויסן פון רשעות איז נישט חכמה ,און אין קיין צײַט די עצה פון זינדיקע חכמה.
23עס איז אַ רשעות ,און די זעלבע אַן תועבה ;און סֶע איז גִיוֶועו אַ נָפֶל חָכְמָה.
24דער ,וואָס האָט קליין בינה ,און האָט יירא ה ,'איז בעסער ווי איינער וואָס האָט רַב חָכְמָה ,און עבר על תּוֹרה פון דעם אייבערשטער.

25ס'איז דאָ אַן עִנְיָת ,און דאָס איז אומגערעכט ;און עס איז איינער וואָס קערט זיך אָפּ צו מאַכן אַ משפט ;און עס איז דא א חכם וואס מאכט גערעכטיג אין משפט.
26פאַראַן אַ רשע ,וואָס הלך אַראָפּ זיין קאָפּ אין עצב ;אָבער אינעווייניק איז ער פול מיט אָפּנאַר,
27פארווארפן זיין פנים ,און מאכן ווי ער האט נישט געהערט :וואו ער איז נישט באקאנט ,וועט ער דיר טאן א אומגליק איידער דו וועסט וויסן.
28און אויב ער ווערט געשטערט פון זינדיקן מחמת כח ,אבער ווען ער געפינט א געלעגנהייט וועט ער טאן שלעכטס.
29א מענטש קען זיין באקאנט דורך זיין מראה ,און איינער וואָס האט שכל לויט זיין פנים ,ווען דו טרעפט אים.
30און דער לבוש פון אַ מענטש ,און די געלעכטער און די הליכה ,ווייזן וואָס ער איז.

קאַפּיטל20

1עס איז אַ תוכחה וואָס איז ניט שיין :ווידער ,איינער האלט זיין צונג ,און ער איז קלוג.
2עס איז פיל בעסער צו תוכחה ,ווי צו כעס אין געהיים;
3ווי טוֹב איז עס ,ווען דוּ ווערט נוכח ,צו טאָן תשובה !וואָרום אַזוי וועסטו אַנטלויפֿן פֿון דער זינד.
4אַזוי ווי די תאוה פון אַ סריס צו צעלאָזן אַ בתולה ;אַזוי איז דער וואָס טוט אַ משפט מיט גוואַלד.
5עס איז איינער וואָס שווייגט ,און איז געפונען קלוג ,און אַן אנדערער דורך פיל פּלאַפּלען ווערט שנאה.
6איינער האלט זיין צונג ,ווארים ער האט נישט צו ענטפערן;
7אַ חכם וועט האַלטן זיין צונג ביז ער וועט זען געלעגנהייט ,אָבער אַ פּלענער און אַ כסיל וועלן נישט אַכט צייט.
8דער ,וואָס ניצט פּיל ווערטער ,וועט תעב ווערן ;און דער ,וואָס נעמט צו זיך רשות אין איר ,וועט פיינט ווערן.
9עס איז דא א זינדיקער וואס האט גוט הצלחה אין שלעכטע זאכן ;און עס איז אַ געווינס וואָס קערט זיך צו הפסד.
10עס איז אַ מתּנה וואָס וועט דיר נישט נוץ ;און סֶע איז אַ מַתָּנה אַז דֶער תְּכוּלָה איז דַבָּל.
11עס איז אַ גנבֿה ווײַל פון כבוד ;און דאַרטן איז דער וואָס הייבט אויף זײַן קאָפּ פֿון אַ נידעריקן נחלה.
12עס איז דאָ ,וואָס קונה פיל פֿאַר אַ ביסל ,און באַצאָלט עס זיבן מאָל.
13אַ חכם מאכט אים אהוב דורך זײַנע רייד ,אָבער די חן פֿון כסילים וועלן אויסגעגאסן ווערן.
14די מתּנה פון אַ כסיל וועט דיר נישט טוהן ווען דו האָסט זי ;ניט נאָך פֿון די קנאה פֿאַר זיין נייטיקייט :פֿאַר ער זוכט צו באַקומען פילע זאכן פֿאַר איין.
15ער גיט מיעט ,און מְסַפֵּר רַב ;ער עפנט זיין מויל ווי א געשריי ;היינט לייענט ער ,און מאָרגן וועט ער עס ווידער בעטן :אַזאַ איינער זאָל מען פֿײַנט ווערן פֿון גאָט און מענטשן.
16זאָגט דער שוטה :איך האָב ניט קיין חֲבֵרָה ,איך האָב נישט קיין תודה פאַר אַלע מיינע מעשים טובים ,און די ,וואָס אכל מיין לֶחֶם ,רעדן רַע פוּן מיר.
17ווי אפט , און וויפיל וועט מען אים לאכן צו בוז ! ווארים ער ווייסט ניט רעכט וואָס עס איז צו האָבן ;און עס איז אים אלץ איינס ווי ער וואלט עס נישט געהאט.
18צו גליטשן אויף אַ מדרכה איז בעסער ווי צו גליטשן מיט דער צונג :אַזוי די פּאַל פון די רשעים וועט קומען געשווינד.
19אַן אומגעציילטע מעשה וועט שטענדיק זיין אין דעם מויל פון די אומחכמים.
20א משפט חכם וועט פארווארפן ווערן ווען ער קומט ארויס פון א כסיל'ס מויל ;וואָרום ער וועט ניט רעדן אין דער צײַט.
21עס איז פארהאן וואס איז געשטערט פון זינדיקן דורך חסרון ,און ווען ער נעמט מנוחה ,ער וועט ניט זיין דערשראָקן.
22עס איז דאָ ,וואָס פאַרניכטעט זיין אייגענע נשמה דורך בושה ,און דורך אַקסעפּטאַנס פון מענטשן ,ער אָווערטראָו זיך.
23עס איז אַז פֿאַר בושה הבטחה צו זיין פרייַנד ,און מאכט אים זיין פייַנט פֿאַר גאָרנישט.
24אַ שקר איז אַ כתם בושה אין אַ מענטש ,אָבער ער איז שטענדיק אין דעם מויל פון די אומגעלערנט.
25אַ גנב איז בעסער ווי אַ מענטש וואס איז רגיל צו שקר ,אָבער זיי ביידע וועלן האָבן אַ חורבן צו נחלה.
26די שׂונא פוּן אַ שקרן איז בַּעַל ,און זיין בושה איז שטענדיק מיט אים.
27אַ חכם וועט זיך כבוד מיט זייַנע רייד ,און דער וואָס האָט בינה וועט געניסן גרויס מענטשן.
28דער וואָס עבד זיין אֶרֶץ ,וועט גדל זיין הוֹם ,און דער וואָס שׂמח גדלים וועט באַקומען מחילה פאַר עָוֹן.
29מתנות און מתנות בלינד די אויגן פוּן די חכמים ,און עצרת זיין פֶּה ,אַז ער קען נישט תוכחה.
30חָכְמָה וואָס איז פארבאָרגן ,און אוֹצָר וואָס איז אגרן ,וואָס רווח איז אין זיי ביידע?
31בעסער איז דער וואָס סתר זיין טיפשות ווי אַן איש וואָס סתר זיין חכמה.
32די נויטיק סבלנות צו זוכן דעם האר איז בעסער ווי דער וואָס פירט זיין לעבן אָן אַ פירער.

קאַפּיטל21

1מיין זון ,האסטו געזינדיקט ?טאָן אַזוי ניט מער ,אָבער בעט מחילה פֿאַר דיין ערשטע זינד.
2אנטלויף פון זינד ווי פון דעם פּנים פון אַ שלאַנג :וואָרעם אויב דו קומסט צו אים ,וועט זי דיך ביס ;אירע ציין זענען ווי די ציין פון אַ לייב ,וואָס הרגעט די נשמות פון מענטשן.
3כל עוֹן איז ווי אַ שווערד מיט צוויי שפּיץ ,די ווונדן וואָס קענען ניט געהיילט ווערן.
4צו מחריד און עֹשֶׂה וועט אבד עושר : אַזוי וועט דאָס בֵּית פוּן גַאִים שׂממה ווערן.
5אַ תפילה פוּן דעם פֶּה פון אַן אָרעמאַן ריטשט צו די אויערן פון גאָט ,און זיין משפט קומט אין גיך.
6דער ,וואָס האָט פײַנט צו זיין תוכחה ,איז אין דעם וועג פון זינדיקע ;אָבער דער ,וואָס האָט מורא ה ,'וועט תשובה טאן פון זיין האַרץ.
7א מענטש איז באקאנט ווי וויַט און נאָענט ;אָבער אַ מענטש פון שכל ווייסט ווען ער גליטשט.
8דער ,וואָס בנה זיַין הויז מיט געלט פוּן אַנדרע ,איז אַזוי ווי דער וואָס זאמלט זיך שטיינער צום קבֿר פוּן זיַין קבורה.
9די עדה פון די רשָעים איז ווי שְׁלֶה חבוב ,און דער קֵץ פוּן זיי איז אַ שלהבת אֵש זיי צו אבד.
10דער וועג פון די זינדיקע איז קלאָר מיט שטיינער ,אָבער אין זיין סוף איז דער גרוב פון גיהנום.
11דער ,וואָס היט די תּוֹרה פוּן ה ,'קריגט איר שכל ,און די שלימות פוּן ירא ה 'איז חכמה.
12דער ,וואָס איז נישט קלוג ,וועט נישט געלערנט ווערן ,אָבער עס איז אַ חכמה וואָס מערט ביטער.
13די ידע פון אַ חכם וועט שפע ווי אַ מבול ,און זיין עצה איז ווי אַ ריין קוואל פון לעבן.
14די פנימיות פון אַ כסיל זענען ווי אַ צעבראכן כלי ,און ער וועט ניט וויסן ווי לאַנג ווי ער לעבט.

15אַז אַ חכם הערט אַ דבר חָכָם ,וועט ער עס שׂמלה ,און צו אים צוגעבן ;אָבער ווי נאַר איינער פון קיין שׂכל הערט עס ,איז עס אים רעה ,און ער וואַרפט עס הינטער זיין ראַק.
16דאָס דבר פון אַ כסיל איז ווי אַ משא אויפן דֶּרֶךְ ,אָבער חן וועט מצא ווערן אין די ליפּן פון די חכמים.
17זיי שאל דעם פֶּה פון דעם חכם אין דער עדה ,און זיי וועלן הרהר זייַנע דברים אין זייער לֵב.
18ווי אַ בית וואָס איז חרב ,אַזוי איז חכמה פאַר אַ שוטה ,און די ידע פון די אומחכמים איז ווי דיבור אָן שכל.
19די דֶרֶת פאַר כסילים איז ווי צרעות אויף די רגלים ,און ווי כפים אויף דער רעכטער האַנט.
20אַ כסיל עלה אויף זיין קוֹל מיט צחוק ;אבער א קלוגער שמייכלט קוים א ביסל.
21לימוד איז פאַר אַ חכם ווי אַ תכשיט פון זהב ,און ווי אַ צמיד אויף זיין רעכטער אָרעם.
22דער רגל פון אַ נאַר איז באַלד אין דעם הויז פון זיין חבר ,אָבער אַ מענטש פון דערפאַרונג איז בוש פון אים.
23אַ כסיל וועט אַרייַנקוקן אין דער טיר אין הויז ,אָבער דער ,וואָס איז גוט געבילדעט ,וועט שטיין אין דרויסן.
24עס איז די גסות פון אַ מענטש צו הערן אין דער טיר ,אָבער אַ חכם וועט זיין צער מיט די חרפּה.
25די ליפּן פון די דברים וועלן זאָגן אַזעלכע זאַכן ,וואָס זיינען נישט שייך ,אָבער די רייד פון די וואָס האָבן פאַרשטאַנד זענען געוואויגט אויף דער וואָג.
26דאָס לֵב פון כסילים איז אין זייער פֶּה ,אָבער דאָס פֶּה פון די חכמים איז אין זייער לֵב.
27ווען דער רשָע קללת שׂטן ,שילט ער זיין אייגענע נשמה.
28אַ לוחש מטמא זיין אייגענע נפש ,און ער איז שנאה געוואָרן וואו ער וואוינט.

קאַפּיטל22

1אַן עצלן איז פאַרגליכן צו אַ שטיין פון טמא ,און איטלעכער וועט אים שיסן צו זייַן חרפּה.
2אַן עצלן איז פאַרגליכן צו דער טמא פון אַ זבל :איטלעכער וואָס נעמט עס וועט שאָקלען זיין האַנט.
3אַן רָשע איז דער בושה פון זיין אָב וואָס האָט אים געבאָרן ,און אַ בת-כּל ווערט געבאָרן צו זיין הפסד.
4אַ בַּת חָכְמָה זאָל ברענגען אַ נחלה צו איר מאַן ,אָבער די וואָס לעבט אין יושר איז איר פּאָטערס כבדות.
5די עזת בעֶשלט אי איר אָב און אי איר בעל ,אָבער זיי וועלן איר ביידע בוז.
6אַ מעשה אין צייט איז ווי מוזיק אין טרויער ,אָבער סטרים און תיקון פון חכמה זענען קיינמאָל אויס פון צייט.
7ווער עס לערנט אַ כסיל ,איז ווי איינער וואָס דבק אַ שרף צוזאַמען ,און ווי דער וואָס וועקט איינער פון אַ געזונט שלאָפן.
8דער ,וואָס דערציילט אַ מעשה צו אַ כסיל ,רעדט צו איינעם אין אַ דרימל;
9אויב קינדער לעבן ערלעך ,און האָבן וואָס ,זיי זאָל דעקן די בלאַסנאַס פון זייער עלטערן.
10אָבער קינדער ,וואָס זיינען יהוֹחָרים ,בעקעמען מיט זַכָּאָה און חוסר חינוך די אצילות פון זייער קרוב.
11ווייַן אויף די מתים ,וואָרעם ער האָט פאַרלוירן דאָס ליכט ,און וויין אויף דעם כסיל ,וואָרעם ער וויל פאַרשטאַנד ;מאַכט ווייניק געוויין פאַר דעם מת ,וואָרעם ער איז אין רו ,אָבער דאָס לעבן פון דעם נאַר איז ערגער ווי דער טויט.
12זיבן טעג טרויערן מענטשן אויף דעם טויט ;אָבער פֿאַר אַ נאַר און אַ רשָעים אַלע טעג פֿון זייַן לעבן.
13רעד נישט פיל מיט אַ כסיל ,און גיי נישט צו דעם וואָס האָט נישט קיין שכל ;היט אייך פון אים ,כדי דו וועסט נישט האָבן צרה ,און וועסט קיינמאָל נישט מטמא ווערן מיט זיינע שטותים ;צערודערט מיט משוגעת.
14וואָס איז שווערער ווי בליי ?און וואָס איז דער נאָמען דערפֿון ,נאָר אַ נאַר?
15זאַמד און זאַלץ ,און אַ מאַסע פון ברזל ,איז גרינגער צו טראָגן ווי אַ מענטש אָן שכל.
16אַזוי ווי געהילץ גאַרטל און צוזאַמענגעבונדן אין אַ בנין קענען ניט זיין לוסאַנד מיט טרייסלען :אַזוי דאָס האַרץ וואָס איז באַשטעטיקט דורך עצה ייעץ זאָל מורא אין קיין צייט.
17אַ לב וואָס האָט זיך געזעצט אויף אַ מחשבה פון שכל איז ווי אַ יָד נָטַל אויף דער קיר פון אַ גלריה.
18חָרָים וואָס זייַנען אויף אַ בָּמוֹת וועלן נישט עמד קעגן דעם ווינט ;אַזוי קען אַ פחדן לב אין דעם דמיון פון אַ כסיל נישט עמד קעגן קיין מורא.
19דער וואָס דוקר די אויג וועט מאַכן טרערן צו פאַלן ,און דער וואָס דוקר די האַרץ מאכט עס צו ווייַזן איר וויסן.
20ווער סע וואַרפט אַ שטיין צו די פויגל ,צעשמעטערט זיי ,און דער וואָס טענהט זיין פרייַנד ,צעבראכן פריינדשאַפט.
21כאָטש דו שלף אַ שווערד צו דיין פרייַנד ,אָבער ניט ייאוש ,ווייַל עס קען זיין אַ צוריקקער צו חן.
22אויב דו האָסט פּתח דייַן פֶּה קעגן דייַן חבר ,זאָלסט נישט מוֹרא האָבן ;ווארים עס קען זיין אַ ויסגלייַך :אַחוץ פֿאַר שאָדן ,אָדער שטאָלץ ,אָדער אַנטפּלעקונג פון סודות ,אָדער אַ פאַררעטערדיק ווונד :פֿאַר די זאכן וועט יעדער פרייַנד אַוועקגיין.
23זייט געטריי צו דיין רֵע אין זיין דלות ,כּדי זאָלסט זיך פרייען אין זיין רווחה ;שטיי אויף אים אין דער צייט פון זיין צרה ,כּדי זאָלסט זיין יורש מיט אים אין זיין נחלה : ;או ן דע ר רייכע ר ווא ם אי ז נאריש ע צ ו באוואונדערן.
24אזוי ווי דער אדי און רויך פון א אויוון גייט פארן פייער ;אזוי שולדיג פאר בלוט.
25איך וועל נישט בושה צו באַשיצן אַ פרייַנד ;און איך וועל מיך ניט באַהאַלטן פֿון אים.
26און אויב עפּעס שלעכטס וועט פּאַסירן מיט מיר דורך אים ,יעדער איינער וואָס הערט עס וועט זיין היט אייך פון אים.
27ווער וועט נתן אַ משמר פאַר מיין פֶּה ,און אַ חותמה פון חכמה אויף מיינע ליפּן ,אַז איך זאָל ניט פאַלן פלוצעם דורך זיי ,און מיין צונג זאָל ניט צעשטערן מיר?

קאַפּיטל23

1אֲדֹנָי ,אָב און מושל פון מיין גאַנצן לעבן ,לאָז מיך נישט איבער צו זייערע עצות ,און לאָז מיך נישט פאַלן פאַר זיי.
2ווער וועט נתן מכות אויף מייַנע מחשבות ,און די מוסר חכמה איבער מיין לֵב ?כּדי זיי זאָלן מיך ניט שפּאָרן פאַר מייַנע אומוויסנדיקייטן ,און מייַנע זינד זאָל ניט דורכגיין.
3טאָמער מייַנע אומוויסנדיקייטן זאָלן זיך נישט גדל ,און מייַנע חטאות גדל צו מיין חורבן ,און איך נפל פאַר מייַנע שונאים ,און מיין פייַנט זאָל זיך פרייען איבער מיר ,וועמענס תקווה איז רחק פון דיין רחמנות.
4אֲדֹנָי ,אָב און אֱלֹקֵי מַיִם ,נָטַל לְךָ נִיט אַ גֵּזֶר ,נייַערט סור זיך פון דייַנע עבדים תָּמִיד אַ גָדוֹל.
5סור זיך פון מיר תקוות שווא און תאוות ,און וועסט עמד דעם וואָס וויל דיך תּמיד עבד.
6זאָל מיך נישט אָנכאַפּן די חמדנות פון בטן ,און נישט תאוות פון דעם פלייש ;און זאָלסט ניט געבן איבער מיר דייַן קנעכט אין אַ חוצפּהדיקן מיינונג.
7הערט ,איר קינדער ,די משפט פון דעם פֶּה :דער ,וואָס היט עס ,וועט קיינמאָל נישט לקח ווערן אויף זייַנע ליפּן.

8דער זינדיקער וועט עזב זיין אין זיין נארישקייט ,סיי דער רעדנער און די גאווה וועלן פאלן דערמיט.

9זאָלסט נישט רגיל דיין פֶּה צו שווערן ;ניט נוצן זיך צו די נאָמען פון דעם הייליקער.

10וואָרעם ווי אַן עֶבֶד וואָס ווערט געשלאָגן תּמיד ,וועט נישט זיין אָן אַ תכלת ;אַזוי וועט דער ,וואָס שווערט און גיט אַ נאָמען ה 'תּמיד ,נישט זיין תמים.

11אַן אָדָם וואָס בּעט אַ סך שבועה ,וועט מלא ווערן מיט עוֹן ,און די מגפה וועט קיינמאָל נישט סור פוּן זיין בית ;אויב ער וועט פגע ,וועט זיין זינד אויף אים ;אויב ער שווערט אומזיסט ,וועט ער ניט זיין אומשולדיק ,נייערט זיין הויז וועט זיין פול מיט אומגליק.

12פאַראַן אַ וואָרט וואָס איז לבש מיט מות :אלוקים נתן עס זאָל נישט מצא ווערן אין דער נחלה פון יעקב ;וואָרום אַלע אַזעלכע זאַכן וועלן זײַן ווײַט פֿון די פֿרעמדע ,און זיי וועלן זיך ניט אַרומבלאָנדזשען אין זייערע זינד.

13זאָלסט ניט נוצן דײַן פֶּה צו שְׁבָעוֹת ,וואָרעם אין איר איז דאָס דָּבָר פוּן חטא.

14געדענק דײַן פֿאָטער און דײַן מוטער ,ווען דו ביסט געזעסן צווישן גרויסע מענטשן .זאָלסט ניט פֿאַרגעסן פֿאַר זיי ,און דו זאָלסט ווערן אַ נאַר לויט דיין מנהג ,און ווונטש אַז דו ביסט נישט געבוירן געוואָרן ,און שעלט זיי טאָג פון דיין געבורט.

15דער מענטש ,וואָס איז צוגעוווינט צו די רייד ,וועט קיינמאָל זיין רעפאָרמירט אַלע טעג פון זיין לעבן.

16צוויי מינים פון מענטשן מערן זינד ,און דער דריטער וועט ברענגען גרימצארן :אַ הייס מיינונג איז ווי אַ ברענען פייער ,עס וועט קיינמאָל זיין אויסגעלאשן ביז עס וועט זיין קאַנסומד :אַ זנוס אין דעם גוף פון זיין פלייש וועט קיינמאָל אויפהערן ביז ער האט אָנצינדן אַ פײַער.

17כל לֶחֶם איז זיס פאַר אַ זונה ,ער וועט נישט עזב בּיז ער מות.

18אַן אָדָם וואָס בּרעֶט חִשָּׁה ,אַזוי צו אמר אין זיין לֵב :ווער זעט מיך ?איך בין אַרומגערינגלט מיט פינצטערניש ,די ווענט דעקן מיר ,און קיין גוף זעט מיר ;וואָס דאַרף איך מורא האָבן ?דער אייבערשטער וועט ניט געדענקען מיין זינד:

19אזא מענטש האט נאר מורא פאר די אויגן פון מענטשן ,און ער ווייסט נישט ,אז די אויגן פון ה 'זענען 10,000 מאל ברייטער ווי דער זון ,ראה אלע וועגן פון מענטשן ,און באטראכט די סודות.

20ער האָט געוואוסט אַלץ איידער זיי זענען געווען באשאפן ;אזוי אויך נאכדעם ווי זיי זענען געווען שליימעסדיק ,ער האט געקוקט אויף זיי אַלע.

21דער דאזיקער מענטש וועט באשטראפט ווערן אין די גאסן פון דער שטאָט ,און וואו ער חושד נישט ,וועט ער גענומען ווערן.

22אזוי וועט עס אויך הלך מיט דער אִשָּׁה וואָס פאַרלאָזט איר מאַן ,און ברענגט אַ יורש דורך אַן אַנדערן.

23וואָרעם ערשטנס ,האָט זי נישט פאָלגן דער תּוֹרה פוּן דעם אייבערשטן ;און צווייטנס ,האָט זי פֿאַרשטראָמט מיט איר אייגענעם מאַן ;און דריטנס , האָט זי זונה געווען מיט מזנה ,און האָט געבראַכט קינדער פֿון אַן אַנדער מאַן.

24זי זאָל אַרויסגעפירט ווערן אין דער עדה ,און אירע קינדער זאָלן חקירה ווערן.

25אירע בָּנִים זאָלן נישט שרש ,און אירע צווײַגן וועלן נישט ברענגען קיין פרוכט.

26איר זכרון זאָל זי עזב צו ארור ,און איר חרפה זאָל נישט נמח ווערן.

27און די וואָס בלייבן וועלן וויסן אַז עס איז גאָרנישט בעסער ווי יראת ה ,'און אַז עס איז גאָרנישט זיסער ווי צו היטן די געבאטן פון די האר.

28עס איז גרויס כבוד צו נאָכפאָלגן דעם האר ,און צו ווערן באקומען פון אים איז אַ לאַנג לעבן.

קאַפּיטל24

1די חכמה וועט זיך הלל ,און וועט זיך כבוד אין מיטן פון איר עם.

2אין דער עדה פוּן דעם אויבערשטער וועט זי פתח איר פֶּה ,און זי זאָל נצחון פאַר זיין מאַכט.

3איך בין ארויס פון דעם מויל פון דעם העכסטן ,און כסה די ערד ווי אַ וואָלקן.

4איך ישב אין בָּמוֹת ,און מײַן כִּסֵּא איז אין אַ עמוד ענן.

5איך אַליין האָב אַרומגערינגלט דעם קרײַז פוּן שָׁמַיִם ,און איך בין געגאַנגען אין תחתית תהום.

6אין די כוואליעס פון ים און אין דער גאנצער ערד ,און אין אַלע מענטשן און פאָלק ,איך גאַט אַ פאַרמאָג.

7מיט אַלע די דאָזיקע האָב איך געזוכט מנוחה ,און אין וועמעס נחלה זאָל איך פאַרהאַלטן?

8האָט מיר דער באַשעפער פון אַלע זאַכן געגעבן אַ מצוה ,און דער וואָס האָט מיך געמאַכט האָט געמאַכט נחת מיין מִשכּן ,און האָט געזאָגט :זאָל זיין דיין וואוינונג אין יעקב ,און דיין נחלה אין ישראל.

9ער האָט מיך באשאפן פון די אָנהייב איידער דער וועלט ,און איך וועל קיינמאָל פאַרלאָזן.

10אין דעם מִשכּן הקדוש האָב איך עבד פאַר אים ;און אַזוֹי בִּינְין אִיז גְיוֶוען אין צִיוֹן.

11אזוי אויך אין דער אהובער שטאָט ער האט מיר מנוחה ,און אין ירושלים איז געווען מיין מאַכט.

12און איך האָב שרש אין אַן עַם נכבד ,אין דעם חלק פון נחלת ה.'

13איך בין דערהויבן געוואָרן ווי אַן ארז אין לִבְנוֹס ,און ווי אַ בֶּרֶשׁ אויף די בערג פון חרמון.

14איך בין געווען דערהויבן ווי אַ דלאָניע בוים אין עֶן-גֶדִי ,און ווי אַ רויז אין יריחו ,ווי אַ שיין זית אין אַ פעלנדיק פעלד ,און געוואקסן ווי אַ דלאָניע ביים וואַסער.

15איך האָב געגעבן אַ ריח ווי קַנְמוֹן און אֶפְלָתוֹס ,און האָב נתן אַ ריח ווי בעסט מיר ,ווי גַלבָנוֹם ,און אניקס ,און מַסְקִיק ,און ווי אַ קוֹף פוּן בוֹנָה אין מִשכּן.

16ווי דער טערפּאַנטיין בוים איך אויסגעשטרעקט מיין צווייגן ,און מיין צווייגן זענען די צווייגן פון כּבוֹד און חן.

17ווי דער ווייַנשטאָק האָבן אַרויסגעבראַכט ריח נעים ,און מיינע פרחים זייַנען די פרוכט פון כבוד און עשירות.

18איך בין די מוטער פון שיין ליבע ،און מורא ،און וויסן ،און הייליק האָפֿן ،דעריבער ،זייענדיק אייביק ،בין געגעבן צו אַלע מיין קינדער וואס זענען געהייסן פון אים-

19קום צו מיר ,אַלע איר וואָס זיינען פון מיר ,און זאַט זיך מיט מיין פרוכטן.

20וואָרעם מיין זכר איז מתוק פוּן דבש ,און מייַן נחלה פוּן דבש.

21די וואָס עסן מיר וועלן נאָך זיין הונגעריק ,און די וואס טרינקען מיר וועלן נאָך זיין דאָרשטיק.

22דער ,וואָס איז צוגעהערט צו מיר ,וועט קיינמאָל זיין בוש ,און די וואָס אַרבעט דורך מיר ,וועלן ניט פעלן רעה.

23דאָס אַלץ איז דאָס בוך פֿון דעם בונד פֿון דעם העכסטן גאָט ,די תּוֹרה וואָס משה האָט באַפֿוילן פֿאַר אַ נחלה צו די עדות פֿון יעקבן.

24זאָלסט נישט פאַרטראַכטן צו זיין שטאַרק אין ה ;'כּדי ער זאָל אײַך באַפֿעסטיקן ,קלײַבט זיך צו אים ;וואָרום יהוה אַלמעכטיקער איז אַליין גאָט ,און אַחוץ אים איז ניטאָ קיין אַנדערער גואל.

25ער פילט אַלץ מיט זיין חכמה ,ווי פיזון און ווי טיגריס אין דער צייט פון די נײַ פירות.

26ער מאכט שפע פון די שכל ווי פרת ,און ווי ירדן אין דער צייט פון קציר.

27ער מאכט די לערן פון וויסן ווי די ליכט ,און ווי גאון אין דער צייט פון ווינטידזש.

28דער ערשטער מענטש האט זי ניט געקענט אין גאנצן ;מער וועלן די לעצטע איר ניט געפינען.
29וואָרעם אירע מחשבות זיינען מער פון דעם ים ,און אירע עצות זיינען עומק פון דעם תהום הגדול.
30איך איך בין יצא ווי אַ נחל פון אַ טייך ,און ווי אַ צינור אין אַ גאָרטן.
31איך האָב אמר :איך וועל משקה מיין בעסטע גן ,און וועל שפע מַיִם מיין גן-בעט ;און הִנֵּה ,מיין נַר איז געוואָרן אַ נהר ,און מיין נהר איז געוואָרן אַ ים.
32איך וועל נאָך מאַכן לערן צו שיינען ווי דער מאָרגן ,און איך וועל שיקן איר ליכט פון וויטן.
33איך וועל נאָך אויסגיסן די לערע ווי נבואה ,און לאָזן עס צו אַלע צייטן אויף אייביק.
34הִנֵּה ,איך האָב נישט עמל נאָר פאַר מיר אַליין ,נייערט פאַר אַלע וואָס זוכן חכמה.

קאַפּיטל25

1אין דריי זאַכן בין איך געשאַפן געוואָרן , און איך בין געשטאַנען שיין סיי פאַר גאָט און סיי פאַר מענטשן : די אחדות פון אחים , די אהבת חבר , אַ מאַן און אַ ווייב וואָס זענען מסכים צוזאַמען.
2דריי מינים מענטשן האָט מיין נפש פיינט ,און איך בין זייער פגע אויף זייער לעבן :אַן אָרעמאַן וואָס איז שטאָלץ ,אַן עושר וואָס איז אַ ליגנער ,און אַן זקן נואף ,וואָס שעכט.
3אַז דו האָסט גאָרנישט קבץ אין דיין נוער ,ווי קענסטו געפינען עפּעס אין דיין צייט?
4ווי אַ משפט איז אַ משפט פאַר גרויע האָר ,און פאַר קדמונים צו וויסן עצה!
5ווי נאה איז די חכמה פון זקנים ,און בינה און עצה צו אנשי כבוד.
6רַב נסיון איז די כתר פון זקנים ,און די יראת ה 'איז זייער כבוד.
7עס זענען 9 זאכן וואָס איך האָב געמשפט אין מיין האַרץ צו זיין צופרידן ,און די צענט וועל איך אויסדריקן מיט מיין צונג :אַ מענטש וואָס האָט פרייד פון זיינע קינדער ;און דער וואָס לעבט צו זען דעם פאַל פון זיין פיינט.
8גוט איז דער ,וואס וואוינט מיט א ווייב פון שכל ,און וואס האט נישט גליטש מיט זיין צונג ,און וואס האט נישט עבד א מענטש וואס איז מער אומווערט פון זיך אליין;
9גוט איז דער וואָס האָט מצא חכמה ,און דער וואָס רעדט אין די אויערן פון די וואָס וועלן הערן:
10אָ ווי גרויס איז דער וואָס מצא חכמה !און עס איז נישטאָ קיינער איבער דעם וואָס האָט מורא פאַר גאָט.
11אָבער די אהבה צו ה 'גייט איבער אַלע זאַכן צום האר ;דער וואָס האַלט זי ,מיט וואָס זאָל ער געגליכן ווערן?
12די יראת ה 'איז דער אָנהייב פון זיין ליבשאַפט ,און אמונה איז דער אָנהייב פון זיך צו אים.
13געבן מיר קיין פּלאָגן ,אָבער די פּלאָגן פון די האַרץ ,און קיין רשעות ,אָבער די רשעות פון אַ פרוי.
14און יעטוועדער צרה ,נאָר די צרות פון די וואָס האָבן מיך פיינט ,און יעטוועדער נקמה ,נאָר די נקמה פון די שונאים.
15קיין קאָפּ איז נישטא העכער דעם קאָפּ פון אַ נחש ;און עס איז נישטאָ קיין גרימצאָרן איבער דעם גרימצאָרן פון אַ פיינט.
16איך האָב ליב געהאט וואוינען מיט אַ לייב און אַ שלאנג ,ווי צו היטן הויז מיט אַ רשעים.
17די רשעות פון אַן אִשָּׁה משנה איר פנים ,און ווי שַׂק חושך איר פנים.
18איר מאַן זאָל ישב צווישן זיינע שכנים ;און אַז ער הערט ,וועט ער זיפצן ביטער.
19כל רָעָה איז ביי די רשעות פון אַן אִשָּׁה מְאֹד ;זאָל אויף איר נפל דער חלק פון אַ חטא.
20אַזוי ווי דאָס עלה אויף אַ זאַמדיק וועג איז צו די רגלים פון די זקנים ,אַזוי איז אַ ווייב פול מיט ווערטער צו אַ שטיל מענטש.
21זאָלסט נישט שטראָפן אין דער שיינקייט פון אַן אִשָּׁה ,און איר זאָלט איר נישט חפץ פאַר תענוג.
22אַ אִשָּׁה ,אַז זי שומר איר מאַן ,איז פול מיט כעס ,חוצפה ,און רַב חרפה.
23אַן אִשָּׁה רָשָׁע מְשַׁטֶּה אֶת-עֶזֶן ,עוֹשֶׂה אֶת-פָּנָר שָׁבַר ,און אַ לֵב פצוע ;אַן אִשָּׁה וואָס וועט נישט נחם איר מאַן אין צרה ,מאכט חלשות ידיים ,און בֶּרֶךְ שָׁלֵה.
24פון דער פרוי איז געקומען דער אָנהייב פון זינד ,און דורך איר שטאַרבן מיר אַלע.
25גיב נישט דעם וואסער ;און אַ רשעים איז ניט אַ פרייהייט צו גאַד אין אויסלאַנד.
26אויב זי גייט ניט אַזוי ווי דו ווילסט זי ,זאָלסט זי אָפּשניידן פון דיין פלייש ,און איר געבן אַ גט ,און זי זאָל גיין.

קאַפּיטל26

1וואויל איז דער איש וואס האט א ווייב מיט כבוד ,וואָרעם די צאָל פון זיינע טעג וועט זיין כפול.
2אַן אִשָּׁה נָשִׂית שֹׂמח איר מאַן ,און ער וועט ממלא זיין די שָׁנָה פון זיין נפש בשלום.
3א גוטע ווייב איז א חלק טוב ,וואס וועט נתן ווערן אין דעם חלק פון די וואס ירא ה.'
4צי אַ מענטש איז עשיר אָדער עני ,אויב ער האָט אַ גוט האַרץ צו ה ,'ער וועט זיך שטענדיק פרייען מיט אַ פריילעך פנים.
5עס זענען דריי זאכן וואס מיין הארץ האט מורא ;און פאַר דעם פערטן האָב איך מורא געהאַט :די לשון הרע פון אַ שטאָט ,דאָס איינזאַמלען פון אַן אומשולדיקן המון ,און אַ פאַלשע באַשולדיקונג ;דאָס אַלץ איז ערגער פון דער טויט.
6אבער א צער פון הארץ און צער איז אן אשה ,וואס איז מקנא אויף אן אנדער פרוי ,און א נגע פון דער צונג ,וואס רעדט מיט אלעמען.
7אַן אִשָּׁה רָעָה איז אַ יאָך אַ שאָקל אַהין און צוריק :דער ,וואָס האַלט אין איר ,איז ווי אַ עקרב.
8אַן אִשָּׁה שִׁכּוֹרָה און אַ מַחֲנֶה פון אֶרֶץ מַרְעֶה גָדוֹל כעס ,און זי וועט נישט כסה איר אייגענע בושה.
9די זנות פון אַן אִשָּׁה קען ווערן באַקאַנט אין אירע גוואַלדיקע מראה און בעפעף.
10אויב דיין טאכטער איז אן בושה ,היט זי אין צרה ,כדי זי זאל זיך נישט אכזרי מיט א גרויסער פרייהייט.
11היט זיך אויף אַן חצוף אויג ,און זאָלסט זיך נישט חידושן אויב זי וועט עשׂה אויף דיר.
12זי וועט פתח איר פֶּה ,ווי אַ דאָרשטיק נוסעת ווען ער מצא אַ קוואל ,און טרינקען פון אַלע וואַסער לעבן איר ;ביי יעדער גדר וועט זי זיצן ,און עפענען איר פילונג קעגן יעדער פייַל.
13דער חֶסֶד פון אַן אִשָּׁה שֹׂמח איר מאַן ,און איר שיקול דעת וועט נתן זיינע ביינער.
14אַ נָשַׁת שְׁוְיָא און אַהֲבָה איז אַ מתּנה פון ה ;'און עס איז גאָרנישט אַזוי פיל ווערט ווי אַ מיינונג געזונט געלערנט.
15אַ בושה און געטריי פרוי איז אַ טאָפּל חן ,און איר קאָנטינענט מיינונג קענען ניט זיין ווערט.
16ווי די זון ווען זי גייט אויף אין הימל הויך ;אַזוי איז די שיינקייט פון אַ גוטער ווייַב אין דעם סדר פון איר הויז.

17וווי דער ליכטיק ליכט איז אויף דער הייליקער מנורה ;אַזוי איז די שיינקייט פון דעם פּנים אין דער צייט.
18וווי די גילדערנע עמודים אויף די שוועלן פון זילבער ;אַזוי זענען די שיין פיס מיט אַ שטענדיק האַרץ.
19בני ,היט די פרחה פוּן דייַן עוֹלָם ;און ניט געבן דיין שטאַרקייט צו פרעמדע.
20אַז דו האָסט קנה אַ נחלתו אין דעם גאַנצן שָׂדֶה ,זאָלסטו עס זייען מיט דייַן זאָמען ,בטח אויף דעם טוֹב פוּן דייַן ציר.
21און דייַן גזע ,וואָס דו האָסט איבערגעלאָזט ,וועט גדל ווערן ,מיט דעם בטחון פון זייער גוטן אַראָפּגאַנג.
22אַ זונה זאָל גערעכנט ווערן ווי רוק ;אָבער אַ חתונה איז אַ טורעם קעגן טויט פאַר איר מאַן.
23אַ רשָע איז נתן געוואָרן ווי אַ חלק פאַר אַ רשע ,אָבער אַ פרוי איז נתן געוואָרן צו דעם וואָס ירא ה.'
24אַן אִשָּׁה מְשַׂכְּרִית בּוֹרֶת בָּוֶשׂ ,אָבער אַן אִשָּׁה ישר וועט ירא איר מאַן.
25א בושה ווערט גערעכנט ווי א כלב ;אָבער די פַאַרשעמטע וועט מוֹרא האָבן פַאַר גאָט.
26אַן אִשָּׁה ,וואָס מכבד איר מאַן ,וועט געמשפּט ווערן חכם פון אַלעמען ;אָבער די וואָס טוט אים שענדלעך אין איר שטאָלץ ,וועט פַאַררעכנט ווערן פַאַר אַלע רשעים.
27און אַ אִשָּׁה קָרוֹי ,און אַ גֶרֶף ,וועט מען בקש צו פאַרטריבן די שונאים.
28עס זענען צוויי זאכן וואָס טרויערן מיין האַרץ ;און דער דריטער מאכט מיר גרימצאָרן :אַ מענטש פון מלחמה וואָס ליידט אָרעמקייַט ;און מענטשן פון שכל וואָס זענען נישט באַשטימט ;און איינער וואָס קערט זיך צוריק פון גערעכטיקייט צו זינד ;דער האר גרייט אזא איינער פאר דער שווערד.
29א סוחר זאל זיך קוים אפהיטן פון עוול ;און אַ האַקסטער זאָל ניט באַפרייַט ווערן פון זינד.

קאַפּיטל27

1פילע האָבן געזינדיקט פַאַר אַ קליין זאַך ;און דער וואָס זוכט שפע וועט אָפּקערן זייַנע אויגן.
2ווי אַ ציפּורן דבק צווישן די חיבורים פון די שטיינער ;אזוי שטעקט זינד צווישן קויפן און פארקויפן.
3סייַדן אַ מענטש זאָל זיך נישט היטן אין יראת ה ,'וועט זיין בית בקרוב הפך ווערן.
4אַזוי ווי ווען מען זיפּט מיט אַ זיפּ ,בלייַבט דער מיסט ;אַזוי די שמוץ פון מענטשן אין זיין רעדן.
5דער אויוון פּרוּווט די כלים פון דעם טעפּער ;אַזוי דער פּראָצעס פון מענטש איז אין זיין ריזאַנינג.
6די פרוכט דערציילט אויב דער בוים איז געווען אנגעטאן ;אַזוי איז דאָס רייד פוּן אַ חופּה אין האַרצן פוּן מענטשן.
7הלל קיינעם נישט ,איידער דו הערט אים דבר ;וואָרום דאָס איז דער משפט פוּן מענטשן.
8אויב דו וועסט נאָכקומען מיט גערעכטיקייט ,וועסט איר זי קריגן ,און זי אָנטאָן ,ווי אַ לבוש לאַנג און פּראַכט.
9די פייגל וועלן זיך צוהערן צו זייערע ;אַזוי וועט זיך דער אמת אומקערן צו די וואָס טוען אין איר.
10ווי דער ארי ווארט אויף דעם טרף ;אַזוי זינדיקט פאַר די וואָס טוען זינד.
11די דיבור פון אַ פרום איז שטענדיק מיט חכמה ;אָבער אַ נאַר ענדערט זיך ווי די לבנה.
12אויב דו ביסט צווישן די נבדל ,היט די צייט ;אָבער זייט שטענדיק צווישן מענטשן מיט שכל.
13די דיבור פוּן כסילים איז עגמת נפש ,און זייער ספּורט איז די חטאת פוּן זינד.
14די דיבור פוּן דעם וואָס שווערט רַב מאכט די האָר זקוף ;און זייערע קללות מאַכט מען אָפּשטעלן די אויערן.
15די ריב פוּן די גאווה איז שפיכת דמים ,און זייער שִׂמְחוֹת זייַנען כבד פאַר דער אוזן.
16ווער עס גלה סודות ,אבד זיין קרעדיט ;און וועט קיינמאָל געפינען אַ פרייַנד צו זיין מיינונג.
17האָט ליב דיין פרייַנד ,און זיין געטרייַ צו אים ,אָבער אויב דו פאַרראַט זיינע סודות ,גיי ניט מער נאָך אים.
18וואָרעם ווי אַן אָדָם האָט שחת זיין פייַנט ;אזוי האסטו פארלוירן די ליבשאַפט פון דיין חבר.
19אזוי ווי איינער וואס לאזט ארויס א פויגל פון זיין האנט ,אזוי האסטו געלאזט גיין דיין חבר ,און זאלסט אים נישט כאפן.
20גיי נישט מער נאָך אים ,ווייַל ער איז צו ווייַט אַוועק ;ער איז ווי א רוי אנטלאפן פון דער שטראף.
21וואָס אַ ווונד ,עס קען זיין פארבונדן ;און נאָך אַ שאָדן ,עס קען זיין ויסגלייַך ,אָבער דער וואָס פאַרראַט סודות איז אָן האָפענונג.
22דער ,וואָס ווינקט מיט די אויגן ,טוט שלעכטס ,און דער ,וואָס קען אים ,וועט סור פון אים.
23ווען דו ביסט נוכח ,וועט ער דבר חָסָק ,און וועט זיך נערץ דייַנע רייד ;אָבער צום לעצט וועט ער זיך קריגן זיין פֶּה ,און לשון הרע דייַנע דברים.
24איך האָב פיינט פיינט ,אָבער גאָרנישט ווי אים ;וואָרום גאָט וועט אים פייַנט האָבן.
25ווער סע וואַרפט אַ שטיין אין דער הויך ,וואַרפט עס אויף זיין קאָפּ ;און אַ שווינדלדיקער זעץ וועט מאַכן וווּנדן.
26ווער סע חפר אַ בור ,וועט פאַלן אין איר ,און דער וואָס כאַפּאַנז אין איר.
27דער וואָס טוט אומגליק ,עס וועט פאַלן אויף אים ,און ער וועט ניט וויסן פון וואָס עס קומט.
28לעג און חרפה זענען פוּן די גאווה ;אָבער נקמה ,ווי אַ לייב ,וועט זיך לייגן אויף זיי.
29די וואָס פרייען זיך אויף דעם פאַל פון די צדיקים ,וועט זיין גענומען אין דער שטריקל ;און פּיַין וועט זיי פַאַרלענדן איידער זיי שטאַרבן.
30רשעות און גרימצארן ,אפילו דאָס זענען תועבות ;און דער זינדיקער זאָל זייביידע האָבן.

קאַפּיטל28

1דער וואָס נקמה וועט מצא נקמה פוּן ה ,'און ער וועט פאַרזיכערן זיינע זינד אין זכרון.
2מוחל דייַן רֵעַן דעם רָעָה וואָס ער האָט דיר עשׂה ,אַזוי וועלן אויך דייַנע חטאים מוחל ווערן ווען דו וועסט דאווענען.
3איין מענטש טראָגט שנאה קעגן דעם אַנדערן ,און בקש ער מחילה פוּן ה?'
4ער טוט ניט קיין רחמנות צו אַ מענטש ,וואָס איז ווי אים ,און ער בעט מחילה פון זיין אייגענע זינד?
5אויב דער ,וואָס איז נאָר פלייש ,שפייזן האַס ,ווער וועט בעטן פַאַר מחילה פון זיינע זינד?
6זכר דייַן קץ ,און זאָל פסק די איבה ;געדענקט פארדארבן און טויט ,און בלייַבט אין די מצוות.
7געדענק די מצוות ,און ניט טראָגן קיין רשעות צו דיין חבר ;געדענק דעם בונד פון דעם העכסטן ,און ווינק מיט אומוויסנדיקייט.
8זאָלסט זיך אפהיטן פון ריב ,און וועסט מינערן דייַנע חטאים;
9אַ חטא רעד מיט חברים ,און מאַכט מחלוקת צווישן די שלום.
10ווי דער ענין פון פייער איז ,אַזוי ברענט עס ;און לויט זייַן עשירות איז אויפגעשטאַנען זייַן כעס ;און וואָס שטאַרקער זיי זענען וואָס קריגן זיך ,אַלץ מער וועלן זיי אָנצינדן.
11אַ מַחֲרֶה חָפְשִׁי מַצְתִּיד אַ אֵשׁ ,און אַ מַחֲרֶה חָפְשִׁי פֶּה דָּם.

12אַז דו בעז דעם ניצוץ ,וועט ער ברענען ;אַז דו וועסט שפּייַען אויף אים ,וועט ער כעס ווערן ,און די ביידע זייַנען יצא פון דיין מויל.

13קלל דעם לוחש און האָט דַבָּל לשון :וואָרעם אַזעלכע האָבּן אבד רַב שָׁלוֹם.

14אַ לשון גבורה האָט צער רב ,און זיי דחף פון גוֹי צו גוֹי ;ערים חזקות האָט זי ירד ,און הפך די בּיתים פון גדולים.

15אַ לשון גבורה האָט אַרויסגעטריבן נָשִׁים נָשִׁים ,און זֵיי מְשַׁחֵר פון זייער עמל.

16ווער סע שמע צו אים וועט קיינמאָל געפֿינען מנוחה ,און קיינמאָל זיצן שטיל.

17דער שיץ פון דער שיץ מאכט סימנים אין דעם פלייש ,אבער דער שטעק פון דער צונג שבר די ביינער.

18פילע זענען געפאלן דורך דעם ברעג פון דער שווערד ,אָבער ניט אַזוי פילע ווי זענען געפאלן דורך די צונג.

19גוט איז דער ,וואָס איז בטחון דורך זיין גיפט ;וואָס האָט ניט געצויגן זייַן יאָך ,און איז ניט געבונדן געוואָרן אין אירע בענד.

20ווארים זיין יאָך איז אַ יאָך פון ברזל ,און זיין באַנדז זענען באַנדז פון קופּער.

21דער מות דערפון איז א מות רעה ,דער קבר איז געווען בעסער פון אים.

22עס זאָל ניט זיין הערשער איבער די וואָס יראה ה ,'און זיי וועלן ניט פאַרברענט ווערן מיט איר פלאַם.

23די וואָס עזב ה 'וועלן נפל אין איר ;און עס זאָל ברענען אין זיי ,און ניט אויסגעלאשן ווערן ;ווי אַ לייב וועט ער אויף זיי געשיקט ווערן ,און ווי אַ לעמפּערט וועט זיי זיי פֿאַרצערן.

24ראה אַז דו גדר דייַן רכוש אַרום מיט דערנער ,און בינדן דייַן כֶּסֶף און דייַן זהב;

25און ווי דייַנע דברים אין אַ וואָג ,און עשׂה אַ טיר און אַ בֶּלֶת פאַר דייַן פֶּה.

26היט אייך ,דו זאלסט נישט גליטשן דערביַי ,כדי דו זאלסט נישט נפל פאר דעם שכב.

קאַפּיטל29

1דער וואָס איז רחום ,וועט לייַען צו זיין חבר ;און דער ,וואָס שטאַרקט זייַן האַנט ,היטן די געבאָט.

2הלווה צו דייַן רֵעַ אין צייט פון זיין צָרוֹן ,און דוּ שוב שלם דייַן רֵעַ אין דער צייט.

3היטן דייַן דבר ,און עשׂה מיט אים געטריי ,און דו וועסט שטענדיק געפינען די זאַך וואָס איז נויטיק פאַר דיר.

4רַבִּים ,ווען אַ זאַך איז זיי געליינט געוואָרן ,האָבּן זיי גערעכנט ,אַז עס ווערט געפינט ,און זיי האָבּן זיי געמאַכט צרות ,וואָס עזר זיי.

5ביז ער האט באקומען ,וועט ער קושן א מענטש'ס האנט ;און פֿאַר זייַן חבֿרס געלט וועט ער רעדן אונטערטעניק ,אָבער ווען ער זאָל באַצאָלן ,וועט ער פֿאַרלענגערן די צייַט ,און אומקערן ווערטער פֿון טרויער ,און באַקלאָגן זיך אויף דער צייַט.

6אויב ער וועט גבור ,וועט ער קוים באַקומען די האַלב ,און ער וועט רעכענען ווי ער וואָלט געפונען עס ;אויב ניט ,ער האט געראַטעוועט אים פון זיין געלט ,און ער האט באַקומען אים אַ פייַנט אָן סיבה ;ער באַצאָלט אים מיט קללות און קללות .רייליגגז ;וּבְגֵין כָּבוֹד עָשָׂה עָלָיו בָּנוּת.

7פילע האָבּן דעריבער אפגעזאגט צו לייַען פֿאַר אנדערע מענטשן ס קראַנק האַנדלינג ,מורא צו זיין שווינדל.

8אָבער דו האָסט סבלנות מיט אַן אָדָם וואָס איז עָנִי ,און זאָלסט נישט פאַרהאַלטן אים רחמנות צו טאָן.

9העלף דעם אָרעמאַן צוליב דעם געבאָט ,און זאָלסט אים ניט אָפּקערן צוליב זיין דלות.

10אבד דייַן געלט פאר דיין ברודער און פאר דיין חבר ,און זאל עס נישט פאררוידט אונטער א שטיין צו פארלירן.

11שטעל דייַן אוצר לויט די מצוות פון דעם אייבערשטער ,און עס וועט דיר ברענגען מער נוץ ווי זָהָב.

12סגר צדקה אין דייַנע מחסנים ,און עס וועט דיך מציל זיין פון אַלע צרות.

13עס וועט מלחמה פאַר דיר קעגן דיין פיינט בעסער ווי אַ גוואַלדיק מגן און אַ שטאַרק שפּיז.

14אַן ערלעכער איז ערבֿ פאַר זיין רֵעַ ,אָבּער דער חצוף וועט אים עזב.

15זאָלסט נישט שכח די חֶבֶד פון דייַן בטחון ,וואָרעם ער האָט נתן זיין נפש פאַר דיר.

16אַ זינדיקער וועט אומקערן די גוטע נחלה פון זיין בטחון:

17און דער ,וואָס האָט אוּנדנקוּם ,וועט אים לאזן אין סכנה ,וואָס האָט אים מציל געווען.

18בטחון האָט בטל רַבָּה פון גוטן נחלה ,און ווי אַ כֶּלֶת פון ים האָט זיי טלטל ;גבורים האָט זי מגרש פון זייערע הייַזער ,אַזוי אַז זיי האָבּן נדד צווישן גוֹיִם זרים.

19א רשע ,וואָס עבר על מצוות ה ,'וועט פאַלן אין בטחון ,און דער וואָס אַקערז און גייט נאָך די געשעפט פון אנדערע מענטשן ,וועט פאַלן אין חליפות.

20עזר דייַן חבר לויט דיין כח ,און היט אייך אז דו אליין פאלט נישט אריין אין דעם.

21דער הויפּט זאַך פֿאַר לעבן איז וואַסער ,און ברויט ,און קליידער ,און אַ הויז צו דעקן בושה.

22בעסער איז דאָס לעבן פון אַן אָרעמאַן אין אַ שלעכטן הייַזקע ,ווי אַ צניעות אין דעם בית פון אַן אַנדער מאַן.

23צי עס איז קליין אָדער מרובה ,האַלט דיך צופֿרידן ,אַז דו זאָלסט ניט הערן די חרפה פֿון דייַן הויז.

24ווארים עס איז אַ אומגליק לעבן צו גיין פון הויז צו הויז :פֿאַר ווו דו ביסט אַ פֿרעמדע ,דו וועסט ניט אַרויספּאָדערן דיין מויל.

25וועסטו שֹמח ,און סעודה ,און נישט האָבּן קיין תודה;

26קום ,דו פֿרעמדע ,און שטעל אַ טיש ,און שפּייז מיר פון וואָס דו האָסט גרייט.

27נתן מקום ,דו זר ,פאַר אַן איש כבוד ;מייַן ברודער קומט זיך איַינזעצן ,און איך דאַרף מייַן הויז.

28די דאזיקע זאכן זענען שווער צו אַ מענטש פון שכל ;די שִׂמְחָה פון בית-חדר ,און די חרפה פון דעם בעל-ממלא.

קאַפּיטל30

1דער ,וואָס האָט ליב זיין זון ,לאָזט אים אָפּט פילן דעם רוט ,כדי ער זאָל זיך שׂמחה פון אים צום סוף.

2דער ,וואָס יסר זיין זון ,וועט זיך שׂמחה אין אים ,און וועט זיך פרייען מיט אים צווישן זיין באַקאַנטן.

3דער ,וואָס לערנט זיין זון ,צער דעם שונא ,און פאַר זיינע חברים וועט ער זיך פרייען מיט אים.

4כאָטש זיין פאטער שטאַרבט ,אָבער ער איז ווי ער איז ניט טויט :פֿאַר ער האט לינקס איינער הינטער אים וואָס איז ווי אים.

5בשעת ער האָט געלעבט ,האָט ער געזען און זיך געפרייט אין אים ,און ווען ער איז געשטאָרבן ,איז ער ניט געווען צער.

6ער האָט עזב הינטער זיך אַ נוקם קעגן זייַנע שונאים ,און איינער וואָס וועט געבן חסד צו זיינע חברים.

7דער ,וואָס מאַכט צו פון זיין בן ,וועט כרך זיין זייַנע פצעים ;און זייַנע געֶווען וועֶט זיך געֶהעֶן פאַר איטלעכן געשריי.

8אַ פערד ,וואָס איז נישט צעבראכן ,ווערט אַ שטאַרק ,און אַ קינד וואָס איז לינקס צו זיך וועט זיין כויוו.

9היט דיין קינד , און ער וועט דיך מפחד : שפיל מיט אים , און ער וועט דיך ברענגען צו שווער.

10זאלסט נישט לאך מיט אים ,כדי דו האסט נישט צער מיט אים ,און דו זאלסט נישט חרק דיינע ציין צום סוף.

11געב אים נישט קיין חירות אין זיין נעור ,און נישט ווינק צו זיינע שטותים.
12בויג זיך אַראָפּ זיין האַלדז ווען ער איז יונג ,און הלך אים אויף די ז
13יסך דיין בֵּן ,און עֲבֵד אים צו עמל ,כּדי זיין זימה זאָל נישט זיין אַ עבירה אויף דיר.
14בעסער איז דער אָרעמאַן ,וואָס איז געזונט און שטאַרק פון מבנה ,ווי אַן עושר וואָס איז פּאור אין זיין גוף.
15געזונט און גוט נחלה פון גוף זענען אויבן אַלע גאָלד ,און אַ שטאַרק גוף העכער אין-ענדלעך עשירות.
16עס איז קיין עשירות אויבן אַ געזונט גוף ,און קיין פרייד איבער דער פרייד פון די האַרץ.
17טויט איז בעסער ווי אַ ביטער לעבן אָדער קעסיידערדיק קראַנקייט.
18חֲמִידִים מְשֻׁגָּנִים אַף אַ פֶּה סוֹגֵם ,אֵין כְּבָשִׂים פּוּן בָּשָׂר אֲשֶׁר עָשָׂה בְּקֶבֶר.
19וואָס טויג דאָס קרבן פאַר אַן עֵץ ?וואָרום עס קען ניט עסן און ניט שמעקן ;אַזוי איז דער וואָס ווערט גערודפט פון גאָט.
20ער זעט מיט זיינע אויגן ,און גנחת ,ווי אַ סריס וואָס חבק אַ בתולה ,און זיפט.
21זאָלסט נישט נתן דיין מחשבה צו כבדות ,און נישט ענה אין דיין עצה.
22די שִׂמְחָה פון לֵב איז דאָס נפש פון אדם ,און די שִׂמְחָה פוּן אַ איש מאריך ימים.
23האָב ליב דיין נפש ,און נחם דיין לֵב ,רחיק פון דיר צער ,וואָרעם צער האָט הרג רבים ,און נישטא קיין רווח אין אים.
24קנאה און גרימצארן פאַרקירצן דאָס לעבן ,און אכטונג ברענגט די צייט פאַר דער צייט.
25א פריילעכן און גוט הארץ וועט אכטונג געבן אויף זיין פלייש און מאכל.

קאַפּיטל31

1היטונג אויף עשירות אכל דאָס פלייש ,און איר זאָרג פאַרטריבן שלאָף.
2היטונג וועט ניט לאָזן אַ מענטש נאַרן ,ווי אַ ווייטיקדיק קרענק ברעכן שלאָפן,
3די עשירים האט גרויס עמל אין קבץ עשירות צוזאַמען ;און אַז ער רוהט זיך ,ווערט ער אָנגעפילט מיט זיינע זאַכן.
4דער עני איז עמל אין זיין נחלה עני ;און אַז ער לאָזט זיך אָפּ ,איז ער נאָך אַן אָרעמאַן.
5דער ,וואָס האָט ליב זָהָב ,וועט ניט גערעכטפארטיקט ווערן ,און דער ,וואָס גייט נאָכן שחיתות ,וועט דערפון געווינען האָבן.
6גאלד איז געוועזן דער חורבן פון רבים ,און זייער חורבן איז געווען.
7עס איז אַ נגף פאַר די וואָס זבח צו אים ,און יעדער כסיל וועט לקח ווערן דערמיט.
8וואויל איז דער עושר וואס ווערט מצא אָן קיין פגם ,און האט נישט הלך נאך זהב.
9ווער איז ער ?און מיר וועלן אים רופן ברוך ,וואָרום וווּנדערלעכע זאַכן האָט ער געטאָן צווישן זיין פאָלק.
10ווער איז דערמיט געפרוווט געוואָרן ,און איז מצא געוואָרן גַם ?דעמאלט לאזט אים כבוד .ווער קען באַליידיקן און האָט נישט באַליידיקט ?אָדער געטאָן שלעכטס ,און ניט געטאָן?
11זיין פארמעגן וועט זיין פעסט ,און די עדה וועט דערקלערן זיין צדקה.
12אויב דו וועסט זיצן ביים טיש רב ,זאָלסט נישט חמד אויף אים ,און זאָלסט נישט אמר :עס איז אויף אים רַב בשר.
13געדענק אַז אַן אויג איז אַ שלעכט זאַך ,און וואָס איז באשאפן מער שלעכט ווי אַן אויג ?דעריבער וויינט עס ביי יעדן געלעגנהייט.
14זאָלסט נישט שטרעקן דיין יָד וואוהין נאָר זי קוקט ,און שטף זי נישט מיט אים אין די שיסל.
15זאָלסט ניט משפטן דיין רֵעַ אליין ,און זייט נבון אין יעדן נקודה.
16אכל ווי עס ווערט אַ מענטש ,דאָס וואָס איז געשטעלט פאַר דיר ;און הָאבּין זיך מְיַישֵׁב גִיוָוען.
17לאָז זיך פריִער אַוועק פון וועגן מינהגים ;און זאָלסט ניט באַליידיקן.
18ווען דו ביסט געזעסן צווישן פילע ,זאָלסט ניט אַרויסגיין קודם־כל דיין האַנט.
19א ביסל איז גענוג פאַר אַ מענטש וואָס איז געזונט געילד ,און זיין ווינט טוט נישט ברענגען אויף זיין בעט.
20פון אכילה איז אַ שָׁלוֹם פוּן אכל ;ער קום שׂוֹם ,און זיינע שׂכל איז מיט אים ,אָבער דער כאב פון צפה ,און דעַ ,און כאבים פוּן בטן ,איז ביי אַן אָדָם פון נישט שׂבע.
21און אויב דו ביסט געצווינגען געוואָרן צו עסן ,שטיי אויף ,גיי אַרויס ,קע ,און דו וועסט האָבן מנוחה.
22מיין זון ,הער מיך ,און זאָלסט מיך ניט בוז ,און צום לעצט וועסטו געפינען ווי איך האָב דיר געזאָגט :זייט שנעל אין אַלע אייערע מעשים ,און קיין מחלה וועט ניט קומען צו דיר.
23ווער עס איז שׂכל פון זיין מאכל ,מענטשן וועלן רעדן וועגן אים גוט ;און דֶער בַּעַל פון זיין גִיוֶוע הֶעָלִיטָן איז גִיוָוען.
24אָבער אַקעגן דעם וואָס איז אַ כובע פון זיין מאכל וועט די כל עיר מורמלען ;און אין די עדות פון זיין פליטקייט זאָלן ניט מסופק ווערן.
25זאָלסט ניט ווייזן דיין גבור אין ויין ;וואָרום וויין האָט פאַרטיליקט אַ סך.
26דער כבשן בחן דעם קצה מיט טבילה ,אַזוי ווין די הערצער פון די גאווה דורך שיכור.
27וויין איז גוט ווי לעבן פאַר אַ מענטש ,אויב עס איז געטרונקען אין אַ מעסיק צייט :וואָס לעבן איז דעמאָלט פאַר אַ מענטש וואָס איז אָן ווייַן ?ווארים עס איז געמאכט געווארן צו פרייען מענטשן.
28וויין שיכור אין מידות ,און אין צייט ברענגט פרייד פון די האַרץ ,און פריילעכקייט פון די מיינונג;
29אָבער וויין ,וואָס איז שיכור פון יתירה ,מאכט מרירות פון דעם נפש ,מיט ריב און קריגעריי.
30שיכור גדל דעם גרימצארן פון אַ כסיל ביז ער פגע ;זי מקט כח ,און עשה פצעים.
31זאָלסט נישט שרף אויף דיין רֵעַ ביים וויין ,און נישט באזט אים אין זיין שִׂמְחָה ;לאָז אים נישט קיין רַע רייד ,און דריק נישט אויף אים מיט אים צו דרינגן.

קאַפּיטל32

1אויב דו ביסט געמאכט געווארן דער בעל-עגלה פון אַ סעודה ,זאָלסט דיך ניט דערהויבן ,נייערט זיין צווישן זיי ווי איינער פון די איבעריקע ;היט זיך אכטונג פאר זיי ,און אזוי זעצט זיך.
2און אַז דו האָסט עשׂה דיין גאַנצן משרת ,נעם דיין אָרט ,כּדי זאָלסט זיך פרייען מיט זיי ,און באַקומען אַ כתר פאַר דיין גוטן סדר פון יום-טוב.
3רעד ,דו וואס זייט דער עלטסטער ,ווארים עס ווערט דיר ,אבער מיט גוטן משפט ;און שטערן ניט מוזיק.
4זאָלסט נישט פון דבורים פון וואו עס איז אַ זמר ,און נישט אַרויסזאָגן חכמה פון צייט.
5א קאָנצערט פון מוזיק אין אַ באַנקעט פון וויין איז ווי אַ זיגל פון קאַרבונקלע געשטעלט אין גאָלד.

6ווי אַ שׂרוֹם פוּן אַ שמאַראַגד אין אַ יצירה פון זהב ,אַזוי איז דער ניגון פוּן נגינה מיט וויַין נעים.
7רעד ,יונגערמאַן ,אויב עס איז נויטיק פון דיר ,און נאָך קוים ווען דו ביסט צוויי מאָל געבעטן.
8זאָל דייַן דבור זיין קצר ,אוּן באַרפען רַב מיט מַסְפָּרִים ;זייט ווי איינער וואס ווייסט און האלט דאך זיין צונג.
9אויב דו ביסט צווישן גרויס מענטשן ,מאַכן זיך ניט גלייך מיט זיי ;און ווען אלטע מענטשן זענען אין פּלאַץ ,נוצן נישט פילע ווערטער.
10איידער דער דונער גייט אַ בליץ ;און פֿאַר אַ בושה זאָל גיין חן.
11שטיי אויף מיט צייט ,און זייט נישט דער לעצטער ;אָבער באַקומען דיך אַהיים אָן פאַרהאַלטן.
12שַׁעִיף דאָרטן ,און עשׂה וואָס דוּ ווילסט ;אָבער זינדיקט נישט מיט דִּבּוֹר.
13און צוליב די דאָזיקע זאַכן בענטשט דעם ,וואָס דיך האָט געמאַכט ,און האָט דיך ממלא מיט זייַנע טוֹבות.
14ווער סע ירא ה 'וועט קבל זיין מוסר ;און די וואָס זוכן אים פרי ,וועלן געפֿינען חן.
15דער ,וואָס זוכט די תּוֹרה ,וועט זאַט ווערן דערמיט ,אָבער דער צַוְוָנָא וועט דערבּיבער באליידיקט ווערן.
16די וואָס ירא ה 'וועלן מצא מִשְׁפָּט ,און זיי וועלן צינדן משפט ווי אַ ליכט.
17אוּן אַ חַטָּאת וועט נישט תוכחה ווערן ,נייערט מצא אַן תירוץ לויט זיין רצון.
18א מענטש פון עצה וועט זיין אכטונג ;אבע ר א פרעמדע ר או ן שטאלצע ר מענטש , אי ז ניש ט פארשראק ן מי ט מורא , אפיל ו ווע ן ע ר הא ט פו ן זי ך געטא ן א ן עצה.
19טאָן גאָרנישט אָן עצה ;און אַז דו האָסט אַמאָל געטאָן ,זאָלסט ניט טאָן תשובה.
20זאָלסט נישט גיין אין דעם דֶּרֶךְ וואָס דוּ ווּעסט נפל אויף אים ,אוּן נישט נכשל צווישן די שטיינער.
21זייט ניט זיכער אויף אַ קלאָר וועג.
22און היט אייך פון דיינע אייגענע קינדער.
23בטח אויף דיין אייגענע נשמה אין יעדן מעשה טוב ;וואָרום דאָס איז די היטן פֿון די געבאָט.
24דער ,וואָס גלויבט אין ה ,'היט זיך אויף דעם געבאָט ;און דער וואָס פֿאַרזיכערט זיך אויף אים ,וועט קיין מאָל ניט ערגער זיַין.

קאַפּיטל33

1קיין רָעָה וועט נישט פּאַסירן צו דעם וואָס ירא ה ;'אבער אין נסיון וועט ער אים אפילו ווידער מציל זיין.
2א חכם האט נישט פיינט די תורה ;אָבער דער ,וואָס איז אין איר אַ חופה ,איז ווי אַ שיף אין אַ שטורעם.
3אַן איש פון שכל בטח זיך אויף דער תורה ;און די תּוֹרה איז אים געטריַי ,ווי אַן אָרקל.
4גרייט צו וואָס צו זאָגן ,און אַזוי וועט מען דיך הערן ;און בינדן תּורה ,און דערנאָך ענה.
5דאָס לֵב פוּן די כסילים איז ווי אַ עגלה ;אוּן זייַנע מחשבות זייַנען ווי אַ בּוים וואָס גלגל.
6אוּן אַ סֶסֶד איז ווי אַ חֲבֵר מְצַחְקְ ,ער האַלט זיך אונטער איטלעכן וואָס יושב אויף אים.
7פאַרוואס איז איין טאָג יקסיד דעם אנדערן ,ווען ווי אַלע די ליכט פון יעדער טאָג אין די יאָר איז פון דער זון?
8מיט דער דַעַת פוּן ה 'האָבּן זיי זיך בּעמד ,אוּן ער האָט הפך עוֹנים אוּן סעודות.
9טייל פוּן זיי האָט ער געמאַכט יָמִים ,און זיי געהייליקט ,און טייל פוּן זיי האָט ער געמאַכט רגילות.
10און אַלע מענטשן זענען פון דער ערד ,און אדם איז באשאפן געווארן פון ערד.
11אין רַב דַּעַת האָט ה 'זיי חלוק , אוּן עשה זייערע דרכים שונות.
12טייל פוּן זיי האָט ער געבענטשט און דערהויבן ,און טייל פוּן זיי האָט ער געהייליקט ,און האָט זיך גענענט צו זיך ;אָבער טייל פוּן זיי האָט ער געשאָלטן און גענידערט ,און האָט זיך אויסגעקערט פוּן זייערע ערטער.
13ווי דער ליים איז אין דער האַנט פון דעם טעפּער ,עס צו מאַכן עס לויט זיין פאַרגעניגן ,אַזוי איז דער מענטש אין דער האַנט פון דעם וואָס האט אים געמאכט ,זיי צו געבן ווי ער איז בעסטער.
14גוט איז געשטעלט קעגן בייז ,און לעבן קעגן טויט ;אַזוי איז דער פרום קעגן דעם זינדיקן ,און דער זינדיקער קעגן די פרום.
15אַזוי קוק אויף אַלע די מעשים פון דעם העכסטן ;און עס זענען צוויי און צוויי ,איינער קעגן אנדערן.
16איך האָבּ קום דער לעצטער פוּן אַלע ,ווי איינער וואָס קבץ נאָך די גוֹטְבָּרים ;מיט דער ברכה פוּן ה 'האָבּ איך רווח ,אוּן איך האָבּ דרש מייַן ווינפּרעסס ווי אַ גנבָה.
17היט אייך ,אַז איך האָב זיך געאַרבעט ניט נאָר פאַר מיר אַליין ,נייערט פאַר אַלע ,וואָס זוכן לערנען.
18שמע מיך ,איר גדולים פוּן הָעָם ,און שמע מיט אייַערע אויערן ,איר שׂרים פוּן דער עדה.
19זאָלסט ניט געבן דייַן זון און דייַן ווייַב ,דייַן ברודער און דייַן פֿרייַנד ,מאַכט איבער דיר ,בשעת דו לעבסט ,און ניט געבן דייַן פֿאַרמעג צו אַן אַנדערן , כּדי עס זאָל דיר נישט תשובה טון ,און דו וועסט ווידער בעטן דערפֿאַר.
20אַזוי לאַנג ווי דו לעבסט און האָסט אָטעם אין דיר ,זאָלסטו דיך ניט איבערגעבן צו קיינעם.
21וואָרעם בעסער איז אַז דייַנע בָּנִים זאָלן דיך בקש ,ווי אַז דו זאָלסט עמד צו זייער העפלעכקייט.
22אין אַלע דייַנע מַעשׂים היט פאַר דיר די אייבערשטער ;לאָז ניט לאָזן אַ פלעק אין דייַן כּבוֹד.
23אין דער צייט וואָס דו וועסט סיים דייַנע טעג ,און סיים דייַן נפש ,זאָלסטו חלק דייַן נחלה.
24שֵׁבֶט ,אַ שֶׁבֶט ,און משאות ,איז פאַר דעם חִזְלָה ;און ברויט ,תיקון ,און אַרבעט ,פֿאַר אַ קנעכט.
25אַז דו וועסט שׂים דייַן עֶבֶד צוּ עמל ,וועסטו מצא מנוח ;אָבער אויב דו לאָזט אים בטל ,זאָל ער בקש חירות.
26אַ יאָך און אַ קאָלנער בויגן דעם צוואר ,אַזוי זענען יסורים און יסורים פאַר אַ רשע.
27שיק אים צו עמל ,כדי ער זאָל נישט זיין בטל ;וואָרום די בטלנות לערנט אַ סך בייז.
28שטעל אים אָן צו אַרבעטן ,ווי עס איז פּאַסיק פאַר אים;
29אבער זייט ניט איבעריג צו קיינעם ;און אָן דיסקרעשאַן טאָן גאָרנישט.
30אויב דו האסט א קנעכט ,זאל ער דיר זיין אזוי ווי דיר ,ווארים דו האסט אים געקויפט פאר א פרייז.
31אויב דו האָסט אַ קנעכט ,בעט אים ווי אַ ברודער ,וואָרום דו האָסט אים נויט ,אַזוי ווי דייַן נפש ;אויב דו וועסט אים בעטן פֿאַר שלעכטס ,און ער איז אַנטלאָפֿן פֿון דיר ,אין וואָס וועלסטו גיין זוכן אים?

קאַפּיטל34

1די תקוות פוּן אַ אָדָם אָן שׂכל זייַנען שווא און שקר ,אוּן חלומות הויבן אויף כסילים.

2דער וואָס היט אויף חלומות איז ווי דער וואָס כאַפּט אין אַ שאָטן ,און גייט נאָכן ווינט.
3די זעאונג פון חלומות איז די דמיון פון איין זאַך צו דעם אנדערן ,ווי די געשטאַלט פון אַ פּנים צו אַ פּנים.
4פּון אַן טָמֵא ,וואָס קען טהור ווערן ?און פֿון דער שקר ,וואָס קען קומען אמת?
5זַכָּאוֹת ,און זַכָּאוֹת ,און חלומות ,זייַנען הפקרות ,און דאָס לֵב האָט זיך חושד ,ווי דאָס האַרץ פון אַ פרוי וואָס ליידט.
6אויבֿ זיי ווערן נישט שלח פון דעם אויבן אין דייַן ביקור ,זאָלסט נישט נתן דייַן לֵב אויף זיי.
7וואָרעם חלומות האָבן פאַרפירט רַבָּה ,און זיי האָבן נכשל ,וואָס בטח אויף זיי.
8די תּוֹרה וועט מצא ווערן שלימות אָן שקר ,און חכמה איז שלימות פאַר אַ געטריי מויל.
9א מענטש וואס איז געפארן ווייסט פיל ;און דער ,וואָס האָט פיל דערפאַרונג ,וועט דערקלערן חכמה.
10דער ,וואָס האָט נישט קיין נסיון ,ווייסט ווייניק ;אָבער דער ,וואָס איז געפאָרן ,איז פול מיט חכמה.
11ווען איך בין געפארן ,האב איך געזען פילע זאכן ;און איך פארשטיי מער ווי איך קען אויסדריקן.
12איך בין געווען אָפט מאָל אין סכנה פון טויט ,אָבער איך בין געווען מציל ווייַל פון די זאכן.
13דער רוּחַ פון די וואָס ירא ה 'וועט חיה ;וואָרום זייער האָפֿענונג איז אויף דעם וואָס היט זיי.
14ווער וואָס ירא ה 'וועט נישט ירא און נישט ירא ;וואָרום ער איז זייַן האָפענונג.
15וואויל איז די נפש פון דעם וואָס ירא ה :'צו וועמען קוקט ער ?און ווער איז זייַן שטאַרקייט?
16וואָרעם די אויגן פון ה 'זייַנען אויף די וואָס האָבן אים אהב ,ער איז זייער גָּדוֹל הגנה און חזקה ,אַ פאַרטיידיקונג פון חום ,און אַ כיסוי פון דער שֶׁמֶשׁ
בייַ צהריים ,אַ שמירה פון נגף ,און אַ עזר פון נפל.
17ער מחיה די נשמה ,און ליכטיק די אויגן ;ער גיט געזונט ,לעבן און ברכה.
18דער ,וואָס זבח פון אַ זאַך וואָס איז בעשעפט געוואָרן ,זיין קרבן איז נלעג ;און די מתנות פון אומגערעכט מענטשן זענען נישט אנגענומען.
19דער אייבערשטער האָט נישט נחת מיט די קרבנות פון די רשעים ;און ער איז ניט געלויבט פֿאַר זינד דורך די פילע קרבנות.
20ווער עס ברענגט א קרבן פון די פארמעגן פון דעם עני ,טוט אזוי ווי איינער וואס הרגעט דעם זון פאר זיין פאטערס אויגן.
21דאָס לֶחֶם פון דעם אֶבֶל איז זייער נפש ;דער וואָס רמט אים דערפון איז אַ איש דמים.
22דער ,וואָס נעמט אַוועק זיין רֶבֶס חיים ,הרג אים ;און דער וואָס פֿאַרשיידט דעם אַרבעטער פֿון זייַן שכר ,איז אַ בלוט־פֿאַרגיסטער.
23ווען איינער בנה ,און דער אַנדערער רייסט אַראָפּ ,וואָס נוץ האָבן זיי דעריבער ,אָבער אַרבעט?
24ווען איינער דאַוונט ,און דער אַנדערער קללט ,וועמעס קול וועט ה 'הערן?
25דער ,וואָס וואַשט זיך נאָך דעם אָנרירן פון אַ טויטן גוף ,אויב ער וועט אים ווידער אָנרירן ,וואָס הערט זיין רחצה?
26אזוי איז עס מיט אַ מענטש וואָס פאַסט פֿאַר זיינע זינד ,און גייט ווידער ,און טוט דאָס זעלבע :ווער וועט הערן זיין תפילה ?אָדער וואָס טוט אים זייַן
דערנידעריקונג?

קאַפּיטל35

1דער ,וואָס היט די תּוֹרה ,ברענגט גענוג קרבנות;
2דער ,וואָס גמלט אויף אַ תמורה ,גיט מעל ;און דער ,וואָס גיט צדקה ,גיט אַ תהילה.
3צו סור פון רשָע איז אַ דבר חן צו ה ;'און צו פאַרלאָזן די אומרעכט איז אַ נחת.
4דו זאלסט נישט ווייזן ריק פאר ה.'
5וואָרעם דאָס אַלץ זאָל געטאָן ווערן צוליב דעם געבאָט.
6די קרבן פון די צדיקים מאכט פעט דעם מזבח ,און זיין ריח איז פאַר דעם אויבערשטן.
7דער קרבן פון אַ צדיק איז פּאַסיק .און דער דענקמאָל זאָל ניט פֿאַרגעסן ווערן.
8געבן ה 'זיין כּבוד מיט אַ גוטן אויג ,און נישט פאַרמינערן די ביכורים פון דיין הענט.
9ווייַז אין אַלע דייַנע מתנות אַ געזאַנג שׂמח ,און קדש דייַן מעשר מיט שמחה.
10גיב צו דעם אויבערשטן אזוי ווי ער האט דיך עשיר ;און אזוי ווי דו האסט באקומען ,גיב מיט א פריילעך אויג.
11וואָרעם ה 'האָט געמלט ,און ער וועט דיר געבן 7 מאָל אַזוי פיל.
12דו זאלסט נישט טראַכטן צו פאַרדאָרבן מיט מתנות ;וואָרום אַזעלכע וועט ער ניט באַקומען ;וואָרום גאָט איז אַ ריכטער ,און מיט אים איז ניט קיין
כבוד פֿון מענטשן.
13ער וועט נישט אָננעמען קיין מענטש קעגן אַן אָרעמאַן ,אָבער ער וועט הערן די תפילה פון די געדריקט.
14ער וועט נישט בוז די תחנון פון יתום ;אדער די אלמנה ,ווען זי גיסט אויס איר קלאג.
15צי די טרערן רינען ניט אַראָפּ די אלמנה ס באַקן ?און איז ניט איר געשריי קעגן דעם וואָס מאַכט זיי צופֿאַלן?
16דער ,וואָס עבד ה ,'וועט געגנומען ווערן מיט חן ,און זיין תפילה וועט דערגרייכן ביז די וואלקנס.
17די תפלה פון די עניוים דורכשטעכן די וואלקנס ,און ביז עס קומט ,ער וועט ניט זיין טרייסט ;און וועט ניט אַוועקגיין ,ביז דער אייבערשטער וועט
זען ,צו משפּטן מיט גערעכטיקייט ,און מאַכן אַ משפט.
18וואָרעם ה 'וועט נישט רפה ,און דער גביר וועט נישט סבלן צו זיי ,ביז ער האָט נכה די לענדן פון די רַחֲמָנים ,און נתן נקמה צו די גוֹיִם ;ביז ער האָט
צוגענומען דעם המון פֿרעמדע ,און צעבראָכן דעם סצעפּטער פֿון די אומגערעכט;
19ביז ער האָט נתן איטלעכער לויט זייַנע מעשים ,און צו די מעשים פון מענטשן לויט זייערע מחשבות ;ביז ער האָט געמשפּט די רעכט פֿון זייַן פֿאָלק ,
און האָט זיי געמאַכט זיך פֿרייען מיט זייַן חֶסד.
20רַחֲמִים איז תָּמִיד אין דער צייט פון צרות ,ווי עננים פון רעגן אין דער צייט פון טריקעניש.

קאַפּיטל36

1רחם אויף אונדז ,אֲדֹנָי אֱלֹקֵיהֶם ,און הִנֵּה אוּנְז.
2און שלח דייַן מורא אויף אַלע גוֹיִם וואָס בקש דיך נישט.
3הייב דייַן יָד אויף די נכרים ,און זאָלן זיי ראה דייַן כוח.
4אַזוי ווי דו ביסט געהייליקט געוואָרן אין אונדז פאַר זיי ,אַזוי זאָלסטו זיך גדל צווישן זיי פאַר אונדז.
5און זיי זאָלן דיך ידע ,אַזוי ווי מיר האָבן דיך געקענט ,אַז עס איז נישטאָ קיין גאָט ,נאָר דו ,גאָט.
6עשה צייכנס חדשים ,און עשה אנדערע נפלאות משונה :כבוד דייַן יָד און דייַן רעכטער אָרעם ,כּדי זיי זאָלן נתן דייַנע נפלאות.

7הייב אויף צארן ,און שפך גרימצארן ;נעם אַוועק דעם שׂוֹיֵב ,און אבד דעם שונא.
8קצר די צייט ,געדענק דעם בונד ,און זאָלן זיי דערקלערן דייַנע נפלאות.
9זאל דער אנטלויפט פארלענדט ווערן דורך דעם גרימצארן פון פייער ;און זאָלן אומקומען די וואָס דריקן דאָס פֿאָלק.
10נכה די ראשים פון די שׂרים פוּן די גוֹיִם ,וואָס אמר :נישטא קיין אַנדערער אַחוץ מיר.
11קבץ צוזאַמען אַלע שבטים פון יעקב ,און איר וועט זיי ירש ווי פון אָנהייב.
12ה ,'רחם אויף דעם עם וואס איז קרא אין דיין נאמען ,און אויף ישראל וואס דו האסט א נאמען געגעבן דיין בכורי.
13רחמנא ליצלן צו ירושָלַיִם ,דייַן עִיר קָדוֹש ,דער אָרט פון דיין מנוחה.
14מילא צִיון מיט דייַנע נישט-רעדן לשון ,און דייַן עם מיט דייַן כבוד;
15זאג עדות צו די וואס דו האסט געהאט פון אנהייב ,און קום אויף נביאים וואס זענען געווען אין דיין נאָמען.
16שכר די וואָס וואַרטן אויף דיר ,און דיינע נביאים זאָלן מצא ווערן געטריי.
17ה ,'שמע די תפלה פוּן דייַנע עבדים ,לויט דער ברכה פון אַהרן איבער דייַן פֿאָלק ,כּדי אַלע וואָס ישב אויף דער ערד זאָלן ידע אַז דו ביסט ה ,'דער אייביקער גאָט.
18די בטן אכל אַלע בשׂר ,אָבער איין בשר איז בעסער ווי דעם אַנדערן.
19ווי דער חך טעם פאַרשיידענע מינים פון צבי , אַזוי איז אַ האַרץ פון פאַרשטאַנד שקר.
20אַ רָעָב לֵב גורם כבד ,אָבּער אַ מענטש מיט נסיון וועט אים גמלן.
21א פרוי וועט נעמען יעדער מאַן ,אָבער איז איין טאָכטער בעסער ווי די אנדערע.
22די שיינקייט פוּן אַן אִשָּׁה מְיַחֵד דעם פני ,און אַ איש האָט גאָרנישט בעסער ליב.
23אויב עס איז חֶסֶד ,עניוות און נחמה אין איר צונג ,איז איר מאַן נישט ווי אַנדערע מענטשן.
24דער ,וואָס באַקומט אַן אִשָּׁה ,הייבט אָן אַ נחלה ,אַ הילף ווי אים ,און אַ עמוד מנוחה.
25וואו עס איז נישטאָ קיין גדר ,דאָרטן איז די נחלה צעשטערט ,און דער וואָס האָט קיין אִשָּׁה ,וועט נדד אויף און אַראָפּ טרויער.
26ווער וועט בטחון אויף אַ גנבֿה ,וואָס גייט איבער פֿון שטאָט צו שטאָט ?אַזוי ווער וועט גלויבן אַ מענטש וואָס האט קיין הויז ,און לאָנז ווו נאָר די נאַכט נעמט אים?

קאַפּיטל37

1יעדער חבר זאגט :איך בין אויך זיין פרייַנד ,אָבער עס איז אַ פרייַנד ,וואָס איז בלויז אַ פרייַנד אין נאָמען.
2איז עס נישט אַ צער צו טויט ,ווען אַ באַגלייטער און פרייַנד איז ווענדן צו אַ פייַנט?
3דו רָשע דמיון ,פון וואנען ביסטו בוא צו כסה די ערד מיט רמאות?
4עס איז אַ באַגלייטער ,וואָס פרייט זיך אין די ווילטאָג פון אַ פרייַנד ,אָבער אין דער צייט פון צרה וועט זיין קעגן אים.
5עס איז פאַראַן אַ חָבֵר ,וואָס העלפט זיין חבר פאַרן בטן ,און נעם דעם בֶּלֶךְ אַקעגן דעם שונא.
6זאָלסט ניט שכח דייַן חבֿר אין דייַן מוח ,און זאָלסט ניט ניט פֿאַרגעסן צו אים אין דייַן עשירות.
7איטלעכער יועץ דערהויבן עצה ;אבער ס'איז דא אסאך וואס גיט זיך אן עצה.
8היט אייך פאר א יועץ ,און ווייסט פאר וואס ער האט ;וואָרום ער וועט זיך אַן עצה געבן ;ער זאָל נישט וואַרפן אויף דיר דעם גורל,
9און זאג צו דיר :דיין וועג איז גוט ,און דערנאָך שטעל ער זיך אויף דער אַנדערער זייט ,צו זען וואָס וועט פּאַסירן מיט דיר.
10זאָלסט זיך נישט באַראַטנ זיך מיט איינער וואָס האָט דיך חושד ,און סתר דייַן עצה פוּן די וואָס מקנא דיך.
11און איר זאָלט זיך נישט רירן מיט אַן אִשָּׁה וואָס זי גערירט אין ווענמען זי איז מקנא ;ניט מיט אַ פחדן אין מלחמה ענינים ;אויך נישט מיט אַ סוחר וועגן וועקסל ;אדער מיט אַ קוינע פון סעלינג ;און ניט מיט אַ מעקאַנע מענטש פון דאנקבארקייט ;און ניט מיט אַן אומבאַרימען מענטש רירנדיק גוטהאַרציקייַט ; און ניט מיט די שפּאַנענדיקע פֿאַר קיין אַרבעט ;אויך נישט מיט אַ דינגען פֿאַר אַ יאָר פון פאַרטיק אַרבעט ;און ניט מיט אַ ליידיק קנעכט פון פיל געשעפט;
12אָבּער זייט תּמיד מיט אַן איש אֱלֹקִים ,ועמען דו ווייסט צו היטן די מצוות ה ,'וואָס זיין מיינונג איז לויט דיין מיינונג ,און וועט צער מיט דיר ,אויב דו וועסט זיך עָלָה.
13און זאָל שטיין די עצה פון דיין אייגן האַרץ :פֿאַר עס איז קיין מענטש מער געטרייַ צו איר ווי איר.
14ווארים דער שכל פון א מענטש איז אמאל געוואוינט צו זאגן אים מער ווי זיבן שומרים ,וואס זיצן אויבן אין א הויך טורעם.
15און איבער דעם אַלעם דאַוונען צו דעם העכסטן ,אַז ער וועט פירן דיין וועג אין אמת.
16זאָל דער שכל גיין פאַר יעדן עסק ,און עצה פאַר יעדן מעשה.
17דאָס פּנים איז אַ סימן פון ענדערונג פון הארץ.
4 18ווייזן זיך 4 זאַכן :גוט און בייז ,לעבן און טויט ,אָבער די צונג הערשט איבער זיי שטענדיק.
19עס איז איינער וואָס איז קלוג ,און לערנט פילע ,און נאָך איז ניט-נוץ פֿאַר זיך.
20עס איז איינער וואָס ווייַזט חכמה אין ווערטער ,און איז געהאסט :ער וועט זיין אָרעם פון אַלע עסנוואַרג.
21וואָרעם קיין חֶסֶד איז נישט געגעבן געוואָרן ,אים פוּן ה ,'מחמת ער איז נישט קיין חָכמה.
22אַן אנדער איז קלוג צו זיך ;און דִי פְּרוֹת פוּן בָּכָן זֶה לְשַׁבָּה בְּמִלָּה.
23אַ חכם לערנט זיין עם ;און די פֿרוכט פֿון זייַן פֿאַרשטאַנד זייַנען ניט פֿאַרפֿאַלן.
24א חכם וועט מלא ווערן מיט ברכה ;און אַלע וואָס זען אים וועלן אים פֿאַרגלייַכן.
25די טעג פון דעם לעבן פון מענטש קענען זיין געציילט ,אָבער די טעג פון ישראל זענען אין צאָל.
26אַ חכם וועט ירש כבוד צווישן זיין עם ,און זיין נאָמען וועט זיין אייביק.
27מייַן זון ,פּרוּווט דיין נפש אין דיין לעבן ,און זען וואָס איז שלעכט פֿאַר איר ,און ניט געבן דאָס צו איר.
28ווארים נישט אלעס איז נוטליך פאר אלע מענטשן ,און יעדער נפש האט נישט הנאה פון יעדע זאך.
29זייט ניט אומזעיק אין קיין זאַך ,און ניט צו זשעדנע אויף פלייש;
30וואָרעם יתר בּשׂר ברענגט מחלה ,און שׂוֹרֶה וועט ווערן אין חוּלָה.
31און פוּן דֶרֶף זייַנען אבד געוואָרן רַב ;אָבער דער ,וואָס היט זיך ,פּאַרלענגערט זיין לעבן.

קאַפּיטל38

1גיט כּבֿוד אַ רופא מיט דעם כּבֿוד ,וואָס איז אים רעכט געוואָרן ,צוליב די תּשובֿות וואָס איר קענט האָבן מיט אים ,וואָרום גאָט האָט אים באַשאַפֿן.

2וואָרים פון דעם אייבערשטן קומט רפואה ,און ער וועט באקומען כבוד פונעם מלך.
3די בָּכְלִית פון דעם רופא וועט נשׂא זיין קאָפּ ,און אין די אויגן פון רַבִּים וועט ער זיין אין התפעלות.
4ה 'האָט בראה רפואות פון דער ערד ;און דער חכם וועט זיי ניט פארשעמען.
5איז נישט מַמתק געוואָרן דאָס מַיִם מיט עֵץ ,כּדי די מעלה דערפון זאָל ידע ווערן?
6און ער האָט געגעבן בּיַי מענטשן ,כּדי ער זאָל כבוד ווערן אין זייַנע מַעשׂים.
7מיט אַזעלכע רפאט ער מענטשן ,און ער נעמט אַוועק זייערע יסורים.
8פון אַזעלכע מאַכט דער רוקח אַ מַחְמָה ;און פון זייַנע מַעשׂים איז נישטאָ קיין קץ ;און פֿון אים איז שלום איבער דער גאַנצער ערד,
9בני ,זאָלסט נישט פאַרזאָרגן אין דייַן מחלה ,נייערט בעט צו ה ,'און ער וועט דיך רפא.
10עזב זיך פון זינד ,און שׂים דייַנע הענט ,און טהר דייַן לֵב פון כל רָעָה.
11נתן אַ ריח מתוק ,און אַ דערמאָנונג פון קֶעַל ;און מאַכן אַ פעט קרבן ,ווי ניט זייַענדיק.
12דעמאלט גיט ארט פאר דעם רופא ,וואָרעם ה 'האָט אים בראה ;זאָל ער נישט גיין פון דיר ,וואָרעם דו האָסט אים נויטיק.
13עס איז אַ צייט ווען אין זייער הענט עס איז גוט הצלחה.
14וואָרעם זיי זאָלן אויך מתפלל זיין צו ה ,'אַז ער זאָל מצליח זיין דאָס ,וואָס זיי געבן פאַר נחת און סגולה צו האריך לעבן.
15דער ,וואָס זינדיקט פאַר זיין מאכער ,זאָל פאַלן אין דער האַנט פון דעם רופא.
16מייַן זון ,לאָז ירד טרערן איבער די מתים ,און אנהייב צו קלאָגן ,ווי דו האָסט זיך אַליין געליטן ;און דאַן באַדעקן זייַן לייַב אַזוי ווי דער מנהג ,און ניט פֿאַרלאָזן זייַן קבורה.
17וויין ביטער ,און מאך גרויס ,און נוצט קלאָג ,ווי ער איז ווערט ,און אַז אַ טאָג אָדער צוויי ,טאָמער דו זאלסט נישט רעדן שלעכט ,און דעריבער טרייסט זיך פֿאַר דיין שווער.
18וואָרעם פון כבדות קומט דער מָוֶת ,און די כבדות פון דעם לֵב שבר כוח.
19אויך אין צרה בלייַבט צער ,און דאָס לעבן פון די אָרעמע איז די קללה פון הארץ.
20נעם ניט קיין שווערִיגקייט צו האַרצן :פאַרטריב עס אַוועק ,און איבר די לעצטע סוף.
21זאָלסט עס נישט שכח ,וואָרעם ס'איז נישטאָ מער קיין פנה ;דו זאלסט נישט טאן מיט אים ,נייערט דיך פגע.
22געדענק מיין משפט ,וואָרעם אויך דיין וועט זיין אַזוי ;נעכטן פאר מיר ,און היינט פאר דיר.
23ווען דער מת איז אין מנוחה ,זאָל זיין זכרון מנוחה ;און זיין געטרייסט פֿאַר אים ,ווען זיין גייסט איז אוועקגעגאנגען פון אים.
24די חכמה פון אַ למדן קומט מיט אַ געלעגנהייט צו מנוחה ,און דער וואָס האט קליין געשעפט וועט ווערן קלוג.
25ווי קען ער קריגן חכמה ,וואָס האלט דעם חרש ,און וואָס כבוד זיך אין דער שפּיץ ,וואָס טרייַבט אָקסן ,און איז פאַרנומען אין זייער עמל ,און וועמענס דיבור איז פון אָקסן?
26ער גיט זיין מיינונג צו מאַכן פעראָוז ;און האָט זיך מְיַישֵּׁב גִיוָועֵן דֶער קֵיין.
27אזוי יעדער סטאָליער און בעל אַרבעטער ,וואָס אַרבעט נאַכט און טאָג ,און די וואָס שניידן און חרובֿ סתימות ,און זענען פלייַסיק צו מאַכן גרויס פאַרשיידנקייַט ,און געבן זיך צו פאַלש בילדער ,און וואַך צו ענדיקן אַ אַרבעט.
28אויך דער שמיד ,וואָס איז געזעסן ביים שטן ,און האָט באַטראַכט די ברזל-עבודה ,דער פארד פון אֵש פאַרוויסט זיין פלייש ,און ער האָט מלחמה געהאַלטן מיט דער היץ פון דעם אויוון ;דער קָול פון דעם האַמער און דעם בּעמל איז שטענדיק אין זיינע אויערן ,און זיין אויערן .די אויגן קוקן נאָך אויף דעם מוסטער פֿון דער זאַך וואָס ער מאַכט ;ער האָט זיך געלאָזט פֿאַרענדיקן זייַן אַרבעט ,און היט זיך צו פוילן עס גאַנץ;
29אַזוי האָט דער טעפּער געזעסן בייַ זייַן אַרבעט ,און האָט אַרומגעדרייט דאָס ראָד מיט זייַנע פֿיס;
30ער מאכט דעם ליים מיט זיין אָרעם ,און כויוו זיין שטאַרקייט פאַר זיינע רגלים ;ער גייט זיך איבער אים צו פירן ;און ער איז פלייַסיק צו רייניקן דעם אויוון.
31די דאָזיקע אַלע בטח זיך אויף זייערע הענט ,און איטלעכער איז חכם אין זיין אַרבעט.
32אָן די דאָזיקע קען אַ שטאָט נישט געוואוינט ווערן ,און זיי וועלן נישט וואוינען וואו זיי וועלן ,און נישט עלה און אַראָפּ.
33זיי זאָלן ניט געזוכט ווערן אין עצה פון ציבור ,און ניט זיצן הויך אין דער עדה ;און זיי וועלן ניט געפֿונען ווערן ווּ מען רעדט פֿון משלים.
34אָבער זיי וועלן האַלטן דעם מצב פון דער וועלט ,און זייער כל תאוה איז אין דער מַעֲשֶׂה פון זייער מלאכה.

קאַפּיטל39

1אָבער דער ,וואָס גיט זיין מיינונג צו דער תּוֹרה פון דעם אויבערשטן ,און איז פאַרנומען אין דער הרהור דערפון ,וועט זוכן די חכמה פון אַלע קדמונים , און זיין פאַרנומען אין פּראָפעסיעס.
2ער וועט היטן די רייד פון די באַרימט מענטשן : און ווו עס זענען נישקאָשע משלים , ער וועט אויך זיין דאָרט.
3ער וועט זוכן די סודות פון משפט חמור ,און זיין באַקאַנט מיט משלים פינצטער.
4ער וועט עבד צווישן גדלים ,און זיך ראה פאַר שׂרים ;ער וועט נסע דורך מדינות זָרות ;וואָרום גוטס און שלעכטס האָט ער געפּרוּווט צווישן מענטשן.
5ער וועט נתן זיין לֵב צו פנה צו ה 'וואָס האָט אים עשׂה ,און ער וועט דאַוונען פאַר דעם אויבערשטן ,און וועט פתח זיין פֶּה אין תפילה ,און תחנון פאַר זייַנע זינד.
6ווען דער רבונו של עולם וועט וועלן ,וועט ער מלא ווערן מיט דעם גייסט פון שכל ;ער וועט שפך משפט חכמים ,און דאנק צו ה 'אין זיין תפילה.
7ער וועט כוון זיין עצה און דַעַת ,און אין זייַנע סודות זאָל ער הרהר.
8ער וועט ווייזן וואס ער האט געלערנט ,און ער וועט זיך כבוד אין דער תורה פון דעם בונד פון ה.'
9פילע וועלן לויבן זיין שכל ;און אזוי לאנג ווי די וועלט האלט ,וועט זי נישט אויסגעמעקט ווערן ;זייַן אָנדענק זאָל ניט אַוועקגיין ,און זייַן נאָמען וועט לעבן פֿון דָור צו דָור.
10גוֹיִם זאָלן אַנטפּלעקן זייַן חכמה ,און די עדה וועט דערציילן זייַן הלל.
11אויב ער מות ,זאָל ער לאָזן אַ גרעסערן נאָמען ווי 1000, און אויב ער וועט לעבן ,ער וועט פאַרגרעסערן עס.
12און איך האָב נאָך מער צו זאָגן ,וואָס איך האָב געטראַכט ;וואָרים איך בין זאַט ווי די לבנה אין דער פול.
13הערט צו מיר ,איר קינדער קדושים ,און צץ ווי אַ רויז וואָס וואקסט ביי דעם נחל פון שדה;
14און איר געבן אַ ריח פון זיס ווי קטורת ,און ברענען ווי אַ ליליע ,שיקן אַ ריח ,און זינג אַ געזאַנג פון הלל ,בענטשן די האר אין אַלע זיינע מעשים.
15גרייסט זייַן נאָמען ,און ווייַז זייַן תהלה מיט די געזאַנג פֿון אײַערע ליפּן ,און מיט האַרפֿן ,און אין לויב זאָלט איר אים זאָגן אַזוי ווי:
16כל מעשׂים פון ה 'זייַנען זייער טוֹב ,און אַלץ וואָס ער האָט באַפעל וועט עשׂה ווערן אין דער צייט.

17און קיינער קען נישט זאָגן :וואָס איז דאָס ?פאַרוואָס איז דאָס ?וואָרום אין דער צײַט וואָס איז באַקוועם ,וועלן זיי אַלע געזוכט ווערן :אויף זײַן געבאָט זײַנען די וואַסערן געשטאַנען ווי אַ הויפּע ,און פֿאַר די ווערטער פֿון זײַן מויל די כּלים פֿון וואַסער.
18אין זיין געבאָט ווערט געטאָן אַלץ וואָס עס איז אים געפעלן ;און קיינער קען נישט שטערן ,ווען ער וועט ראַטעווען.
19די מַעשׂים פון כּל בָּשָׂר זײַנען פאַר אים ,און גאָרנישט קען פאַרבאָרגן ווערן פֿון זיינע אויגן.
20ער זעט פֿון עוֹלָם צו עוֹלָם ;און עס איז גאָרנישט ווונדערלעך פֿאַר אים.
21דאַרף אַ מענטש נישט זאָגן :וואָס איז דאָס ?פאַרוואָס איז דאָס ?וואָרום ער האָט געמאַכט אַלצדינג פֿאַר זיי.
22זיין ברכה כסה די יבשה ווי אַ נהר ,און האָט זי אָנגעטרונקען ווי אַ מבול.
23אזוי ווי ער האט הפך די וואסערן אין זאלץ ,אזוי וועלן די גוים ירש זיין גרימצאָרן.
24ווי זײַנע דרכים זײַנען קלאָר פאַר דעם קדש ;אַזוי זײַנען זיי אַ שטראָם פֿאַר די רשָׁעים.
25ווארים די גוטס זענען גוט זאכן באשאפן פון די אָנהייב ,אַזוי שלעכטס זאכן פֿאַר זינדיקע.
26די הויפּט זאכן פֿאַר די גאנצע נוצן פון מענטשן ס לעבן זענען וואַסער ,פײַער ,אײַזן ,און זאַלץ ,מעל פון ווייץ ,האָניק ,מילך ,און די בלוט פון די ווײַנטרויב ,און בוימל ,און קליידער.
27דאָס אַלץ איז צום גוטן פאַר די פרומע ,אַזוי פאַר די זינדיקע ווערן זיי פאַרוואַנדלט אין שלעכטס.
28עס זענען גייסטער וואָס זענען באשאפן פֿאַר נקמה ,וואָס אין זייער גרימצאָרן זענען געלעגן אויף ווייטיקדיק זעץ ;אין דער צײַט פֿון אומקום גיסן זיי אויס זייער חיל ,און באַרויקן דעם גרימצאָרן פֿון דעם וואָס האָט זיי געמאַכט.
29אֵש ,און האָגל ,און רעב ,און מות ,די דאָזיקע אַלע זײַנען באַשאַפן געוואָרן צו נקמה;
30ציין פון חיות ווילדע ,און עקרבונים ,נחשים ,און די חרב ,וואָס שטראָף די רשעים ביז חורבן.
31זיי וועלן זיך פרייען אין זיין געבאָט ,און זיי וועלן זיין גרייט אויף ערד ווען עס איז נויטיק ;און אַז זייער צײַט וועט קומען ,זאָלן זיי ניט פֿאַרברעכן זײַן וואָרט.
32דעריבער האָב איך זיך פון אָנהייב אָן געבליבט ,און האָב געטראַכט אויף די דאָזיקע זאַכן ,און האָב זיי איבערגעלאָזט אין שריפט.
33כל מַעשׂים פון ה 'זײַנען טוֹב ,און ער וועט נתן כל דָּבָר בְּעֵת.
34אַזוי אַז אַ מענטש קען נישט זאָגן :דאָס איז ערגער ווי דאָס ,ווארים מיט דער צייט וועלן זיי אַלע באַוויליקט ווערן.
35און דעריבער לויבט איר ה 'מיט גאַנצן האַרצן און מיט גאַנצן מויל ,און בענטשט דעם נאָמען ה.'

קאַפּיטל40

1גרויס עמל איז באשאפן פֿאַר יעדער מענטש ,און אַ שווער יאָך איז אויף די קינדער פון אדם ,פון דעם טאָג אַז זיי גיין אויס פון זייער מוטער' ס בטן , ביז דעם טאָג וואָס זיי צוריקקומען צו די מוטער פון אַלע זאכן.
2זייער דמיון פון די קומענדיקע ,און דער טאָג פון טויט ,צרה זייערע מחשבות ,און פאַרשאַפן מורא פון האַרץ;
3פון דעם וואָס זיצט אויף אַ טראָן פון כבוד ,צו דעם וואָס איז דערנידעריקט אין ערד און אש;
4פון דעם וואָס טראָגט פּורפּל און אַ כתר ,צו דעם וואָס איז אָנגעטאָן מיט אַ לײַנען.
5גרימצאָרן און קנאה ,צרה און שקט ,פחד פון מָוֶת ,און כּעס ,און ריב ,און אין דער צייט פון מנוחה אויף זיין געלעגער ,ענדערן זיין לַיְלָה זיין דַּעַת.
6אַ ביסל אָדער גאָרנישט איז זיין מנוחה ,און דערנאָך איז ער אין זיין שלאָף ,ווי אין אַ טאָג פון היטטינג ,טרויעריק אין דער זעאונג פון זיין האַרץ ,ווי ער איז געווען אנטרונען פון אַ מלחמה.
7ווען אַלץ איז זיכער ,ער וועקן זיך ,און ווונדער אַז די מורא איז גאָרנישט.
8אַזעלכע זאַכן פאַסירן מיט אַלע פלייש ,סיי פון מענטשן און סיי בהמה ,און דאָס איז זיבן מאָל מער אויף זינדיקע.
9טויט און בלוט פארגיסונג ,קריגערייַ און שווערד ,ומגליק ,הונגער ,טריביאַליישאַן ,און די פּלאָג;
10די דאזיקע זאכן זענען באשאפן פֿאַר די רשעים ,און פֿאַר זייער צוליב געקומען דער מבול.
11אַלץ וואָס איז פון דער ערד וועט זיך אומקערן צו דער ערד ווידער ,און וואָס איז פון די וואסערן קערט זיך צוריק אין די ים.
12כל שוחד און עוֹלָה וועט אויסגעמעקט ווערן ,אָבער עֶסֶת אֶמֶת וועט באַהאַלטן אויף אייביק.
13די סחורה פון די אומרעכט וועט זײַן יבש ווי אַ טײַך ,און וועט נעלם מיט רעש ,ווי אַ גרויס דונער אין רעגן.
14בעת ער פתח זיין יָד וועט ער זיך שׂמח ;אַזוי וועלן פשעים ווערן.
15די קינדער פון די רשָׁעים זאָלן נישט אַרויסברענגען פילע צווייגן ,נייערט ווי טמא שורש אויף אַ שווער שטיין.
16די גראָז וואָס וואַקסן אויף יעדער וואַסער און ברעג פון אַ טײַך וועט ציען אַרויף פֿאַר אַלע גראָז.
17רַבָּה איז ווי אַ גַּן מְפָרִית ,און רַחֲמָנוּת לְעוֹלָם.
18צו אַרבעטן ,און זיך צופרידן מיט וואָס אַ מענטש האט ,איז אַ זיס לעבן ;אָבער דער וואָס טרעפט אַן אוצר איז העכער זיי ביידע.
19קינדער און דער בנין פון אַ שטאָט פאַרזעצן דעם נאָמען פון אַ מענטש ,אָבער אַ תמים ווייב איז גערעכנט איבער זיי ביידע.
20ווײַן און מוזיק פרייען די האַרץ ,אָבער די אהבת חכמה איז אויבן זיי ביידע.
21די נֶפֶר און די פְּלֶט שמע ניגון זיס ,אָבער אַ לָשון איז פון זיי ביידע.
22דײַן אויג חפץ חן און יוֹפֶה ,אָבער מער פון ביידע תבואה ,בשעת זי איז גרין.
23א פריינט און אַ באַגלייטער טרעפן קיינמאָל ניט שלעכט ,אָבער אויבן ביידע איז אַ פרוי מיט איר מאַן.
24ברידער און הילף זענען קעגן צייט פון צרה ,אָבער צדקה וועט מציל מער ווי זיי ביידע.
25גאָלד און זילבער מאַכן זיכער די פֿיס ,אָבער עצה איז שאַטן איבער זיי ביידע.
26עשירות און שטאַרקייט הייבן דאָס האַרץ ,אָבער די יראת ה 'איז איבער זיי ביידע ;אין יראת ה 'איז קיין חסרון ,און עס דאַרף נישט זוכן הילף.
27די מורא פון ה 'איז אַ פרוכטבאַר גאָרטן ,און כסה אים איבער אַלע פּראַכט.
28בּני ,זאָלסט נישט פירן דעם נפש פון אַ קבצן ;וואָרום בעסער איז צו שטאַרבן ,ווי צו בעטן.
29דאָס לעבן פון דעם ,וואָס איז אָפּענגען אויף דעם טיש פון אַן אנדער מענטש ,זאָל ניט זיין גערעכנט פֿאַר אַ לעבן ;וואָרום ער האָט זיך פֿאַראומרייניקט מיט פֿרעמדע שפּײַז ,אָבער אַ חכם וואָס איז גוט דערשלאָגן וועט זיך היטן דערפֿון.
30מתוק איז בעטל אין פֶּה פון דעם בושה ,אָבער אין זיין בטן וועט שׂרף אַ אֵש.

קאַפּיטל41

1אָ מות ,ווי ביטער איז די זכרון פון דיר צו אַ מענטש וואָס לעבט אין מנוחה אין זיין פאַרמאָג ,צו דעם מענטש וואָס האט גאָרנישט צו צער אים ,און וואָס האט שגשוג אין אַלע זאכן :יאָ ,צו דעם וואָס קען נאָך באַקומען .פלייש!
2אָ מָוֶת ,דייַן גזר דין צו דעם אָרעמאַן ,און פאַר דעם וואָס זיין כּוֹח פעל ,וואָס איז איצט אין דער לעצטער עוֹלָה ,און איז צער מיט אַלץ ,און פאַר דעם , וואָס פאַרצווייפלט און האָט פאַרלוירן סבלנות!
3זאָלסט ניט מורא האָבן פֿאַר דעם משפט פֿון טויט ,געדענקט די וואָס זייַנען געווען פֿאַר דיר ,און וואָס קומען נאָך ;וואָרום דאָס איז דער משפט פֿון גאָט איבער אַלע לייַבער.
4און פאַרוואָס ביסטו קעגן דעם תענוג פון דעם אויבערשטן ?אין קבֿר איז נישטאָ קיין חפֿש ,צי דו האָסט געלעבט צען ,צי הונדערט ,אָדער טויזנט יאָר.
5די קינדער פוּן זינדיקע זייַנען בּני תוֹעב ,און די וואָס זייַנען בקי אין דעם מַחֲנֶה פון די רשָׁעים.
6די נחלה פון די קינדער פון זינדיקע וועט אומקומען ,און זייער זאמען וועט האָבן אַ שטענדיק חרפּה.
7די קינדער וועלן קלאָגן אויף אַן רשעים פאטער ,ווייַל זיי וועלן זיין חרפה פון זיין צוליב.
8ווי אייך ,רשעים ,וואָס האָבן עזב די תּוֹרה פון דעם אויבערשטן גאָט !וואָרום אויב איר וועט זיך מערן ,וועט עס זיַין צו אייַער חורבן.
9און אויב איר זענט געבוירן ,וועט איר געבוירן ווערן צו אַ קללה ,און אויב איר שטאַרבן ,אַ קללה וועט זיין דיין חלק.
10אַלע וואָס זענען פון דער ערד וועלן זיך אומקערן צו ערד ווידער ,אַזוי די רשעים וועלן גיין פון אַ קללה צו חורבן.
11דער צער פון מענטשן איז וועגן זייער ללבער :אָבער אַ שלעכט נאָמען פון זינדיקע וועט אויסגעמעקט ווערן.
12היט זיך צו דייַן נאָמען ;וואָרום דאָס וועט זייַן מיט דיר איבער טויזנט גרויסע גאָלדן אוצרות.
13א גוט לעבן האט נאָר ווייניק טעג ,אָבער אַ גוט נאָמען איז שטענדיק אויף אייביק.
14מיינע קינדער ,היט די מוסר בשלום ,וואָרעם חכמה וואָס איז סתומה ,און אַן אוצר וואָס ווערט נישט געזען ,וואָס נוץ איז אין זיי ביידע?
15בעסער אַן איש וואָס סתר זיין טפשות ווי אַן איש וואָס סתר זיין חכמה.
16דעריבּער זייט בוש לויט מיין וואָרט ,וואָרעם עס איז נישט גוט צו האַלטן אַלע בושה ;און עס איז נישט באוויליקט אין אַלץ.
17בוש פאר זנות פאר פאטער און מוטער ,און מיט שקר פאר א נגיד און פאר א גיבור;
18פון אַן עבירה פאַר אַ שופט און אַ גבאי ;פון זינד פאַר אַ עדה און מענטשן ;פון אומרעכט האנדלען פאר דיין שותף און דיין חבר;
19און פון גניבה וועגן דעם מקוֹם וואו דו וואוינט זיך , און וועגן דער אמת פון גאָט און זיין בונד ;און זיך אָנהאַלטן מיט דייַן עלנבויגן אויפֿן פֿלייש ;און פון בוז צו געבן און נעמען;
20און פון שטילקייט פאַר די וואָס שלום דיך ;און צו קוקן אויף אַ זונה;
21און צו סור דייַן פנים פוּן דייַן קרוב ;אָדער צו נעמען אַוועק אַ טייל אָדער אַ טאַלאַנט ;אָדער צו קוקן אויף אַן אנדער מאַן' ס פרוי.
22אָדער צו זיין פאַרנומען מיט זיין דינסט ,און ניט גענענט צו איר בעט ;אדע ר פו ן מחנ ה רעדע ם פא ר פריינד ; און נאָך דו האָסט געגעבן ,זאָלט איר ניט שאַנד;
23אָדער פון איבערחזרן און ווידער רעדן וואָס דו האָסט געהערט ;און פון גילוי סודות.
24און דו וועסט זיך באמת בוש ווערן ,און וועסט מצא חן פאַר אַלע מענטשן.

קאַפּיטל42

1פוּן די דאָזיקע זאַכן זאָלסטו זיך נישט פאַרשעמט ,און זאָלסט נישט אָננעמען קיין אָדָם צו חטא דערמיט;
2פוּן דער תּוֹרה פוּן דעם אייבערשטער ,און זיין בונד ;און פון משפט צו באַרעכטיקן די רשעים;
3פון חשבון מיט דיין שותפים און מיט דיין נוסעים ;אָדער פון די טאַלאַנט פון די הערשאַגע פון פריינט;
4פוּן דִי גַוְונָא דֶער גִיוֶוען ;אָדער באַקומען פיל אָדער קליין;
5און פון סוחרים'ס גלייכגילטיק פארקויפן ;פון פיל קערעקשאַן פון קינדער ;און צו מאַכן די זייַט פון אַ בייז קנעכט צו בלוטיקן.
6בטחון איז גוט ,וואו עס איז א רעה ווייב ;און שווייַג ,ווּ עס זייַנען אַ סך הענט.
7מאיר אלצדינג אין צאָל און אין וואָג ;און שרייַב אַלצדינג וואָס דו גיבסט אַרויס אָדער נעמט אַריין.
8זאָלסט זיך ניט שעמען זיך צו זאָגן די אומחכמים און נאַרישע ,און די עלטסטע ,וואָס קריגן זיך מיט יונגע;
9דער טאטע וועקט פאר דער טאכטער ,ווען קיינער ווייסט נישט ;און די זאָרג פֿאַר איר נעמט אַוועק דעם שלאָף ;און זי האט חתונה געהאט ,כדי זי זאל ניט פיינט ווערן:
10אין איר בתולים ,כדי זי זאָל נישט מטמא ווערן און ווערן מיט קינד אין איר פאָטערס בית ;און האט א מאן ,טאמער זי זאל זיך נישט אויפפירן ;און אַז זי האָט חתונה ,זאָל זי ניט זייַן עקרה.
11היט אַ משמר אויף אַ בושה , כדי זי זאָל דיך נישט מאַכן פאַר אַ לעג פאַר דיינע שונאים , און אַ לשון הרע אין דער שטאָט , און אַ חרפה צווישן די מענטשן , און דיך מאַכן בושה פאַר דעם המון.
12הִנֵּה נישט יָפֶה פוּן כּל גוּף ,און נישט ישב צווישן נשים.
13וואָרעם פון בגדים קומט אַ עש ,און פוּן נשים רשעות.
14בעסער איז די עגמת נפש פון אַ מאַן ווי אַן אִשָּׁה נָפִיק ,אַ אִשָּׁה ,זאָג איך ,וואָס ברענגט בושה און חרפה.
15איך וועל אַצונד זכר די מעשים פוּן ה ,'און דערציילן די זאַכן וואָס איך האָבּ ראה :אין די דברים פוּן ה 'זייַנען זייַנע מַעשׂים.
16די זון וואָס גיט ליכט קוקט אויף אַלע זאכן ,און די אַרבעט דערפון איז פול פון דער כבוד פון די האר.
17ה 'האָט נישט געגעבן מאַכט צו די קדושים צו דערקלערן אַלע זיינע וואונדער ,וואָס דער אלוקים הָאָדוֹן האָט פעסט געזעצט ,כּדי איטלעכער וואָס איז צו זיין ,זאָל באַשטעטיקט ווערן פאַר זיין כבוד.
18ער זוכט די טיפענישן ,און דאָס האַרץ ,און ער באַטראַכט זייער כיטרע מחשבות :פֿאַר די האר ווייסט אַלץ וואָס קען זיין באקאנט ,און ער זעט די וואונדער פון דער וועלט.
19ער דערציילט די זאכן וואָס זענען פאַרגאַנגענהייט און צו קומען ,און גילוי די טריט פון פאַרבאָרגן זאכן.
20קיין מחשבה אַנטלאָפן אים ,און קיין וואָרט איז נישט באַהאַלטן פון אים.
21ער האָט עשׂה די מַעֲשֶׂה מְעֻלֶּה פוּן זייַן חָכְמָה ,און ער איז פוּן עוֹלָם ביז עוֹלָם ;צו אים זאָל גאָרנישט צוּסֶפּעֶן ,און ער קען נישט פאַרמינערט ווערן ,און קיין יועץ דאַרף ער נישט.
22אָ ,ווי חפץ זענען אַלע זיינע מעשים !און אַז אַ מענטש זאָל זען אַפילו אַ פֿונק.
23די דאָזיקע זאַכן לעבּן און בלייבן אויף אייביק פאַר אַלע תּשובוֹת ,און זיי זענען אַלע פאָלגן.

24אַלץ איז טאָפּל איינער קעגן דעם אנדערן ,און ער האט נישט געמאכט קיין אומגאַנץ.
25איין זאַך באַשטעטיקט דעם גוטן אָדער דעם אנדערן ,און ווער וועט זיין פול מיט זען זיין כבוד?

קאַפּיטל43

1די גאווה פון דער גובה ,די קלאָר פירמאַמענט ,די שיינקייט פון הימל ,מיט זיין פּראַכט;
2די זון ווען זי אנטפּלעקט ,און דערציילט ביי זיין העכערונג אַ ווונדערלעך מכשיר ,די ווערק פון דעם העכסטן:
3ביי צהרים פאַרשווועכט עס דאָס לאַנד ,און ווער קען פאַרהאַלטן איר ברענענדיקער היץ?
4אַ מענטש וואָס בלאָזט אין אַ אויוון איז אין מעשים פון היץ ,אָבער די זון ברענט די בערג דריי מאָל מער ;ארויסגעאטעמט פייערדיק ע פארע ן או ן ארויסשיק ן ליכטיק ע שטראלן , פארבלוטיק ט ד י אויגן.
5גרויס איז דער האר וואס האט עס געמאכט ;און לויט זיין געבאָט לויפט זיך אין גיך.
6ער האָט אויך געמאַכט די לבנה צו דינען אין איר צייט פאַר אַ דערקלערונג פון צייט ,און אַ צייכן פון דער וועלט.
7פון דער לבנה איז דער סימן פון סעודות ,אַ ליכט וואָס מינערט אין איר שלימות.
8דער חודש ווערט גערופן נאָך איר שֵם ,און ער גוט וואַנדערנדיק אין איר ענדערונג ,און איז אַ כלי פון די צבאות אויבן ,וואָס שיינט אין דעם הימל פון הימל;
9די שיינקייט פון הימל ,די פּראַכט פון די שטערן ,אַ צירונג ליכט ליכט אין די העכסטן ערטער פון די האר.
10לויט דעם געבאָט פון דעם הייליקן ,זיי וועלן שטיין אין זייער סדר ,און קיינמאָל פאַרשווינדן אין זייער וואַטשיז.
11קוק אויף דעם רעגנבויגן ,און הלל דעם וואָס האָט אים געמאכט ;זייער שיין איז עס אין דער ברייטקייט דערפון.
12עס איז אַרומגערינגלט דעם הימל מיט אַ גוואַלדיק קרייַז , און די הענט פון דעם העכסטן האָבן עס בייגן.
13דורך זיין געבאָט לאָזט ער פאַלן דער שניי ,און שיקט גיך די בליץ פון זיין משפט.
14דורך דעם ווערן די אוצרות געעפנט ,און וואלקנס פליען ארויס ווי עופות.
15מיט זיין גרויסער כח מאכט ער פעסט די וואלקנס ,און די האגלשטיינער ווערן צעבראכן.
16פאַר זיין ראיה ווערן די בערג געציטערט ,און לויט זיין רצון בעז דער דָרום-ווינט.
17דער קָול פון דעם דונער מאכט ציטערן די ערד ;אַזוי טוט דער צאָפנדיק שטורעם און דער סערווינג ;ווי די פליענדיק פייגל ער צעשפּרייט דעם שניי , און זיין פאַל איז ווי די ליכט פון גריגאַלז.
18דאָס אויג שטערט זיך איבער דער שיינקייט פון איר לבנה ,און דאָס לֵב האָט זיך נדהם פון זיין רעגן.
19אויך ווי זאַלץ שפּך ער אויף דער ערד ,און ער איז פאַרקשט ,און איז געלעגן אויף די שפּיץ פון שאַרפ שטעכעס.
20ווען דער קאַלטער צפון-ווינט בלאזט ,און דאס וואסער ווערט פארברענט אין אייז ,שטעקט עס אויף יעדן אסיפה פון וואסער ,און לבוש דאס וואסער ווי מיט א חושן.
21ער אכל די בערג ,און שׂרף דעם מדבר ,און אכל די דשא ווי אֵש.
22אַן תרופה פון אַלע איז אַ נעפּל וואָס קומט גיך ,אַ טוי וואָס קומט נאָכן היץ ,דערקוויקט זיך.
23דורך זיין עצה פייטן ער די תהום ,און ער פלאַנצט אין איר אינזלען.
24די וואס שייטן אויפן ים דערציילן זיין סכנה ;און אַז מיר הערן עס מיט אונדזער אויערן ,מיר וווּנדער זיך.
25וואָרעם דערין זיינען מאָדנע און וואונדערלעכע מעשים ,פאַרשיידנקייט פון אַלע מינים פון בהמות און וויילז.
26דורך אים דער קץ פון זיי האט מצליח הצלחה ,און דורך זיין וואָרט איז אַלע זאכן.
27מיר קענען רעדן פיל ,און נאָך זיין קורץ ;דעריבער ,אין אַלגעמיין ,ער איז אַלע.
28ווי אַזוי זאָלן מיר אים קענען גדל ?וואָרום ער איז גרויס איבער אַלע זיינע ווערק.
29נורא איז ה 'און גָדוֹל מְאֹד ,און זיין כח איז נפלא.
30ווען איר כבוד ה ,'דערהויבן אים ווי פיל ווי איר קענען ;וואָרום נאָך אַפילו וועט ער ווייטער איבערגיין ,און אַז איר דערהייבט אים ,גיט אַרויס אַלע אייערע כוחות ,און ווערט ניט מיד ;וואָרום איר קענט קיינמאָל ניט גיין גענוג וויַיט.
31ווער האט אים געזען ,ער זאל אונדז דערציילן ?און ווער קען אים גרייסן ווי ער איז?
32עס זענען נאָך פארבארגן גרעסער זאכן ווי די ביסט ,פאַר מיר האָבן געזען בלויז אַ ביסל פון זיינע מעשים.
33ווארים ה 'האט געמאכט אלץ ;און די פרומע האט ער געגעבן חכמה.

קאַפּיטל44

1לאָמיר אַצונד לויבן מענטשן ,און אונדזערע עלטערן וואָס האָבן אונדז געבאָרן.
2ה 'האָט עשׂה דורך זיי גרויס כבוד דורך זיין גרויס מאַכט פון אָנהייב.
3אַזעלכע ,וואָס האָבן געליטן אין זייערע מלוכות ,מענטשן וואָס זענען באַרימט געוואָרן מיט זייער מאַכט ,זיי געבן עצה מיט זייער שכל ,און דערקלערן פּראָפעסיעס:
4מנהיגים פון הָעָם לויט זייערע עצה ,און מיט זייער ידע פון לימוד מצא זיך פאַר הָעָם ,חָכָם און חָכָם זיינען זייערע הוראות:
5אַזעלכע וואָס האָבן אויסגעפונען מוזיקאַלישע ניגונים ,און געזאָגט פּסוקים בכתב:
6עשירים מצוה מיט כוחות ,לעבעדיק אין שלום אין זייערע וואוינארטן;
7די אַלע זיינען געווען כבוד אין זייערע דוֹרוֹת ,און זיינען געווען דער כבוד פון זייערע צייטן.
8עס זענען געווען פון זיי ,וואָס האָבן איבערגעלאָזן אַ נאָמען הינטער זיי ,כּדי זייער תהילות זאָל זיין מודיע.
9און עס זענען פאראן אייניקע ,וועלכע האבן ניט קיין אנדענק ;וואָס זענען אומגעקומען ,ווי זיי וואָלטן קיינמאָל געווען ;און זענען געווארן ווי זיי זענען קיינמאָל געבוירן ;און זייערע קינדער נאָך זיי.
10אָבער דאָס זיינען געווען רחום אנשים ,וואָס זייער צדקה איז נישט שכח געוואָרן.
11מיט זייער זאָמען וועט שטענדיק בלייַבן אַ גוט נחלה ,און זייער קינדער זענען אין דעם בונד.
12זייער זאָמען שטייט פעסט ,און זייערע קינדער פון זייער צוליב.
13זייער זאָמען וועט בלייבן אויף אייביק ,און זייער כבוד וועט ניט אויסגעמעקט ווערן.
14זייערע גופים ווערן קבר אין שלום ;אָבער זייער נאָמען לעבט אויף אייביק.
15דער עם וועט זאָגן זייער חכמה ,און די עדה וועט ווייַזן זייער תהלה.

16און חנוך האָט שׂמח ה ,'און איז געוואָרן איבערגעזעצט ,ווי אַ משל פון תשובה פאַר אַלע דורות.

17נח איז געפונען געווארן גאנץ און צדיק ;אין דער צייט פון גרימצארן איז ער גענומען אין וועקסל פֿאַר די וועלט ;דרום איז ער געבליבן ווי אַ איבערבלײַב אויף דער ערד ,ווען דער מבול איז געקומען.

18איז מיט אים געשלאָסן געוואָרן אַן אייביקער בונד ,אַז אַלע לײַבער זאָלן מער ניט אומקומען אין דעם מבול.

19אַבְרָהָם איז געווען אַ גרויסער פאָטער פון רַב עַם;

20וואָס האָט געהיט די תּוֹרה פון דעם אייבערשטן ,און איז געווען אין בונד מיט אים :ער האָט געגרינדעט דעם בונד אין זיין פלייש ;און אַז מע האָט אים פרוּווט ,האָט מען אים געפֿונען געטרײַ.

21דעריבער האָט ער אים פאַרזיכערט מיט אַ שבועה ,אַז ער וועט בענטשן די אומות אין זיין זאָמען ,און ער זאָל אים מערן ווי דער שטאָף פון דער ערד , און דערהויבן זיין זאָמען ווי די שטערן ,און זיי מאַכן ירש פון ים צו ים .און פֿון טײַך ביזן עק פֿון לאַנד.

22און מיט יצחק האָט ער אויפגעשטעלט פאַר אברהמען אָבִיס צוליב די ברכה פון אַלע מענטשן ,און דעם בונד ,און האָט עס נחה אויפן קאָפּ פון יעקב . ער האָט אים דערקענט אין זײַן ברכה ,און האָט אים געגעבן אַ ירושה ,און האָט צעטיילט זײַנע חלקים ;צווישן די צוועלף שבטים האָט ער זיי צעטיילט.

קאַפּיטל45

1און ער האָט אַרויסגעבראַכט פון אים אַ רחום איש ,וואָס האָט מצא חן אין די אויגן פון אַלע לײַבער ,און משה ,בליבער פון גאָט און מענטשן ,וועמענס דענקמאָל איז ברוך הוא.

2ער האָט אים געמאַכט ווי די צדיקים כבוד ,און אים געגדלט ,אַזוי אַז זיינע שונאים האָבן זיך געשטעלט פאַר אים.

3דורך זײַנע רייד האָט ער פסק די נפלאות ,און ער האָט אים געפרעגט אין די אויגן פון מלכים ,און האָט אים געגעבן אַ מצוה פאַר זיין עַם ,און אים נתן אַ חלק פון זײַן כבוד.

4ער האָט אים געהייליקט אין זיין געטריי און עניוות ,און האָט אים אויסדערוויילט פון אַלע מענטשן.

5און ער האָט אים געמאַכט צו הערן זיין קָול ,און האָט אים געבראַכט אין דעם פינצטערן וואלקנס ,און האָט אים געגעבן מצוות פאַר זיין פּנים ,די תּוֹרה פון לעבן און וויסן ,כּדי ער זאָל לערנען יעקבן זײַנע בְּרית ,און ישראל זײַנע משפטים.

6און ער האָט דערהויבן אַהרן ,אַ הייליקער מענטש ווי אים ,זיין ברודער ,פון שבט לוי.

7אַן אייביק בונד האָט ער כרת מיט אים ,און האָט אים געגעבן די כהונה צווישן דעם פֿאָלק ;ער האָט אים באַפּוצט מיט שיינע זאַכן ,און אים אָנגעטאָן מיט אַ כּל-שחורה.

8ער האט אויף אים געלייגט כבוד גמור ;און ער האָט אים געשטערט מיט רײַכע קליידער ,מיט הויזן ,מיט אַ לאַנגן מאַנטל ,און דעם אֵפוֹד.

9און ער האָט אים אַרומגערינגלט מיט מילגרוים ,און מיט פֿיל גילדערנע גלעקלעך רונד אַרום ,כּדי ער זאָל זײַן אַ קָול ,און אַ קָול ,וואָס מע קען הערן אין היכל ,צו דער זכר צו די קינדער פֿון זײַן פֿאָלק;

10מיט אַ לבוש קדוש ,מיט זָהָב ,און זײַד תכלת ,און פורפל ,דאָס ווערק פון רוק ,מיט אַ חושן פון מִשפּט ,און מיט אורים און תומים;

11מיט שאַרלעכ רויטלעך פאַרקריפלט ,די ווערק פון דעם ערלעכן מלאכה ,מיט טייערע שטיינער אויסגעקריצט ווי סתימות ,און געשטעלט אין גאָלד ,די ווערק פון דעם תכשיט ,מיט אַ שריפט חרוּבֿ צו דער אָנדענק ,לויט דער צאָל פון די שבטים פון ישראל.

12און ער האָט געשטעלט אַ כתר פון זהב אויף דעם כריעה ,אין וואָס איז געווען חרוּבֿ קדושה ,אַ קישוט פון כבוד ,אַ טײַער אַרבעט ,די תאוות פון די אויגן ,גוט און שיין.

13פאַר אים איז נישט געווען קיין אזעלכע ,און קיינער האט זיי קיינמאל ניט אנגעטאן ,נייערט בלויז זיינע קינדער און זיינע קינדער קינדער אויף אייביק.

14זייערע זבחים זאָלן פֿאַרצערט ווערן יעדן טאָג 2 מאָל תּמיד.

15און משה האָט אים מקדש געווען ,און האָט אים געזאלבט מיט אייל קודש ;דאָס איז אים באַשטימט געוואָרן דורך אַן אייביקן בונד ,און צו זיין זאָמען , אַזוי לאַנג ווי די הימלען זאָלן בלייבן ,זיי זאָלן אים דינען ,און טאָן די כהונה .און בענטשן דאָס פֿאָלק אין זײַן נאָמען.

16און ער האָט אים אויסדערוויילט פון אַלע לעבעדיקע מענטשן ,כּדי צו קרבּ צו ה ,'קטורת ,און אַ זיסן ריח ,פאַר אַ דערמאָנונג ,כּדי צו מאַכן מחילה פאַר זיין פאָלק.

17ער האָט אים געגעבן זײַנע מצוות ,און רשות אין די חוקים פון משפטים ,ער זאָל לערנען יעקבן די עדות ,און צו זאָגן ישראל אין זײַנע תּורה.

18און פֿרעמדע האָבן זיך צונוּמען אויף אים ,און זיי האָבן אים רעה אין מדבר ,די אנשים וואָס זײַנען געווען פון דָתָן און אֲבִירוֹנס צד ,און די עדת קוֹר , מיט גרימצאָרן און גרימצארן.

19דאָס האָט ה 'ראה ,און עס האָט זיך רַע פון אים ,און אין זיין גרימצאָרן זײַנען זיי אכל געוואָרן;

20אָבער ער האָט מער כבוד געמאַכט אַהרֹנען ,און ער האָט אים נתן אַ נחלה ,און האָט צו אים אויסגעטיילט די בְכְּרוֹת פון דער תּוֹרה ;ספּעציעל האט ער צוגעגרייט ברויט אין שפע:

21וואָרעם זיי עסן פון די זבחים פון ה 'וואָס ער האָט נתן צו אים און זיין זאָמען.

22אָבער אין אֶרֶץ הָעָם האָט ער נישט געהאַט קיין נחלה ,און קיין חלק צווישן הָעָם האָט ער נישט געהאַט ;וואָרעם ה 'איז זיין חלק און נחלה.

23דער דריטער אין כּבוֹד איז פינעס דער זון פֿון אֶלעָזָר ,ווײַל ער האָט זיך געבראַכט אין יראת ה ,'און האָט זיך אויפֿגעשטעלט מיט גוטן האַרצן ,ווען דאָס פֿאָלק האָט זיך אומגעקערט ,און האָט געפֿאָלגט פֿאַר ישׂראל.

24דעריבער איז געשלאָסן געוואָרן מיט אים אַ בונד פון שלום ,ער זאָל זיין דער הויפּט פון דעם מיזבייעך און פון זיין פאָלק ,און ער און זיין זאָמען זאָל האָבן די כּבוֹד פון די כהנים אויף אייביק.

25לויט דעם בונד וואָס איז געשלאָסן געוואָרן מיט דָוִדן דעם זון פון יִשַׁין פון שבט יהודה ,אַז די נחלה פון דעם מלך זאָל זיין צו זיין זאָמען אַליין;

26גאָט נתן דיר חכמה אין דיין האַרץ צו משפט זיין מענטשן אין גערעכטיקייט ,אַז זייער גוטס זאָל ניט בטל ווערן ,און זייער כבוד זאָל זיין אויף אייביק.

קאַפּיטל46

1יאָשקע דער זון אַ נווה איז געווען העלדיש אין די מלחמות ,און איז געווען דער נאָך פון משה אין פּראָפעסיעס ,וואָס לויט זיין נאָמען איז געווען גרויס פֿאַר די ראַטעווען פון די אויסדערוויילטע פון גאָט ,און גענומען נקמה פון די שונאים וואָס זענען אויפגעשטאַנען קעגן זיי .כּדי ער זאָל שטעלן ישׂראל אין זייער נחלה.

2ווי גרויס כבוד איז ער געווען ,ווען ער האָט נשׂא זיינע הענט ,און האָט אויסגעשטרעקט זיין שווערד קעגן די ערים!

3ווער איז אַזוי געשטאַנען פאַר אים ?וואָרום גאָט אַליין האָט געבראַכט צו אים זײַנע פֿײַנט.

4איז די שֶמֶש נישט חזר מיט זײַנע מיטלען ?און איז ניט געווען איין טאָג אַזוי לאַנג ווי צוויי?

5ער האט קרא צו דעם אויבערשטן ה , 'ווען די שונאים האבן צו אים געדריקט פון אלע זייטן ; און דער גרויסער האר האט אים געהערט.
6און ער האָט געמאַכט די מַחֲרֶה מיט אֹדֶן פון גבורה אויף די גוֹיִם ,און אין דעם ירידה פון בית-חוֹרוֹן האָט ער שחת די וואָס האָבן התנגדות ,כּדי די גוֹיִם זאָלן ידע זייער כּל כּוח ,וואָרעם ער האָט מלחמה געהאַלטן אין די אויגן פון ה, .'און ער איז נאכגעגאנגען דעם גביר.
7אויך אין דער צייט פון משה האָט ער געטאָן אַ מעשה רחמים ,ער און כלב דער זון פון יפונען ,וואָס זיי האָבן אַנטקעגן דער עדה ,און האָבן אָפּגעהאַלטן דאָס פֿאָלק פֿון זינד ,און זיי האָבן געדרונען די רשעים מיט מורמלען.
8און פֿון 600,000 נפשות צו רגל ,זיי 2 זייַנען שומר געוואָרן ,זיי צו ברענגען צו דער נחלה ,בּיז דאָס אֶרֶץ וואָס שטראָמט מיט חלב און האָניק.
9און ה 'האט נתן כוח צו כלבן ,וואס איז געבליבן מיט אים ביז זיין עלטער ,און ער איז בוא אויף די בָּמוֹת פון הָאָרֶץ ,און זיין זאָמען האָט עס לקח פאַר אַ נחלה.
10כּדי כל בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל זאָלן זען אַז עס איז גוט נאָכצוגיין מיט ה.'
11און וועגן די שופטים ,איטלעכער מיט נאָמען ,וואָס זייער לֵב האָט נישט זנות ,און זיך נישט סור פוּן ה ,'זאָל זייַן ברוך השם זייער זכר.
12זאלן זייערע עצמות פרח פון זייער מקוֹם ,און דער שֵם פון די כָּבודים זאָל ממשיך ווערן אויף זייערע בָּנִים.
13שמואל דער נביא פון ה ,'דער באליבטער פון זיין האר ,האט געגרינדעט אַ מלכות ,און געזאלבט פּרינסעס איבער זיין מענטשן.
14לויט דער תּוֹרה פוּן ה 'האָט ער משפט די עדה ,און ה 'האָט ראה צו יעקב.
15דורך זיין אמונה ער איז געפונען אַן אמת נביא ,און דורך זיין וואָרט ער איז געווען באקאנט צו זיין געטרייַ אין זעאונג.
16און ער האָט קרא צו ה 'גבֹר ,ווען זייַנע שׂוֹנאים האָבן צו אים געדריקט פוּן אַלע זייטן ,בּשעת ער האָט קרב דעם כּבש.
17און ה 'האָט געדונער פון הימל ,און מיט אַ גרויס קָול האָט ער געהערט זיין קוֹל.
18און ער האָט אבד די שרים פוּן די צורים ,און אַלע שׂרים פון די פלשתים.
19און פאר זיין לאנגער שלאף האט ער געמאכט פאר די אויגן פון ה 'און זיין געזאַלבטער ,איך האב נישט גענומען קיין מענטשן ס סכוירע ,אַזוי פיל ווי אַ שוך ;און קיינער האט אים נישט באַשולדיקן.
20און נאָך זיין מות האָט ער נביאות נביאות ,און האָט דערזען דעם מלך זיין קץ ,און האָט אויפגעהויבן זיין קָול פון דער ערד אין נבואה ,צו מחק די רשעות פון די מענטשן.

קאַפּיטל47

1און נאָך אים איז אויפגעשטאנען נתן צו זאָגן נביאות אין דער צייט פון דוד.
2אַזוי ווי דאָס פֿעטס פֿון דעם פֿרידאָפּפֿער איז אויסגענומען געוואָרן ,אַזוי איז דוד אויסדערוויילט געוואָרן פֿון די קינדער פֿון ישׂראל.
3ער האָט זיך שיחק מיט אַריות ווי מיט גידים ,און מיט בערן ווי מיט שעפּסן.
4האָט ער ניט הרגעט קיין ריז ,ווען ער איז נאָך געווען יונג ?און ער האָט ניט אַוועקגענומען די חרפה פֿון דעם פֿאָלק ,ווען ער האָט אויפֿגעהויבן זייַן האַנט מיט דעם שטיין אין דער שלאַנג ,און האָט אַראָפּגעקלאַפּט די באַרימערייַ פֿון גוליָת?
5וואָרעם ער האָט גערופֿן דעם אויבערשטן ה ;'און ער האָט אים געגעבן שטאַרקייט אין זייַן רעכטער האַנט צו הרגענען דעם שטאַרקן קריגער ,און אויפֿשטעלן דעם האָרן פֿון זייַן פֿאָלק.
6און דאָס פֿאָלק האָט אים כּבֿוד מיט צען טויזנט ,און האָט אים געלויבט אין די ברכות פֿון גאָט ,וואָס ער האָט אים געגעבן אַ כתר פֿון כּבֿוד.
7וואָרעם ער האָט שחת די שונאים פון אַלע זייַטן ,און ער האָט אבד די פלשתים זייַנע פּינִים ,און האָט שבר זייער קֶרֶן בּיז אויף היום הזה.
8אין אַלע זייַנע מעשים האָט ער געלויבט דעם קָדוֹש הַמָּשִׁיחַ מיט דברי כבוד ;מיט זייַן גאַנצן האַרצן האָט ער געזונגען לידער און ליב געהאַט דעם ,וואָס אים האָט געמאַכט.
9און ער האָט געשטעלט זינגערס פאַרן מזבח ,כּדי זיי זאָלן מיט זייערע קוֹל מאַכן ניגון זיס ,און זינגן טאָג-טעגלעך אין זייערע געזאַנג.
10ער האָט געשאַפֿן זייערע יום-טובים ,און ער האָט צוגעשטעלט די יום-טובִים ביזן סוף ,כּדי זיי זאָלן לויבן זייַן הייליקן נאָמען ,און דעם בית-המקדש זאָל קלינגען פון דער מאָרגן.
11און ה 'האָט לקח זייַנע זינד ,און האָט נשׂא זיין קֶרֶן לְעוֹלָם ;ער האָט אים נתן אַ בְּרִית פון מלכים ,און אַ כּסא כבוד אין ישראל.
12נאָך אים איז אויפגעשטאנען אַ בֵּן חכם ,און ער האָט זיך פון וועגן אים געוואוינט.
13שלמה האָט מלך אין אַ צייט פון שלום ,און איז געווען כבוד ;וואָרום גאָט האָט שטילערהייט רונד אַרום אים ,כּדי ער זאָל בויען אַ הויז אין זייַן נאָמען ,און מאַכן זייַן הייליקטום אויף אייביק.
14ווי חכם ביסטו געווען אין דייַן נעורים ,און ווי אַ מבול ,מלא מיט שכל!
15דייַן נפש כסה די כּל הָאָרֶץ ,און האָסט זי מלא מיט משלים חשוכים.
16דייַן שֵם איז רחיק צו די איים ;און פאַר דייַן שלום ביסטו געווען באליבט.
17די מדינות האָבן זיך געחידושט אויף דיר פאַר דייַנע זמירות ,און משלי ,און משלים ,און פירושים.
18לויטן נאָמען פוּן ה 'ה ,'וואָס ווערט גערופֿן אֱדֹנָי ה 'אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל ,האָסטוּ קבץ זָהָב ווי צין ,און האָסט געמערט זילבער ווי בליי.
19האָסט כרת דייַנע לענדן צו נָשִים ,און דורך דייַן גוּף בּיסטוּ האָסט נתן.
20האָסט כתם דייַן כבוד , און האָסט נגע דייַן זריעה , און האָסט געבראַכט גרימצארן אויף דיינע קינדער , און ביסט צער געווען אויף דייַן טיפּשות.
21און די מלוכה איז צעטיילט געוואָרן ,און פון אפרים האָט געהערשט אַ מרדכי מלכות.
22אָבער ה 'וועט קיינמאָל נישט עזב זיין חֶסֶד ,און קיין פוּן זייַנע מַעשׂים וועט נישט אבד ,און ער וועט נישט בטל דעם זֶרַע פון זייַנע בחורים ,און דעם זֶרַע פוּן דעם וואָס אים האָט ליבּ וועט ער נישט סור ;דעריבער האָט ער געגעבן אַ שְאֵרִית צו יעקבן .און פֿון אים אַ שורש צו דָוִדן.
23אַזוי האָט זיך נחה שלמה מיט זייַנע אבות ,און פון זיין זאָמען האָט ער לאָזט הינטער זיך רַבְעָם ,די טפשות פון הָעָם ,און דעם וואָס האָט נישט קיין שכל ,וואָס האָט סור דאָס הָעָם דורך זיין עצה .אויך איז געווען ירבעם דער זון פֿון נבֿטן ,וואָס האָט געזינדיקט ישׂראל ,און האָט באַוויזן אפֿרים דעם וועג פֿון זינד.
24און זייערע זינד זענען זייער געמערט געווארן ,אז זיי זענען פארטריבן געווארן פון הארץ.
25וואָרעם זיי האָבן געזוכט אַלע רשעות ,בּיז די נקמה איז אויף זיי בוא.

קאַפּיטל48

1און אֵלִיָהוּ הַנָּבִיא האָט זיך געשטעלט ווי אֵש ,און זיין וואָרט האָט געברענט ווי אַ מנורה.
2ער האָט געבראַכט אויף זיי אַ צרטן הונגער ,און דורך זיין קנאות האָט ער געמינערט זייער צאָל.
3דורך דעם דבר ה 'האט ער סגר דעם הימל ,און אויך דריי מאל האט ער אראפגעברענגט פייער.

4אֵלִיָהו ,ווי ביסטו כבוד געווען אין דייַנע נפלאות !און ווער קען כבוד ווי דיר!

5וואָס האָט אויפגעוועקט אַ מת פון טויט ,און זיין נשמה פון דעם אָרט פון די מתים ,דורך דעם וואָרט פון דעם העכסטן:

6וואָס האָט געבראַכט מלכים צו חורבן ,און כבוד מענטשן פון זייער געלעגער;

7וואס האט געהערט די תוכחה פון ה 'אין סיני ,און אין חורב דעם משפט פון נקמה.

8וואָס האָבן געזאַלבט מלכים צו נעמען נקמה ,און נביאים צו מצליח זיין נאָך אים.

9וואָס איז אויפגעכאַפּט געוואָרן אין אַ כווערווינד פון פייער ,און אין אַ מרכּבה פון פייערדיקע פערד;

10וואָס איז געווען באַשטימט צו תוכחות אין זייער צייט ,צו פאַרווייכערן דעם גרימצארן פון דעם משפט פון ה ,'איידער עס פרץ אין גרימצארן ,און צו ווענדן די האַרץ פון דעם פאטער צו דעם זון ,און צו צוריקקומען די שבטים פון יעקב.

11וואויל זענען די ,וואס האבן דיך געזען ,און זענען געשלאפן אין ליבשאפט ;וואָרום פֿאַרוואָס וועלן מיר לעבן.

12עס איז געווען אֵלִיָהו ,וואָס איז געווען פאַרדעקן מיט אַ שטורעם ;און אֱלִישוּס איז אָנגעפילט געוואָרן מיט זיין גייסט ;בשעת ער האָט געלעבט ,האָט ער זיך ניט גערירט פאַר קיין שׂר ,און קיינער האָט אים נישט געקאָנט אונטערטעניקן.

13קיין וואָרט האָט אים נישט געקאָנט באַקומען ;און נאָך זיין טויט האָט זיין גוף נביאות געזאָגט.

14ער האָט געטאָן נפלאות אין זיין לעבן ,און אין זיין מות זענען זיינע מעשים נפלאות געווען.

15ווארים דאס אלץ האט דאס פאלק נישט חרטה געהאט , און זיי האבן נישט סור פון זייערע זינד , ביז זיי זענען ראבירט געווארן און ארויסגעפירט געווארן פון זייער לאנד , און זיי זענען צעשפרייט געווארן איבער דער גאנצער ערד , און עס איז געבליבן א קליין פאלק , און א הערשער אין בית דודן: .

16פון וועמען טייל האָבן געטאָן דאָס ,וואָס איז געפעלן פאַר גאָט ,און טייל האָבן געמערט זינד.

17יחזקיהו האָט באַצרט זייַן שטאָט ,און האָט אַרייַנגעפירט וואַסער אין איר מיטן ;ער האָט חפר דעם שווערן שטיין מיט ברזל ,און האָט געמאַכט בארות פאַר וואַסער.

18אין זיין צייט איז סנחריב עלה ,און האָט שלח רבצָן ,און האָט אויפגעהויבן זיין האַנט אַקעגן ציון ,און האָט זיך באַרימערט מיט שטאָלץ.

19דעמאלט האט געציטערט זייערע הערצער און הענט , און זיי זענען געווען אין ווייטיק , ווי ווייַבלעך.

20אָבער זיי האָבן גערופֿן צו ה ,'וואָס איז רחום ,און האָבן אויסגעשטרעקט זייערע הענט צו אים ,און תיכף האָט דער קָדוֹש זיי געהערט פון הימל ,און האָט זיי מציל געווען דורך דעם מַשָׂא פון אֱשָׂי.

21און ער האָט נכה דעם חיל פון די אשור ,און זיין מלאך האָט זיי אבד.

22וואָרעם יחזקיהו האָט עשׂה די זאַך וואָס איז רצה ה ,'און איז געווען חזק אין די דרכים פון זיין פאָטער דָוִדן ,אַזוי ווי עֶשָׂי דער נביא ,וואָס איז געווען גרויס און געטריי אין זיין חזון ,האָט אים צוה.

23אין זיין צייט איז די שֶׁמֶש הלך אחורנית ,און ער האָט האריך דעם לעבנס פון מלך.

24און ער האָט ראה מיט אַ רוּחַ רוּחַ וואָס זאָל געשען צום לעצטן ,און ער האָט געטרייסט די ,וואָס האָבן טרויעריק אין צִיון.

25און ער האָט וויזן וואָס זאָל געשען אויף אייביק ,און זאַכן אין סוד אָדער אלץ זיי זענען געקומען.

קאַפּיטל49

1די זכרון פון יאשיהו איז אזוי ווי דער חיבור פון דעם בשמים וואָס ווערט געמאכט דורך דער קונסט פון דער רוקח :זיס ווי האָניק איז ער אין אַלע מויל ,און ווי מוזיק אין אַ סעודה פון וויַין.

2ער האָט זיך ישר עשה אין דער תשובה פון הָעָם ,און האָט לקח די תועבות פון עָוֹן.

3ער האָט כיוון זיין לֵב צו ה ,'און אין דער צייט פון די רשעים האָט ער געגרינדעט די עבודת ה.'

4אַלע ,אַחוץ דָוִדן ,און יחזקיהו ,און יאשיהו ,זייַנען געווען פעלער ;וואָרעם זיי האָבן עזוב די תּוֹרה פון דעם אייבערשטן ,און די מלכים פון יהודה האָבן זיך פעלן.

5דעריבער האט ער געגעבן זייער מאַכט צו אנדערע ,און זייער כבוד צו אַ פרעמד פאָלק.

6זיי האָבן שׂרף די עִיר הַבְּחִילּוֹת פון הַקוֹדֶשׁ ,און האָבן עשה די רחובות חרם ,לויט דער נבואה פון יִרמְיָהון.

7וואָרעם זיי האָבן אים בקש רָעָה ,וואָס איז דאָך געווען אַ נביא ,געהייליקט אין זיין מוטערס בֶּטֶן ,כּדי ער זאָל אויסשטרעקן ,און פּייַנען ,און פאַרטיליקן ;און ער זאל אויך אויפבויען און פלאנצן.

8עס איז געווען יחזקאל וואס האט ראה די חזון הכבוד וואס איז אים אנטפלעקט געווארן אויפן מרכבה פון די כרובים.

9וואָרעם ער האָט דערמאָנט די שונאים אונטער דער געשטאַלט פון דעם רעגן ,און האָט פקד די וואָס זייַנען הלך ישר.

10און פון די צוועלף נביאים זאָל בענטשט ווערן די דענקמאָל ,און זייערע עצמות זאָלן ווידער פרומען פון זייער אָרט ,וואָרעם זיי האָבן געטרייסט יעקבן ,און זיי נצל מיט בטחון תקווה.

11ווי זאָלן מיר גדל זְרֻאָבָבל ?אפילו ער איז געווען ווי אַ זיגנעט אויף דער רעכטער האַנט:

12אַזוי איז געווען ישוע דער זון פון יהדות ,וואָס האָט אין זייער צייט געבויט דאָס הויז ,און האָט אויפגעהויבן אַ הייליק טעמפּל צו גאָט ,וואָס איז געווען צוגעגרייט פֿאַר אייביק כבוד.

13און צווישן די בחוּרים איז געווען נַעֲמְיָה ,וואָס זייער שם איז גרויס ,וואָס האָט אויפגעהויבן פאַר אונדז די געפאַלענע ווענט ,און האָט אויפגעשטעלט די טויערן און די ריגל ,און האָט ווידער אויפגעשטעלט אונדזערע חורבות.

14אבער אויף דער ערד איז קיין מענטש באשאפן ווי חנוך ;וואָרום ער איז אַרויסגענומען געוואָרן פֿון דער ערד.

15און קיין בחור איז נישט געבאָרן געוואָרן ווי יוֹסף ,אַ נגיד פון זייַנע אחים ,אַ בית פון דעם עם ,וואָס זייערע עצמות האָט מען גערעכנט פון ה.'

16סֶם און שֵׁת זייַנען געווען אין גרויס כּבוד צווישן מענטשן ,און אַזוי איז אדם געווען העכער פון אַלע לעבעדיקע זאַכן אין בריאה.

קאַפּיטל50

1שִׁמעוֹן הַכֹּהֵן-גָדוֹל בֶּן אוֹנִיָס ,וואָס אין זיין לעבן האָט ווידער פאַרריכט דאָס בית ,און אין זיינע טעג האָט ער באַצוּקט דעם הֵיכל;

2און דורך אים איז געווען געבויט פון דעם יסוד די טאָפּל גובה ,די הויך פעסטונג פון דער וואַנט אַרום דעם היכל;

3אין זייַנע טעג איז דער בור צו באַקומען וואַסער ,וואָס איז געווען אין דער גאַנג ווי דער ים ,און איז געווען באדעקט מיט טעלער פון קופּער;

4און ער האָט געזאָרגט דעם בית-המקדש ,ער זאָל ניט פאַלן ,און ער האָט באַצירט די שטאָט קעגן לעגערן.

5ווי ער איז געווען כבוד אין צווישן פון די מענטשן אין זיין יציאה פון דעם מיזבייעך!

6ער איז געווען ווי דער מאָרגן-שטערן אין צווישן פון אַ וואָלקן ,און ווי די לבנה אין דער פול;

7ווי די זון שיינט אויף דעם היכל פון דעם העכסטן ,און ווי דער רעגנבויגן ליכט ליכט אין די ליכטיק וואלקנס:
8און ווי די בלום פון רויזן אין פרילינג פון יאָר ,ווי לילִיעס ביי די טייכן פון וואַסער ,און ווי די צווייגן פון די קטורת אין דער צייט פון זומער:
9ווי אֵש און קטורת אין דער מחתרת ,און ווי אַ כּלי פון געשלאָגן זָהָב מיט כּל שטיינער;
10און ווי אַ שיין זית-בוים וואָס שפּירט פרוכט ,און ווי אַ ברוש וואָס וואַקסן אַרויף צו די וואלקנס.
11ווען ער האט אנגעטאן דעם בגד פון כבוד ,און איז געווען אנגעטאן מיט די שלימות פון כבוד ,ווען ער איז ארויף צו די הייליק מזבח ,ער געמאכט דעם בגד פון קדושה כבוד.
12און אַז ער האָט לקח די חלקים פון די כּהנים פון די כּהנים ,האָט ער זיך עמד בּײַן אֵר פון מזבח ,אַרומגערינגלט ,ווי א נער ארז אין לִבְנוֹס ;און ווי טייטלביימער האָבן אים אַרומגערינגלט רונד אַרום.
13אַזוי זײַנען געווען אַלע זין פֿון אַהרן אין זייער פראַכט ,און די קרבנות פֿון גאָט אין זייערע הענט ,פֿאַר דער גאַנצער עדה פֿון ישׂראל.
14און ער האָט פאַרענדיקט די דינסט ביים מזבח ,כּדי ער זאָל באַצירן די קרבן פון דעם העכסטן אלמעכטיקן,
15ער האָט אויסגעשטרעקט זיין יָד צום כּוֹס ,און האָט געגאָסן פון דעם דָם פון דעם עֵבֶב ,און ער האָט אויסגעגאָסן צום רגל פון דעם מזבח אַ ריח ריח פון דעם אויבערשטן מלך פון אַלע.
16און די בני אהרן האבן געשריגן ,און האבן געבלאזן די זילבערנע שופרות ,און האבן געמאכט א רעש גדול צו הערן ,צו א זכרון פאר דעם אויבערשטן.
17און דאָס גאַנצע פֿאָלק האָט זיך געאײַלט ,און זענען אַראָפּגעפֿאַלן צו דער ערד אויף זייערע פנימער ,זיך צו בוקן צו זייער האר גאָט דער אייבערשטער.
18אויך די זינגער האָבן געזונגען הלל מיט זייערע קולות ,מיט גרויס פאַרשיידנקייט פון קולות איז דאָרט געמאכט אַ זיס ניגון.
19און דאָס פֿאָלק האָט געבעטן ה 'דעם אויבערשטן מיט תּפילה פֿאַר דעם רחום ,ביז ס'האָט זיך געענדיקט די יום-טובֿ פֿון גאָט ,און זיי האָבן געענדיקט זײַן דינסט.
20און ער האָט אַראָפּגענידערט ,און האָט אויפֿגעהויבן זײַנע הענט איבער דער גאַנצער עדה פֿון די קינדער פֿון ישׂראל ,צו געבן די ברכה פֿון גאָט מיט זײַנע ליפּן ,און זיך פֿרייען מיט זײַן נאָמען.
21און זיי האבן זיך געבוקט זיך צו בוקן דאס צווייטע מאל ,כדי זיי זאלן באקומען א ברכה פון דעם אויבערשטן.
22דעריבּער אַצונד ברוך איר דעם אלוקים פון אַלע ,וואָס נאָר עשׂה נפלאות אומעטום ,וואָס דערהויבט אונדזערע טעג פון בֶּטֶן ,און עשׂה מיט אונדז לויט זיין חֶסֶד.
23ער נתן אונדז שִׂמְחָה פון לֵב ,און כּדי שלום זאָל זיין אין אונדזערע טעג אין ישׂראל אויף אייביק;
24אַז ער זאָל באַשטעטיקן זיין חֶסֶד מיט אונדז ,און אונדז מציל אין זיין צייט!
25עס זענען פאראן צוויי פעלקער וואס מיין הארץ האט א תעב ,און דער דריטער איז נישט קיין פאלק:
26די וואָס ישב אויפן באַרג שומרון ,און די וואָס ישב צווישן די פלשתּים ,און דאָס נאַרישע פאָלק וואָס ישב אין שְׁכֶם.
? 27שוע דער זון פון שָׂרָח ,פון ירושָׁלַיִם ,האָט אין דעם דאָזיקן סֵפֶר אָנגעשריבן די תּורה פון פאַרשטאַנד און וויסן ,וואָס האָט אַרויסגעגאָסן חכמה פון זיין האַרצן.
28וואויל איז דער ,וואס וועט זיך געפעלן אין די דאזיקע זאכן ;און דער ,וואָס לייגט זיי אַרײַן אין זײַן האַרצן ,וועט ווערן קלוג.
29ווארים אויב ער טוט זיי ,ער וועט זיין שטאַרק צו אַלע זאכן ;געבענטשט זאָל זײַן דער נאָמען פֿון גאָט אויף אייביק .אמן ,אמן.

קאַפּיטל51

1א תפילה פון ישוע דעם זון פון סיראַטש .איך וועל דיר דאַנקען ,גאָט און מלך ,און לויבן דיך ,גאָט מײַן גואל ;איך לויב דײַן נאָמען.
2ווארים דו ביסט מיין מגן און עזר ,און האָסט שומר מיין גוף פון חורבן ,און פון דער שטריק פון דער לשון הרע ,און פון די ליפּן וואָס שקר שקר ,און ביסט געווען מיין עזר קעגן מײַנע שונאים.
3און האָסט מיך מציל געווען ,לויט דער רַב רחמים און גרויסקייט פון דיין נאָמען ,פון די ציין פון די וואָס זענען געווען גרייט מיך צו עסן ,און פון די הענט פון די וואָס זוכן מיין לעבן ,און פון די פילע צרות וואָס איך האב געהאט;
4פוּן דער חנק פון אֵש אויף אַלע זייטן ,און פון מיטן אֵש ,וואָס איך האָבּ נישט צינד;
5פון דער עומק פון דעם בטן פון גיהנום ,פון אַן טמא לשון ,און פון דברי שקר.
6דורך אַ באשולדיגונג צו דעם מלך פון אַ לשון הרע איז מיין נפש קרב ביזן טויט ,מיין לעבן איז געווען נאָענט צו די גיהנום אונטן.
7זיי האָבן מיך אַרומגערינגלט אויף אַלע זייטן ,און קיין איש איז מיר נישט געווען צו העלפן;
8דענצמאָל האָבּ איך געטראַכט אויף דײַן חֶסֶד ,ה ,'און אויף דײַנע מעשים פֿון קדמון ,ווי דו מציל די וואָס וואַרטן אויף דיר ,און מציל זיי פֿון דער האַנט פֿון די פֿײַנט.
9דעמאלט האב איך אויפגעהויבן מיינע תחנונים פון דער ערד , און איך האב מתפלל געווען אויף ישועה פון טויט.
10איך האָבּ קרא צו ה 'דעם פאָטער פון מיין האר ,ער זאָל מיך נישט עזב אין די טעג פון מיין צרה ,און אין דער צייט פון די גאווה ,ווען עס איז נישט געווען קיין הילף.
11איך וועל הלל דײַן שֵׁם תָּמִיד ,און איך וועל זינגען מיט הודיה ;און אַזוי מיין תפילה איז געהערט:
12וואָרעם דו האָסט מיך נצל פון חורבן ,און האָסט מיך נצל פון דער עת הָרָעָה ;דעריבער וועל איך דיך און דיך הלל ,און זיי בענטשן ,ה.'
13ווען איך געווען נאָך יונג ,אָדער אלץ איך געגאנגען צו אויסלאנד ,איך געוואלט חכמה אין מיין תפילה.
14איך האָבּ תפילה פאַר איר פאַרן הֵיכָל ,און איך וועל איר זוכן ביז צום קֵץ.
15און פון דֶרֶךְ פון דֶרֶךְ און ביז די נָבָב איז געווען בָשָׁל ,האָט מיין לֵב זיך חפץ אין איר ;מיין רגל איז געגאַנגען אין דֶרֶךְ ישר ,פון מייַנע נְעוּרִים און האָבּ איך איר בקש נאָך.
16איך האָבּ אַ ביסל געניגט מיין אויער , און האָבּ זי לקח , און האָבּ האָבן רַב לימוד.
17איך האָבּ דערויף רווח ,דעריבער וועל איך נתן כבוד צו דעם וואָס גיט מיר חכמה.
18וואָרעם איך האָבּ האָבּ שׂכל צו עשׂה נאָך איר ,און האָבּ בקֶרֶף געפאָלגט דאָס גוטס ;אַזוי וועל איך ניט פֿאַרשעמט ווערן.
19מייַן נפש האָט זיך מיט איר געראַנגלט ,און אין מייַנע מעשׂים בין איך דקדקן געווען :איך האָבּ שלח מייַנע ידים צום הימל אויבן ,און האָבּ בכה מיינע אומוויסנדיקע וועגן איר.
20איך האָבּ צו איר פנה מיין נפש ,און איך האָב זי מצא אין טהרת ;מיין לֵב האָבּ מיך התחבר מיט איר פון אָנהייבּ אָן ,דעריבער וועל איך נישט עזב ווערן.
21מייַן לֵב איז געווען צָרַע בייַ איר בקש ;דעריבער האָבּ איך קנה אַ חֲזָקָה טובה.

22ה 'האט מיר נתן א לשון פאר מיין שכר ,און איך וועל אים דערמיט הלל.
23דערנענטערט זיך צו מיר ,איר אומלמד ,און וואוינט אין דעם הויז פון לערנען.
24פארוואס זענט איר פאַמעלעך ,און וואָס זאָגן איר צו די זאכן ,זעענדיק דיין נשמות זענען זייער דאָרשטיק?
25איך האָב פתח מיין פֶּה ,און האָב אמר :קנה זי פאַר אייך אָן געלט.
26תחת דייַן צוואר אונטער דעם יאָך ,און זאָל דיין נפש באַקומען מוסר ;זי איז שווער צו געפינען.
27הִנֵּה ,מיט אייַערע אויגן ,ווי איך האָב נאָר אַ מְדִילָה ,און האָב מיר מצא רַב מנוחה.
28לערנט זיך מיט אַ גרויסער סומע געלט ,און קריג ביי איר אַ סך גאָלד.
29זאָל דיין נפש זיך שׂמח אין זיין חֶסֶד ,און זיך נישט בוש מיט זיין תהלה.
30אַרבעט דיין אַרבעט אין צייט ,און אין זיין צייט וועט ער דיר געבן דיין שכר.